

(MANUSCRISE INEDITE)

INSEMNAŢI DESPRE ROMÂNII

K. MARX

K. MARX

INSEMNAŢI
DESPRE
ROMÂNII

• (MANUSCRISE INEDITE)

K. M A R X

ÎNSEMNĂRI DESPRE ROMÂNI

(MANUSCRISE INEDITE)

Publicate de acad. prof. A. OȚEȚA
și prof. S. SCHWANN

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

București, 1964

P R E F A Ț Ă

Textele prezentate în acest volum reproduc patru manuscrise autografe ale lui K. Marx, păstrate în Arhiva Marx-Engels a „Institutului Internațional de Istorie Socială” din Amsterdam (Olanda).

Aceste manuscrise poartă cotele următoare :

1° — B 85: K. Marx: Excerpte Hefst XCI: Elias Regnault, Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes. Orig. 1860, franz. engl. deutsch. 1 1/4* + 12 p.**

Pe verso fișei :

* |Hefst XCI| von Marx als Hefst D bezeichnet p. 20—24. Marx gibt den Titel des Buches nicht an. Zitate u. Seitenangaben stimmen mit dem angegebenen Buch überein.

** |Hefst LXXXV|, p. 13—24.

2° — B 86a sau A. 40 e de asemenea un extras din cartea sus-menționată a lui E. Regnault. Extrasul se află în : Hefst LXXXVI A, p. 175, 178. Fișa precizează : 1860, franz., 1 1/4 p.

3° — B 91 e cuprins în : Hefst XCI și trimite la E. Regnault, La foi des Traités. Les Puissances signataires et l'Empereur Napoléon III. Nouvelle éd. Paris, 1859.

Dar fragmentul reproduș de noi și însemnat cu cota B 91(20) nu e extras din acest volum, ci din Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes.

Fișa adaugă : Orig. Franz. deutsch. 2 p.

1° — B 63 Karl Marx : Excerpte. Heft LXIII, p. 1—4 :
The Russians in Moldavia and Wallachia, 1849. Orig. 1853, engl.
deutsch, 3 1/2 p.

Primele trei manuscrise conțin note de lectură, extrase din cartea lui Elias Regnault¹. Cel mai amplu și cel mai important este manuscrisul B 85. Dar începutul, care se referă la primele 94 pagini, n-a putut fi găsit. De asemenea, ultimele 28 pagini ale cărții, care cuprind și concluzia, n-au mai fost rezumate, probabil fiindcă nu mai prezentau interes pentru scopul urmărit de Marx. Astfel, ceea ce ni s-a păstrat din textul manuscris al lui Marx privește lucrarea de la paginile 95 pînă la 520.

Manuscrisele B 86a și B 91 conțin extrase tot din Regnault, dar mai scurte. Primul se referă la paginile 305—311, iar al doilea la paginile 107—265; dar și din acest din urmă text lipsește începutul, iar în foaia din urmă reproduce pasaje din prefața operei lui Regnault.

Manuscrisul B 63, intitulat „Rușii în Moldova și Țara Românească”, e extras, în septembrie 1853, dintr-un izvor englez, după cum ar rezulta din fraza finală, unde este vorba de : The calicoes, of which our exports consist (stamba din care constă exportul nostru). Rămîne de identificat autorul. Potrivit indicațiilor catalogului Institutului, precum și după motto-ul acestui manuscris extras din ediția a II-a a Discursurilor lui Machiavelli, apărută la Londra în 1849, lucrarea ar fi putut fi publicată între 1849—1853.

Necunoscînd începutul manuscrisului B 85, nu-i putem stabili data cu precizie. Catalogul Institutului din Amsterdam indică anul 1860. Dar nu e exclus să fi fost redactat mai devreme, în tot cazul după 1855.

În ceea ce privește redactarea textelor, Marx s-a folosit în proporție diferită de limbile franceză, engleză și germană. Limba franceză predomină, deoarece principalul izvor de in-

¹ Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes, Paris, 1855, XI + 548 p.

formație îl constituie lucrarea franceză a lui Elias Regnault. Germana este utilizată de autor mai cu seamă atunci cînd rezumă pasaje întregi ale materialului din care se inspiră, atunci cînd subliniază unele idei, ori cînd intervine într-o frază, scrisă în altă limbă decît cea germană, prin cuvinte izolate, articole hotărîte, conjuncții, prepoziții sau adverbe. De limba engleză — afară de cazul cînd izvorul de informație este englez (vezi manuscrisul B 63) — Marx se servește mai rar.

Manuscrisul B 85 este scris în franceză, engleză și germană. Se întîmplă uneori ca aceeași frază să cuprindă cuvinte din toate trei limbile. Expunerea este concentrată în propoziții foarte scurte, adesea eliptice. — Manuscrisul B 86a este aproape în întregime scris în limba franceză. — În manuscrisul B 91 (20) Marx întrebuițează mai ales franceza și accidental germana. Cît privește manuscrisul B 63, acesta este scris aproape în întregime în limba engleză.

În cursul descifrării textului ne-am izbit de două feluri de greutăți : o parte datorită grafiei (din pricina alternării caracterelor gotice cu cele latine sau a folosirii lor simultane în același cuvînt), o altă parte provocată de întrebuițarea constantă de către Marx a prescurtărilor pe care le întîlnim mai ales în textele germane. Aceste prescurtări sînt făcute fie : 1) prin contracție, de ex. : dehschte pentru durchschaute, st pentru seit, dr pentru dieser, dhr pentru daher, ftwhd pentru fortwährend, btd pentru bedeutend, vhsg pentru verhältnismässig etc.; 2) prin suprimarea uneia sau a mai multor litere finale ale cuvîntului, de ex. : J. pentru Jahren, d. pentru devient, ott. pentru ottomanische etc. Numele de persoane și de țări, ușor de recunoscut, pot fi trecute în această a doua categorie : Mold.-Val. pentru Moldo-Valachie, Oestr. pentru Oesterreich etc.

Cînd Marx scrie însă : votiren, intrigieren, lancirt, denoncirt etc., în loc de : votieren, intrigieren, lanciert, denonciert, el nu prescurtează, ci aplică ortografia din vremea sa, după cum o dovedesc dicționarele epocii (v. Nouveau dictionnaire français-allemand et allemand-français par M. A. Thibaut,

XLIII-e éd. Brunsvic (Braunschweig), 1863; Nouveau dictionnaire français-allemand et allemand-français par A. Molé, **XXV-e** éd. Brunsvic (Braunschweig), 1869.

Intrucît am dorit să dăm o reproducere cât mai fidelă a textului original, i-am păstrat particularitățile. Ne-am îngăduit să ne abatem de la acest principiu numai în cazuri excepționale, când, de pildă, la începutul unei fraze, după punct, Marx a folosit o minusculă. În aceste cazuri, noi am restabilit majuscula.

În unele cazuri am restabilit, în notă, forma originală, după Regnault, după cum se poate vedea din următoarele două exemple concludente:

Textul Marx:

p. 61

L'impôt et la faim nécessitent l'emprunt; d. prêteur wieder d. paysan.

p. 67

Magyars, im X. Jhh. settled in d. montaignes, qui avoïsinent la Moldavie, aux sources de l'Olto; nehmen so ein un coïn de l'ancienne Dacie — Szeklers (Débris des soldats d'Attila).

Textul Regnault:

p. 311

L'impôt et la faim nécessitent l'emprunt: [...], le prêteur du paysan est le propriétaire.

p. 352

Les Roumains de Transylvanie s'étaient maintenus libres jusqu'au Xe siècle. Cependant quelques débris des soldats d'Attila s'étaient fixés dans les montaignes qui avoïsinent la Moldavie, aux sources de l'Olto.

Toți editorii lui Marx, începînd cu Engels, au subliniat marile dificultăți pe care le prezintă descifrarea și transcrierea manuscriselor sale. Este prima dată că în țara noastră se încearcă publicarea unor manuscrise inedite ale lui Marx. Unele soluții adoptate de noi pot fi, eventual, interpretate și altfel. Astfel, din cauza contracțiunii scrisului lui Marx, este uneori greu de

stabilit dacă trebuie să citim: suzeraineté sau souveraineté, Roumains sau Roumans. Am respectat și ștersăturile și corectările lui Marx, punînd între paranteze ascuțite cuvintele șterse de el. Cuvintele descifrate nesigur sînt urmate de [?]. Parantezele rotunde aparțin lui Marx. Pentru textul care n-a putut fi descifrat am utilizat punctele de suspensie între paranteze drepte [...].

Textul original al lui Marx l-am însoțit de o versiune română menită să ușureze înțelegerea sa. Am făcut-o, pentru primele trei manuscrise, folosindu-ne de lucrarea lui Regnault, pentru completarea sensului frazelor eliptice ori pentru a face inteligibilă trecerea prea bruscă de la o idee la alta.

Pasajele din însemnările sale pe care, la o nouă lectură le-a considerat, probabil, importante și pe care poate le-a și utilizat, Marx le-a subliniat cu creionul ori le-a marcat cu o linie verticală pe marginea rîndurilor. Noi am reproduș aceste semne, fiindcă le-am considerat ca un indiciu pentru intenția lui Marx de a le utiliza în lucrările sau articolele pe care le plănuia.

Aceste manuscrise, înregistrate în inventarul Arhivei Marx-Engels, ne-au fost semnalate de Dl. Stanislas Schwann, profesor la Szczecin (Polonia), care a jăcut de asemenea și prima încercare de transcriere.

Dar noi datorăm amabilității Domnului profesor Dr. A. J. C. Rüter, directorul Institutului, faptul de a fi putut duce la bun sfîrșit descifrarea foarte anevoioasă a acestor texte și de a fi obținut autorizația de a le publica. Dl. profesor Rüter nu ne-a procurat numai excelente reproduceri fotografice, dar ne-a îngăduit ca, la colafionarea textului imprimat cu manuscrisul autograf, să beneficiem de experiența și solitudinea amabilă a colaboratorilor săi Dnii P. Nyhoff și Dr. D. Schuster. Prof. Dr. G. Zane și Dr. Cornelia Bodea ne-au fost de mare ajutor atît la stabilirea și traducerea textului lui Marx, cît și la întocmirea Introducerii și a notelor. Noi sîntem fericiți că le putem aduce aici tuturor încredințarea publică a viei noastre recunoștințe.

Acad. prof. A. OȚETEĂ

INTRODUCERE

K. Marx și Fr. Engels au arătat un interes deosebit pentru poporul român, fiindcă lupta sa pentru unitate și independență se încadra în mișcarea europeană de emancipare a popoarelor oprimite, ca un caz special al problemei generale a revoluției europene. Așa se explică faptul că Marx și Engels au consacrat problemei românești numeroase coloane în articolele lor politice. De asemenea, formele de asuprire și exploatare la care a fost supus poporul român, ca de altfel și cel polon, i-au permis lui Marx să dovedească, că relațiile patriarhale dintre stăpînii feudali și obștile țărănești au dus la uzurparea proprietății țărănești și la iobăgie pe cale pur economică.

Întemeietorii socialismului științific au desfășurat totdeauna o intensă activitate publicistică, care le-a permis să-și răspîndească ideile și care uneori a fost aproape unicul mijloc de existență pentru Marx. În vederea redactării studiilor și articolelor lor, Marx și Engels au strîns un vast material documentar ce dovedește grija cu care se informau asupra tuturor problemelor abordate de ei.

Astfel, pentru problema românească Marx a cules informații din diferite publicații contemporane, atît cărți, cît și articole din presă.

Izvorul principal de care s-a folosit Marx îl constituie cartea lui Elias Regnault, *Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes*¹, publicată la Paris în timpul războiului Crimeei. Scopul și orientarea acestei cărți sînt strîns legate de evenimentele contemporane și de propaganda emigrației românești.

Faptul că Marx a revenit în mai multe rînduri asupra lucrării lui Regnault dovedește că materialul pe care-l conține l-a interesat în chip deosebit. În fond lucrarea istoricului francez este o prelucrare a unor scrieri românești, apărute la mijlocul veacului trecut, datorate mai ales lui N. Bălcescu, Ion Ghica și Eliade Rădulescu².

Lucrările acestor scriitori au oferit lui Regnault un material documentar bogat și variat și, în parte, prin modul cum au tratat ei materialul documentar și au apreciat evenimentele, au determinat însăși orientarea lucrării istoricului francez. N. Bălcescu³ i-a procurat întreaga parte privitoare la formarea și evoluția formelor de proprietate funciară, la relațiile dintre boieri și țărani, dar mai ales întregul material privitor la regimul agrar instituit de Regulamentul organic

¹ *Elias Regnault* (1801—1868) s-a născut în Anglia, din tată francez și mamă engleză. Historic al lui Napoleon I, al guvernului provizoriu din 1848, al Angliei și al Irlandei, biograf al lui O'Connell, traducător al lui Carlyle, redactor al ziarului „L'Avenir national”, el a reprezentat ideile de libertate și democrație burgheză. Începînd din 1848, s-a ocupat de poporul român, a cules informații și în 1855 a publicat *Istoria politică și socială a Principatelor dunărene*, din care se degajează concluzia că singura soluție a chestiunii Orientului era independența popoarelor creștine ale Turciei europene și Unirea Principatelor Române.

² [N. Bălcescu], *Question économique des Principautés Danubiennes*, 1850; Ion Eliade Rădulescu, *Le protectorat du Czar, ou la Roumanie et la Russie, nouveaux documents sur la situation européenne*, Paris, 1850; de același, *Mémoire sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie*, Paris, 1851; și [Ion Ghica], *Dernière occupation des Principautés Danubiennes par la Russie*, apărută sub pseudonimul *G. Chainoi*, Paris, 1853.

³ *Nicolae Bălcescu* (1819—1852), istoric și economist, democrat revoluționar, unul dintre conducătorii Revoluției din 1848. În scrierile sale și în acțiunea politică, a luptat pentru desființarea șerbiciei, pentru improprietărea țăranilor, pentru reforme democratice, pentru organizarea unei acțiuni comune cu alte popoare asuprite împotriva contrarevoluției, pentru unitatea și independența poporului român. Operele sale cele mai importante sînt: *Question économique des Principautés Danubiennes*, Paris, 1850; *Mersul revoluției în istoria Românilor*, Paris,

și la programul agrar al revoluției muntene din 1848. Eliade¹ i-a procurat materialul privitor la istoria culturală și politică a perioadei imediat premergătoare revoluției din 1848, și a pus la dispoziția sa datele necesare pentru cunoașterea desfășurării revoluției. Ion Ghica² i-a oferit material cu caracter variat, economic, social și politic, legat de evenimentele românești contemporane. Pentru istoria românilor din Transilvania și a revoluției românești din această provincie (1848—1849), Regnault a folosit mai ales lucrarea lui A. Papiu-Ilarian: *Istoria Românilor din Dacia superioară*, t. I—II, Viena, 1851—1852.

Pe lîngă aceste lucrări de bază, Regnault a folosit scrierile privitoare la Istoria Românilor și la problemele politice românești contemporane ale unor publiciști francezi, ca Félix Colson, H. Desprez, J. H. A. Ubcini și mai ales J. A. Vaillant. Acești publiciști ori au fost în strînsă legătură cu intelectualitatea democrată românească, ori au locuit un timp în Principate. Astfel Colson a fost și secretarul lui I. Cîmpineanu, șeful boierimii liberale din Țara Românească, și a luat parte la evenimentele din anii 1838—1839. J. A. Vaillant a locuit un lung șir de ani în București și a participat la mișcarea revoluționară din 1840. Ubcini a fost martor ocular al revoluției din 1848 în Țara Românească, a deținut funcția de secretar neoficial al guvernului provizoriu și a însoțit la Constantinopol deputăția română, trimisă să ceară Porții recunoașterea regimului revoluționar. După 1848 a menținut strînse legături cu revoluționarii români, exilați, ca A. G. Golescu, iar după 1849 cu democratul revoluționar N. Bălcescu. H. Desprez

1850; *Istoria românilor sub Mihai Viteazul*, publicată după moartea sa, la București, în 1878. El a fondat împreună cu A. Tr. Laurian revista „Magazin istoric pentru Dacia”.

¹ *Ion Eliade Rădulescu* (1802—1872), scriitor, publicist, sprijinitor al teatrului și al învățămîntului superior. În 1848, ca membru al guvernului provizoriu și al locotenenței domnești, a adoptat o poziție moderată.

² *Ion Ghica* (1816—1897), economist, protagonist al liberului schimb în România, scriitor de talent care a lăsat memorii remarcabile. A fost unul din șefii revoluționari de la 1848 și reprezentantul Țării Românești la Constantinopol. A fost, timp de 10 ani, ministru plenipotențiar la Londra, de mai multe ori președinte de consiliu, membru și președinte al Academiei Române.

se împrietenise cu N. Bălcescu înainte de revoluție și a fost unul dintre propagatorii inflăcărați ai ideii de unitate națională a românilor.

Pe lângă aceste scrieri, Regnault a mai folosit și alte izvoare, ca de exemplu unele descrieri de călătorie despre țările române, precum și presa străină contemporană privind problemele românești.

Folosind lucrarea lui Elias Regnault, K. Marx a preluat de fapt lucrările românești citate mai sus sau pe acelea elaborate de francezi sub influența directă a izvoarelor românești. Astfel în extrasele lui Marx, pe lângă materialul istoric, regăsim unele idei generale și formulări din aceste izvoare. Dar Marx a ales și interpretat acest material în mod științific, de pe pozițiile materialismului dialectic. Regnault se situase pe poziția burgheziei liberale franceze care combătea echilibrul european, în forma în care a fost stabilit prin tratatele de la Viena. El susținea, de exemplu, războiul împotriva Rusiei, nu pentru a distruge țarismul, ci pentru a-l slăbi și, în consecință, pentru a-i stăvili forța de expansiune, care amenința interesele burgheziei franceze în Orientul apropiat. Regnault înțelege însă că un nou echilibru european care ar căuta să mențină Imperiul otoman nu mai este posibil. De aceea el susține dreptul națiunilor la autodeterminare și, ca atare, sprijină dreptul la independență a popoarelor creștine din Turcia europeană și, în special, a poporului român. Acceptând premisa că Imperiul turc, chiar victorios, nu mai poate servi ca tampon între est și vest, Regnault susține crearea unui stat unitar român, ca unul din elementele viitorului echilibru european, și nu ascunde rolul economic și politic care, după calculele burgheziei franceze, ar reveni statului român.

În fond, autorul francez ia poziție împotriva revoluției ca mijloc de eliberare a popoarelor asupraite. „Ar fi mai bine — spune el — ca regenerarea popoarelor să se facă cu ajutorul guvernelor decât cu arma Revoluției”. Marx a tratat toate

problemele și, în consecință, a analizat materialul istoric concret, extras din Regnault, din punctul de vedere al mișcării generale a revoluției europene.

Modul în care Marx a tratat materialul cărții lui Regnault arată clar ce anume l-a interesat. Marx reproduce uneori fraze întregi, alteori concentrează într-o propoziție scurtă numeroase pagini; lungi digresiuni și părți anecdotice sînt lăsate complet de o parte. Marx reține datele care îi puteau servi ca material documentar sau referințe pentru tezele sale, despre politica de expansiune și cîmpire a marilor puteri, în special politica externă a țarismului și rolul său contra-revoluționar, imposibilitatea supraviețuirii Imperiului otoman putred, precum și drepturile Principatelor în raporturile lor cu Turcia și cu Rusia țaristă, formele de exploatare a țărănimii în condițiile regimului feudal românesc, mișcărilor revoluționare din Principate din 1821, 1848 și din Transilvania, 1848—1849, rolul progresist al mișcării culturale din Principate și Transilvania, asuprirea populației românești din Transilvania de către magnații maghiari și diferite evenimente dintre 1849—1855.

Intervențiile lui Marx reflectă cu tărie poziția sa față de evenimente și oameni. Încercarea boierilor din Țara Românească (28—29 iunie 1848), de a pune din nou mîna pe guvern și de a se deda la acte de represiune, e calificată de „*reacțiune insolentă, de o cruzime lașă*”. Pentru intervenția pe lângă Bibescu Vodă de a se pune el în fruntea revoluției, Eliade și Magheru au fost aspru judecați de Marx. Comisarul turc Fuad Pașa, care primise rolul umilitor de organ executiv al comisarului rus din Țara Românească, Duhamel, este stigmatizat: „*măgarul de Fuad*”. Speranțele conducătorilor revoluției din Țara Românească în guvernul provizoriu francez sînt ironizate de Marx ca „*încredere neghioabă în Franța republicană*”. Comportarea trupelor turcești și atitudinea generalului Duhamel, la 13/25 septembrie (Dealul Spirei) sînt caracterizate sumar, dar perfect corespunzător situației: „*brutala cruzime a turcilor, infamiile turcilor (Duhamel în spatele masacrelor)*”.

Marx reține și scoate în evidență formulările lui Regnault, atunci când sînt frapante și îndreptățite. Astfel, în legătură cu uciderea lui T. Vladimirescu, conducătorul mișcării revoluționare din 1821, omorît din ordinul lui Alexandru Ipsilanti, Marx adoptă verdictul lui Regnault : „*asasinat mîrșav*”. Uneori, un singur cuvînt inserat în formularea adoptată este revelator pentru poziția lui Marx. De pildă, în fraza în care Regnault rezumă rolul poporului român în revoluția din 1848, el adaugă cuvintele *de țărani* pentru a preciza locul țărănimii în revoluția burgheză : „*Pe Cîmpia de la Islaz, poporul de țărani inaugurează revoluția, la București o salvează, în tabăra lui Traian, numai el nu-și pierde nădejdea*”.

Materialul istoric reținut din cartea lui Regnault, felul în care e rezumat textul, concluziile trase, exprimă netăgăduit în problemele generale punctul de vedere al lui Marx. Dar ceea ce confirmă pe deplin această constatare este faptul că el și-a însușit acest material și l-a folosit în articolele sale politice și în cea mai de seamă operă a sa, *Capitalul*. Marx face analiza problemelor contemporane sau a formelor de exploatare în societățile precapitaliste, după cum se știe, din punctul de vedere „*al perspectivelor de continuă dezvoltare a mișcării muncitorești, a mișcării democrat revoluționare și de eliberare națională, din punctul de vedere al intereselor revoluției*”¹.

Indicarea, chiar sumară, a unora dintre materialele istorice, care se găsesc în textele pe care le edităm, și care se regăsesc apoi în scrierile publicate ale lui Marx, poate defini și mai precis semnificația și însemnătatea acestor manuscrise.

Cartea lui Regnault conține o expunere asupra condițiilor în care s-a format la noi marea proprietate și asupra evoluției relațiilor agrare în Principatele Române. E. Regnault se oprește în special asupra regimului agrar instituit de Regulamentul organic. În realitate nu este vorba de o cercetare personală a sa ; toată această parte este preluată din studiul lui N. Bălcescu publicat la Paris, sub titlul *Question économique*, fără ca autorul

¹ Marx-Engels, *Opere*, vol. 10, București, Ed. politică, 1961, p. VII.

francez să redea adîncimea analizei pe care a făcut-o Bălcescu și mai ales fără să stăruie asupra relațiilor de exploatare și asupra luptei de clasă pe care au generat-o aceste relații.

Marx a rezumat în două rînduri, pe larg, această parte din lucrarea istoricului francez. Întreg materialul reținut și aprofundat i-a servit pentru ilustrarea tezei formulate în Secția III, cap. VIII, par. 2, din vol. I al *Capitalului* și anume : „*Pretutindeni unde o parte a societății deține monopolul mijloacelor de producție, muncitorul, liber sau neliber, trebuie să adauge timpului de muncă necesar pentru propria sa întreținere un surplus de timp de muncă pentru a produce mijloacele de subzistență pentru proprietarul mijloacelor de producție, indiferent dacă acest proprietar este nobil atencian, teocrat etrusc, civis romanus, baron normand, proprietar de sclavi american, boier valah, land-lord modern, sau capitalist*”.

Materialul istoric din Regnault — respectiv din N. Bălcescu — i-a folosit lui Marx pentru a exemplifica și teza că în condițiile descompunerii economiei feudale, supramunca posedă o formă de sine stătătoare, palpabilă, ea fiind separată de munca necesară, în spațiu. N. Bălcescu analizînd raportul dintre șerbie și clacă a conchis că „șerbia a fost o consecință a sistemului de exploatare prin clacă ; (șerbia) apare în istorie în același timp cu claca sau vine imediat după aceasta”. Marx a generalizat și a precizat această teză în pasajul următor : „*În Principatele Dunărene claca era legată de rente în natură și de alte accesorii ale șerbiei ; ea forma însă tributul principal datorat clasei stăpînitoare. Oriunde aceasta era situația, munca de clacă rezulta rareori din starea de șerbie ; dimpotrivă, de cele mai multe ori starea de șerbie rezulta din munca de clacă*”.

Materialul documentar pe care Marx l-a cules din Regnault i-a permis să caracterizeze Regulamentul organic ca pe un „*Cod al clăcii*”, cod promulgat de către Kisselev, dar dictat de boierii români și totodată ca pe o „*expresie pozitivă a goanei după supramuncă, goană pe care fiecare paragraf o legalizează*”. Poziția lui Marx față de Regulamentul organic, în cele

două extrase din Regnault, este aceeași ca în lucrările sale tipărite.

Manuscrisul B 85 este, după cum am arătat, incomplet. Partea care lipsește cuprinde desigur conspectarea primelor 94 de pagini, poate și introducerea cărții lui Regnault. În această parte, ca și în restul lucrării, Marx a găsit material istoric concret privitor la originea șerbiei în Principatele române, pentru a exemplifica teza asupra căilor de constituire a șerbiei, cum o dovedește scrisoarea sa către Engels, din 30 octombrie 1856. În această scrisoare, atrăgând atenția lui Engels asupra lucrării lui Ludwig Mieroslawski : *De la nationalité polonaise dans l'équilibre européen*, Paris, 1856, Marx subliniază condițiile și forma în care, în Polonia, țărănimia a căzut în stare de servitute prin uzurparea dreptului de stăpânire de către coroană, aristocrație etc. și prin transformarea treptată a țăranilor liberi care formau ordinul ecvestru, clasa mijlocie țărănească, într-un lumpenproletariat al aristocrației, și adaugă : „O soartă asemănătoare [a avut] dominium și țăranul populației romanice din Moldova și Țara Românească etc. Acest fel de dezvoltare este interesant pentru că explică originea șerbiei pe cale pur economică, fără veriga intermediară a cuceririi și a dualismului de rasă”¹. Materialul din El. Regnault este preluat, după cum am spus, din N. Bălcescu, *Question économique*, în care teza uzurpării proprietății țărănești de către marea proprietate și teza aservirii prin intermediul clăcii sînt teze principale.

La sfîrșitul manuscrisului nr. B 91 se află adăugată o statistică a populației românești, în total și repartizată pe provincii. Această statistică provine tot din Elias Regnault (Préface, p. VI). Prin această statistică — care indica cifra globală a poporului român la 7 767 000 locuitori — Regnault își propunea să dovedească însemnătatea poporului român și puterea lui de re-

zistență în cursul unei existențe atît de zbuciumate și, natural, folosul pe care l-ar putea aduce statelor occidentale. „Momentul a sosit de a întări această naționalitate și de a-i asigura viitorul prin concursul energetic al puterilor occidentale”. Concursul ar fi trebuit, în concepția autorului francez, să asigure în primă fază eliberarea poporului român. Din corespondența Marx-Engels știm că trei articole referitoare la Principatele române și trimise de Marx ziarului *New York Daily Tribune* n-au fost publicate. Din scrisoarea lui Marx către Engels din 30 octombrie 1856 cunoaștem și motivele pentru care unul din cele trei articole asupra Principatelor române n-a fost publicat. Pe manuscrisul acestui articol, contele Gurowski — publicist polon, în solda ambasadei țariste din Washington — avînd a se pronunța asupra conținutului articolului, a pus următoarea notă marginală : „Tous ces chiffres sont exagérés pour faire mousser l'idée de nationalité romaine. Ils sont démentis par les faits, l'histoire et la logique”¹. E probabil că „tous ces chiffres” sînt tocmai cifrele demografice din manuscrisul B 91 și pe care Marx le-a reținut pentru a susține, cu sprijinul lor, dreptul poporului român la un stat unitar, după cum, invocînd capitulațiile, a susținut dreptul istoric la independență a Principatelor.

Această intervenție a lui Gurowski explică de ce redacția ziarului american a refuzat să publice articolul lui Marx și l-a înapoiat autorului.

Marx și Engels au considerat Imperiul otoman ca cea mai mare piedică în calea progresului istoric al popoarelor supuse dominației lui și de aceea au combătut principiul echilibrului european și al integrității Imperiului otoman. Ei au susținut mișcarea de eliberare a acestor popoare, fiindcă lupta lor se încadra în mișcarea revoluționară generală care tindea să răstoarne Imperiul otoman, una din puterile contrarevoluționare ale Europei. „*Solutionarea problemei turce, ea și aceea a altor*

¹ Karl Marx, Friedrich Engels, *Briefwechsel, 1854—1860*, vol. II. Berlin, 1949, p. 193.

¹ Karl Marx, Friedrich Engels, *Briefwechsel*, p. 194.

probleme mari, va reveni revoluției europene. Și nu facem nici-decum o declarație prezumțioasă afirmând că această problemă, în aparență străină, ține pe drept cuvânt de sfera acestei mari mișcări. Începând din 1789, hotarele revoluției înaintează ne-încetat. Ultimele ei avanposturi au fost Varșovia, Debrețin și București; avanposturile viitoareii revoluții trebuie să fie Petersburgul și Constantinopolul. Acestea sînt cele două puncte vulnerabile în care trebuie atacat colosul antirevoluționar rus”¹.

Manuscrisul B 63 conține, în prima lui parte, un material privitor la capitulații, reproducînd textul „capitulației” din 1393 și menționînd „capitulația” din 1513. Urmează apoi o versiune a tratatului lui Petru I cu Dimitrie Cantemir. Manuscrisul conține de asemenea referințe privind instituirea „dezastuosului” regim turco-fanariot, situația Principatelor dunărene, de la pacea de la Kuciuk-Kainargi pînă la tratatul de la Adrianopol, epoca regulamentară (1831—1848), revoluția din 1848, precum și importanța exportului englez de textile.

Problema „capitulațiilor”, pe care contemporanii lui Marx le considerau ca autentice, și în special problema valabilității lor ca surse juridice ale relațiilor dintre Principate și Poartă este tratată de Marx într-un articol din *New York Daily Tribune*. Articolul a fost redactat la 4 iulie 1854², deci ulterior datei pe care o poartă manuscrisul B 63.

Marx a invocat capitulațiile pentru a sprijini dreptul poporului român la independență. Combătînd convenția turco-austriacă din 14 iunie 1854, prin care Turcia recunoștea pretențiile Austriei de a ocupa Principatele, Marx declara că „prin această convenție, turcii au săvîrșit, astfel ca și rușii odinioară, o încălcare flagrantă a drepturilor poporului român”, care se bazează pe capitulațiile din 1393, 1460 și 1513. El susține că aceste capitulații „continuă să fie și azi în vigoare, întrucît n-au fost anulate prin nici un fel de tratat ulterior”, că „Principatele dunărene sînt două state suverane sub suzeranitatea

¹ Marx-Engels, *Opere*, vol. 9, București, Ed. politică, 1959, p. 35.

² Publicat în nr. 4134 din 19 iulie 1854.

Porții, căreia îi plătesc tribut, însă cu condiția ca Poarta să le apere de toți dușmanii din afară, oricare ar fi ei, și totodată să nu se amestece în treburile lor interne”¹. Mai mult, Marx susține că turcii, călcînd aceste capitulații prin încheierea convenției cu Austria, și-au pierdut dreptul la suzeranitatea asupra Principatelor. Această concluzie juridică formulată de el susținea o teză care corespundea perfect intereselor vitale ale poporului român.

Readucînd pe plan internațional problema poziției Principatelor române din punct de vedere al relațiilor internaționale și mai ales de drept public cu Imperiul otoman, Marx a susținut lupta revoluționară a poporului român pentru independența națională. Capitulațiile au fost invocate încă din secolul al XVIII-lea; o amploare și o importanță politică deosebită le-a conferit revoluția din 1848², făcîndu-le să fie acceptate de Poartă ca acte internaționale în vigoare. Teza valabilității acestor capitulații este reluată în publicistica emigrației³. Dar Marx i-a dat o autoritate pe plan internațional. El a tras concluzia pe care revoluționarii români de la 1848 nu au avut curajul să o tragă, și anume că o dată aceste capitulații călcate de Turcia, Principatele române deveneau de drept suverane, libere de orice obligații față de Turcia. Contestînd legitimitatea pretențiilor turcești asupra Principatelor, Marx aducea un sprijin de mare valoare în lupta pentru independență a poporului nostru. Cum se vede, concordanța punctului de vedere între extrasele lui Marx și lucrările lui tipărite este deplină. Ea conferă acestor extrase un interes deosebit.

Marx și Engels nu s-au ridicat numai împotriva suzeranității Porții, ci și împotriva pretențiilor Austriei și Rusiei de

¹ Marx-Engels, *Opere*, vol. 10, p. 328—329.

² „Tratatul” din 1393 l-a publicat intîia oară la începutul veacului al XIX-lea D. Fotino, după niște preținse copii ale banului Ion Văcărescu, capitulațiile din 1393 și 1460, le publicaseră și autori străini, *Wilkinson* în 1820, *Colson* în 1839, iar la noi în țară *G. Rucăreanu* în 1842. Dar o amploare și o importanță politică deosebită le-a conferit, în mișcarea din 1848, articolul lui N. Bălcescu: *Drepturile românilor către Înalta Poartă*.

³ *Mémoire justificatif de la révolution roumaine*, Paris, 1849; G. Chainoi [I. Ghica], *Dernière occupation*, 1853; etc.

95.072

a dispune de soarta poporului român. Împotriva dominației acestora, Marx și Engels au invocat dreptul popoarelor la autodeterminare.

Pentru o dreaptă apreciere a convenției austro-turcești de la 14 iunie 1854 „*trebuie să fim seama*, scria Marx, *de doi factori: de relațiile dintre Austria și Turcia și de atitudinea pe care o are poporul român față de Turcia și Austria sau față de alte puteri străine; oricât ar părea de ciudat, acest din urmă factor a fost complet ignorat de opinia publică europeană, care se află în întregime sub influența diplomaților*”¹.

Manuscrisul B 85 conține o largă prezentare a evenimentelor revoluționare de la 1848 din cele trei țări române — Țara Românească, Moldova și Transilvania — ceea ce arată interesul pe care revoluția din aceste țări l-a avut pentru Marx. Ceea ce trebuie subliniat și de data aceasta este că Marx nu extrage din Regnault orice fapte, ci numai pe acelea care se încadrau în mersul revoluției generale. Din acest punct de vedere, Marx condamnă forțele contrarevoluționare, clasele dominante din cele trei țări române și pe revoluționarii care, în momentele decisive, s-au dovedit lipsiți de discernământ, inițiativă și curaj.

Marx insistă îndeosebi asupra românilor din Transilvania; subliniază atitudinea șovină a conducătorilor revoluției maghiare, care pretindeau să întemeieze pe ruina celorlalte naționalități „*marea patrie ungară, puternica și viguroasa națiune maghiară*”.

În legătură cu revendicările ungarilor asupra Transilvaniei, Marx adoptă expresiile lui Regnault. El redă astfel textul referitor la poziția lui Kossuth: „*18 martie 1848; Kossuth declară în Dietă că Ungaria nu-și datorește existența decât nobilimii. Nobilul este maghiarul. Numai nobilul are să conducă națiunea*”. Marx consemnează insultele aduse veacuri de-a rândul poporului român de către nobilii unguri, care-l considerau ca „*plebe vagabondă*”.

¹ Marx-Engels, *Opere*, vol. 10, p. 326.

El arată în manuscrisul B. 85 că această atitudine a produs în rândul naționalităților o vie îngrijorare, care s-a manifestat prin întruniri în toate satele și printr-o agitație generală la țară.

Pe lângă aceste manifestări ale unei puternice conștiințe naționale, Marx a reținut din istoria revoluției românilor din Transilvania caracterul ei popular, metodele de mobilizare și de organizare a maselor țărănești, programul ei burghezodemocratic. De exemplu: hotărârea luată în casa lui Avram Iancu de a se convoca la Blaj, pentru ziua de 30 aprilie, o adunare numită în actele oficiale maghiare *Adunarea plebei contribuabile*, care a pregătit Adunarea generală de la 15 mai; actul de convocare redactat de Aron Pumnul și răspîndit de tineret; adunări la sate pe care intervenția armatei nu le poate împiedica. Profesorii Bărnuțiu, Barițiu, Cipariu, Laurian pregătesc programul; punctele esențiale ale programului; inițiativa mișcării în mâinile unor intelectuali strîns legați de popor. Marx notează că Avram Iancu a coborît din munți cu țărani.

Marx consemnează de asemenea în manuscrisul B. 85 că Dieta Transilvaniei, în care românii nu erau reprezentați decît prin doi deputați, a votat, la 29 mai, unirea Transilvaniei cu Ungaria, fără să țină seamă de voința poporului român. Marx notează violența și arbitrarul autorităților maghiare: „*spînzurători și țepe, cu drapele maghiare și cu inscripția unire sau m o a r t e*”, ciocniri sîngeroase între populațiile celor două neamuri; arestarea lui Bărnuțiu și Laurian, ceea ce a mărit îndîrjirea poporului român.

El redă, în continuare, protestele românilor din Transilvania față de Dieta generală convocată la Pesta. Refuzînd să ia parte în Dietă, românii convoacă o nouă Adunare la Orlat (lîngă Sibiu), sediul primului regiment grăniceresc, care face cauză comună cu poporul. Adunarea declară că nu recunoaște guvernul Kossuth și se adresează direct cabinetului de la Viena. Al doilea regiment grăniceresc de la Năsăud se declară de asemenea pentru comitetul național. Deputații români din Banat și din

Partium, care formaseră în Dieta de la Pesta un grup de opoziție sub conducerea lui Eftimie Murgu, au protestat de asemenea împotriva încorporării Transilvaniei în Ungaria.

Marx și Engels au urmărit și mișcarea revoluționară din 1848 din Principatele române de la începutul ei. Înainte de apariția cărții lui Regnault, Marx scria, în martie 1853: „*Spiritul revoluționar a pătruns și în aceste Principate, așa cum a dovedit-o revoluția din 1848*”¹.

Amploarea extraselor cuprinse în manuscrisul B. 85 relativ la mișcarea din 1848, considerațiile și aprecierile pe care le face asupra evenimentelor și asupra conducătorilor, arată că Marx, care situase poporul român în lagărul popoarelor revoluționare, se interesa îndeaproape de aspectele specifice ale evenimentelor care se desfășurau în sud-estul Europei. El constată importanța inegală a mișcării revoluționare din cele două principate; recunoaște caracterul limitat al mișcării din Moldova și amploarea pe care a avut-o revoluția în Țara Românească, unde ea „*a fost mai importantă din toate punctele de vedere*”. Admițând importanța revoluției din Țara Românească, Marx a reținut din Regnault aspectele esențiale ale evenimentelor premergătoare revoluției, rolul partidului național, caracterul programului, cu o parte „*nefranceză*” — adică de inspirație locală, izvorită din revendicările specifice care tindeau la abolirea regimului feudal — acțiunea forțelor revoluționare și rolul maselor populare. El subliniază marile faze ale dezvoltării revoluției și caracterizează plastic momentele principale. Astfel, episodul adunării de la Islaz unde s-a lansat la 9 iunie programul revoluției, îi oferă ocazia de a analiza acest program și de a distinge revendicările specific românești de cele „franceze” — adică de acelea care se găsesc în toate programele liberale de la Revoluția din 1789 (libertate, egalitate, guvern responsabil în fața unei adunări legislative etc.).

¹ *New York Daily Tribune* nr. 3736 din 7 aprilie 1853, Marx-Engels, *Opere*, vol. 9, p. 9.

Din extrasele făcute asupra acestor evenimente rezultă că Marx considera poporul român ca un popor „copt” pentru revoluție, ca un popor hotărît să schimbe în întregime vechiul sistem și să se organizeze după modelul popoarelor civilizate, adică hotărît să lichideze prin revoluție feudalismul și să se angajeze pe drumul capitalismului. Mișcarea de emancipare socială și de eliberare națională a românilor se integra astfel în curentul revoluționar al întregii Europe.

În consecință, manuscrisele de față, prin conținutul lor, și confruntate pe de o parte cu izvoarele lor, iar pe de altă parte cu corespondența, articolele politice și lucrările capitale ale lui Marx, îndreptățesc concluzia că ele exprimă, în problemele generale la care se referă, poziția lui Marx.

Astfel, aceste manuscrise aduc o nouă mărturie cu privire la interesul manifestat de Marx pentru poporul român și la sprijinul pe care l-a acordat mișcării românești de emancipare socială, politică și națională.

Acad. prof. A. OȚETEA,
Prof. dr. G. ZANE

ÎNSEMĂRILE LUI K. MARX

Manuscrit B 85.

]surprend Ghika¹, erdolcht ihn, s. Kopf einbalsamirt
nach Constant. geschickt, dort clouée aux murs du Serail. (1777)
Ausser ihm 14 andere Phanariotes in 1 siècle étranglés, aber
à cause de leurs infidélités od. ihrer richesses. Türkei zauderte
noch m.d. droit de consulat stipulé im traité de Kaïnardji²;
aber d. réclamations de Vienne, verbden m. denen v. Pe-
tersburg; musste nachgeben. 1782 etabliren sich d. consuls
v. Russia u. Austria zu Bucharest u. Jassy; erhalten noch v.d.
Turs ein taïn (subvention) proportionné à leur rang. Dsr
taïn payé en scutelnici, hommes de divers états, bouchers,
boulangers, porteurs d'eau, tapissiers, carrossiers, maréchaux
ferrants etc. qui doivent fournir la viande etc. On y ajoute des
postusnici (des paysans étrangers bulgares, serbes, et transyl-
vaniens établis dans le pays, d. scutelnici indigènes), chargés
d'approvisionner la maison consulaire de grains, de foin, de
volaille, de beurre, de fromage etc. Ferner Erflg dsr con-
suln: Valachei u. Moldau zahlen künftig d. Pforte fixe rede-
vances annuelles, d. erste 349.500 piastres, d. 2te 252.944.
Was d. Pforte weniger, bezog d. prince phanariote mehr. Misère

du paysan intolérable. D. Emigrations continuèrent, des milliers de paysans de la Valachie se retirèrent dans les montagnes et s'y tinrent cachés.

1787: Cathérine³ bemächtigt sich d. Krim. Volk zu Constantinople zwingt d. Pforte zum Krieg. *Hospodars* < damals >: *Ypsilanti* in d. Moldau, *Maurogeni* in d. Wallachei. D. erste öffnet d. Russen d. Moldau. *Maurogeni* dagegen, d. hört dss d. Oestreicher d. Sereth überschreiten wollen, entgegen (nur 7 Boyars m. ihm; < ggbr > d. Chefs d. grössten Familien d. Phanariotes ou phanariotisés, als russ. Anhänger, relégués dans les îles de l'Archipel, dans les couvents de la Bulgarie, d'Albanie, et du mont Athos), schlägt d. Oestreicher. D. capitän-pacha zu Fokschani dch d. Russen, zu Martinesei dch d. Oestrhr geschlagen, repassa le Danube. Mauroge kämpft whd 6 months, bis gezwungen de se retirer à Pelinu dans la Bulgarie. Was kriegt er dt zum Lohn v. Const. ! Un capidji-bachi lui apporta un firman de mort.

Pforte unterhdlt m. Oestreich. August 1791 Frieden v. Sistow; choses wie vor d. Krieg. Kaum d. Oestreicher weg aus d. Walachei, herein d. Russ. unter Souwaroff⁴. Liefert d. Land d. incendie u. pillage: flammes d'Ibraïla.

29 Dec. 1791 *paix de Jassy*. Divan erkennt d. prise d. Krim an Russie, quelque temps avant la guerre, avait obtenu de la porte le droit de censure sur l'emploi des deniers publics en Moldo-Valachie.

VI. Les premiers développements de la Russie ont commencé vers la mort de L. XIV. 1792 Emile Gaudin⁵, consul de la république, à Bucharest. Unter d. Consulat von Napoleon übergaben, Ghika, ban v. Crajova, Preda Brancovano u. Charles Campiniano, grands boyars de la Valachie, Catadji, Sturda u. Beldiman v. d. Moldau d. premier consul une adresse collective, worin sie assistance v. Fkch vlgen u. l'autorisation de se constituer en deux républiques⁶. Bonaparte kümmert sich nicht drum. Mais la Russie profita de la leçon. Begriff,

dass es andere appui wanted than the venal souls of the phanariotes. Her action on the Divan was irresistible. In 1802, she obtained an hathi-shérif⁷ intended proving to the Roumans that she was powerful for doing right, equally as for the wrong. This hathi-shérif < fixed > made the reign of the hospodars *septennial*. At the same time Russia caused to be nominated two hospodars of her own election, Mourousi and Ypsilanti. The same act ordained instead of the odious capitation a proportional tax, connected to the native boyars the care for schools, roads, hospitals, the right of providing conjointly with the hospodar for the organisation and maintenance of a corps of troupes, and < left them masters > allowed them to fixe themselves the number of turkish merchants to which the right of penetrating into the country was reserved. But she did take good care not to forget herself; one of the articles acknowledged her *right of surveillance* (as to the integrity of the privileges granted to the principalities.) The *surveillance* replaced the *remonstrance*: It was a great step forward. The archiepiscopal siège of Moldavia being vacanted, two competitors presented themselves: the one was a Greek, the other a Rouman. It was the latter who obtained the support of Russia and got elected. Finally, attentive to the complaints raised against the Phanariotes, she used with *éclat* her right of censure and obliged the hospodars to establish a financial *règlement* (budget.) On the request of Sebastiani⁸, Nap. ambassador at Const. Mourousi and Ypsilanti are dismissed and supplanted by Alexander Souzo⁹ and Charles Callimachi¹⁰, both of them devoted to the French causes . . . War with the Porte . . . The Russian army of the Danube remporte sur le grand vizir, Hafis-Ismaïl-Pacha, des avantages considérables qui ramèment Mourousi and Ypsilanti. General Michelson¹¹ occupe Jassy and despatches to Bucharest, defended by 10.000 Turcs, general Miloradovitch¹² at the head of 6000 men. In arriving he finds his business done by the Roumans: they had spontaneously taken arms, driven away the Turks, and accouraient au devant des Russes, joyeux et pleins d'enthousiasme. Les dames de Bucharest

donnaient l'exemple de l'entraînement and celebrated their heroes in festivals where reigned more gaiety than reserve.

At that same epoch, when the Roumans abandoned themselves to a blind gratitude, the tzar at Tilsit begged for their territory. But it was too near to Constantinople, and Nap. would not deliver the key of the two continents. The treaty of Tilsit stipulated for the evacuation of Valachia and Moldavia; but the Turcs could not occupy them till the exchange of the ratifications of the future treaty of definitive peace between the 2 powers. This latter clause made the former illusory; for Alexandre, anxious to prevent the Turkish occupation, knew how to keep his troupes in the principalities, without Napoleon heeding it.

Conferenz zu Erfurt: Nap. gives his consentement to the annexation of the 2 principalities. Not long time afterwards, war between France and Russia. Alexander wanted his troupes stationed at the Danube. Offered peace to the Turks who, chased from the principalities since 10 years, felt happy to have restored the 2 provinces, although losing one half of Moldavia. *Traité du 28 Mai 1812*, Porte (renonça) surrenders Bessarabia. Turkey had no power to cede, what did not belong to her; for at no time had the ottomane* Porte been sovereign of the Rouman countries. The Porte herself had avowed this, when pressed by the Poles, at Carlovitz, to cede the Moldo-Valachia, she answered that she did not believe herself entitled to make any cession of territory, as the capitulations were not giving her any right of *Suzeraineté***.

With the Turk. gov. return of the Phanariotes, Charles Calimachi in Moldavia, Jean Caradja in Valachia. With the Phanariotes the old exactions. By her treaties with Russia, the Porte had given up her right of fixing the price of the *denrées*, destined for the approvisionnement of Constant. But the abuse reintroduces itself under a new form. The contract is concluded between

the Hospodar and the Divan, and everything is delivered at the fourth part of its market price. Now, the market price, after the départ of the Russians, has fallen so low, that it is impossible for the peasant to live upon the product of his labour. Le pain is sold at 3 centimes le kilogramme, meat at 4, wool at 40 etc. On 1/4 of these prices the peasant had, in 1812, to deliver to the Porte 150.000* moutons, 3.000 horses, 150.000 kiles de blé, (kila = 300 kilogrammes). Besides, the scutelnici¹³ had become so numerous, by the prodigality of titles which give a right to their possession, that the (free) population subject to taxation were so scarce as to be unable to suffice for the payment of the impôt.

Caradja attempted at reweding (removing) this matter by promulgating a law which classait en *lode*¹⁴ de l'Etat les scutelnici qui n'appartenaient pas à la première classe des boyars. Boyaren kämpfen nun selbst pour le maintien de l'abus, those of Craiova se soulèvent, invoquent l'appui du pacha de Widdin, et contraignent Caradja à revenir sur la seule bonne mesure eines Phanarioten.

Sieg d. Czars. Dictirt auf d. Wiener Congress. Schlisst d. Türkei v. da aus. Whd ihrer letzten occupation in d. princip. les Russes se sont soulevés ** ; d. spoliation u. occupation v. Bessarabien a dissipé toutes les illusions. Aussdem d. Russ. complice d. Phanarioten. „Mort aux Limondji" (Limonadiers) murmure le paysan au fond de sa tanière; esbo d. peuple sur la place publique de Bucharest.

Noch am End s. Hospodarats, bei d. Ankunft zu Bucharest eines capidji-bachi, flieht Caradja mit 1800*** Millionen Piaster nach Italien. So d. Thron vacant. 12 Oct. 1818 Versammlung d. Boyaren; alle klagen laut ggen d. Phanariotes; Petition an d. Sultan sie v. diesem Joch zu erlösen. Russland, herrschd im Divan, daggen. D. Pforte, auf seinen Antrieb, gibt d. 2 principautés, an Michael u. Alexandre Soutzo, complices dont elle était sûre.

* Marx a scris mai intti: Sublime.

** In Regnault: „les capitulations ne lui donnant qu'un droit de suzeraineté" (p. 107).

* In Regnault 250.000 (p. 107—108).

** *Ibidem*: révélés (p. 109).

*** *Ibidem*: „Il emportait dix-huit millions de piastres" (p. 109).

D. Association d. *Hétairie*, Befreiung d. Griechen par l'action commune des (peuples) populations slaves et helléniques. Russland s. Hand darin. D. meneurs nannten d. puissance directrice ἀρχή; (l'âme de l'association.) D. meneurs im Geheimniss. D. Adeptes in allen Ländern unbewusste Agenten d. Petersb. Hofes. La Russie — après le développement de l'association — en tenait tous les fils, en remuait tous les ressorts; placée au centre des opérations, derrière des agents discrets, assez cachée pour désavouer en cas de mauvaise aventure, assez engagée pour faire son profit du succès. Elle pouvait risquer quelques têtes comme des ballons d'essai. Jargon mystique. D. émissaires nannten sich apôtres. Toutes les jongleries des sociétés maçonniques. Bientôt, dans les conciliabules, le Czar fut mis à la place de l'ἀρχή. F. d. Mehrzahl d. adeptes diess un surcroît d'espérance.

1819 : Mehrzahl d. primats d. Moldau * Hetairisten; im selben Jahr, d. primats des Iles vbden sich mit ihnen, firent rentrer leurs navires, et dans l'attente d'une prochaine commotion, suspendirent leurs spéculations commerciales. Graf *Capo d'Istria*¹⁵, résidant à Corfu, avait le secret de la Russie; c'est vers cette puissance qu'il dirigeait les pensées et les espérances. Türken merkten was, reparirten d. Donaufestungen, grosse militärische Vorbereitungen. 1820 zu Kissenief, in Bessarabien. *Alexander Ypsilanti*¹⁶, Maj.-Gén. dans les armées de la Russie (né au Phanar, en 1793 **, fils du hospodar qui, en 1806, s'était réfugié en Russie.) Pretext sr Anknunft zu Kissenief Besuch bei s. beau-père, *Constantin Catacasi*¹⁷, gouverneur civil en Bessarabie. Bld präsentirt er sich als *Chef bei d. Hetairisten*, die hier anssässig, sendet orders u. émissaires zu d. entfernenen. D. meneurs, qui avaient imaginé l'ἀρχή, érigèrent un simulacre de trône militaire, sur lequel ils placèrent Alexandre Ypsilanti, m. d. titre de *commissaire du gouvernement général*¹⁸. Intriguen Ypsilanti's m. d. Mold.-Val. Le pays était plein de

* In Regnault : „primats de la Morée" (p. 112).

** In realitate : 1792.

Grecs et de Phanariotes déjà gagnés à la Russie. Einige indigènes auch (correspondiren m. ihm) : Constantin Negri¹⁹, Alexandre Filipesco²⁰, d. évêque v. Romnic-Vulcea. D. paysan, qui avait le plus souffert de l'occupation, il n'avait pour le *Mouscal* (Moscovite) que des paroles de haine.

6 Mars 1821 Ypsilanti franchit le Pruth, escorté d'une centaine d'Albanais. Dselben Tag in Jassy im Palais d. Michel Soutzo. Dier empfängt ihn als hôte attendu. S. Bruder Nicolas Soutzo u. Schwager Jean Schinas schon v. Constant. entschlüpft in Odessa. Les Hantzeri u. Prince Caradja, Sohn d. alten Hosp. d. Valachei, ebfills, à l'aide d'un déguisement pris chez l'ambassadeur de Russie. Michel Soutzo u. Ypsilanti proclamation aux habitants, pour les rassurer; aux Grecs, pour les appeler aux armes. (L'affranchissement de Grèce bliebt d. ostensible Zweck.) D. moldauischen Boyars u. peuple kalt. Dagegen enthousiasme des Grecs; laufen unter d. bannière d. hétairie : auch Bulgaren, Serben, Albanesen. Chacun s'empressait autour du libérateur de la Grèce, et le *consul russe allait chez Ypsilanti chercher des ordres ou prendre des instructions. Seine proclamations furent lues publiquement à Odessa, aux applaudissements de tout le peuple.* Aber d. moment mal choisi. *Grad d. Congrès à Laybach*, ggen d. menées révolut. versammelt. D. Grec Cantacuzène²¹, dépêché par Ypsilanti vient à Laybach, demander à Alexandre ses ordres. Furieux de cette visite inopportune, Czar ordre ihm d. Stadt in 24 St. zu verlassen. Sagte „scherzend" zum Congrès : „C'est une bombe que les révolutionnaires nous lancent : mais elle n'éclatera pas". Ankommend zu Fockshani, an d. Spitze v. 4.000 Albanesen u. einigen 100 Sldten in Uniform, hört Ypsilanti que le consul russe de Jassy venait, par ordre de son souverain, de proclamer la haute réprobation dont l'insurrection était frappée; Ypsilanti s. Grads beraubt, aus d. Armeeliste gestrichen. Dissimulation russe ! Cour de Peters. zeigt in Const. an sa résolution de faire garder leurs cantonnements aux troupes qui se trouvaient sur le Pruth, d'observer la plus stricte neutra-

lité dans les princip., enfin de maintenir les traités existants. D. Hetairisten in Bessarabien verjagt v. d. autorités d. sie encouragés à s'armer. Ces retours mensongers n'abusaient personne. Première victime du désaveu d. Russie son complice Phanariote — Michel Soutzo. D. moldau. Boyars, conduits par le métropolitain Benjamin²², se présentèrent chez lui et l'invitèrent de partir. Ging 11 April ft nach Bessarabien. (Dsr slbe Michel Soutzo Frühling 1854 chef d. hétairistes zu Athen, lenkte v. da d. insurrection grecque.)

Callimachi, ernannt an d. Stelle d. Alexander Soutzo, kündigte d. arrivée prochaine snr lieutenants an; sie erwartet v. einem Tag zum anderen; plötzlich erfährt man d. Marsch d. Ypsilanti. Boyars v. Bucharest unstät hin u. her schwatzend u. laufend, ohne Entschluss. Composent entre eux une régence provisoire. Andere in Bucharest besser unterrichtet. Giorgaki²³, chef des milices de la province, depuis longtemps d'intelligence avec Ypsilanti. Einer sr Hauptaffidés *Théodor Vladimiresco*, früher souslieutenant in russischem Dienst. Sollte d. kleine Wallachei aufreizen, ebso d. Serben zur Revolte. Befd sich dhr in Tchernes. Aber Vladimiresco war roumanischer Patriot. Wandte sich auch nicht an d. Boyaren, sdern an d. Bauern. Hörte kaum v. d. ersten Bewegungen d. Ypsilanti, als er d. montagnards d. Kleinen Wallachei zu d. Waffen rief; steigt mit ihnen nach Crajova herab; versammelt d. peuple, proclamt s. projets de délivrance. War in kurzer Zeit maître de tout le Banat de Crajova. Sein premier acte d'autorité d. Reform d. lois fiscales; réduisit la capitation au taux des anciennes lois, supprima les impôts sur les vignes et sur les troupeaux. Bauern in Masse um ihn, nennen ihn nur noch *Toudour Voda* (le prince Théodore.) S. Truppe wuchs bdtd an deh des volontaires paysans u. de bandes armées venues des montagnes. In d. Wäldern u. Bergen immer verzweifelte Bauern d. als Räuber sich rächten. Als Bandenchefs 1821 berühmt Swedko (Serb) u. Mikalaki (Roumain) griffen Schlösser an, züchtigten Phanariotes u. Boyars. Endlich Kirdjali²⁴, Albanes, Türkenfeind.

Vladimiresco et ses paysans marchaient avec les Tures. S. Truppe sezte sich in Bewegung nach Bucharest hin. *Boyars d. Regrng senden einige 100 Albanesen gegen ihn*, d. zu ihm übergehen. Schicken dann d. Boyar Samourkassi²⁵ zu ihm. Er bsteht auf s. Réformes, introduites dans le Banat²⁶, verlangt aussdem les têtes de 12 boyars. Rückt unterdess näher. D. boyars fliehen, d. Agenten d. puissances étrangères auch, vor allem d. Prinz Brancovano²⁷.

D. régence vertraute d. garde de ville d. *Caminari Sava*²⁸, chef d'Albanais, qui commandait à 2.000 cavaliers. Kommen an Negri u. Vogoridi, Caïmacans de Callimachi, verkünden d. *nahe Ankt einer türk. Armee zur Züchtgg d. Rebellen*. Machen erst dem Theodor versöhnende projets. „Er, sagte Theodor, wde nicht ihrem maître erlauben d. Donau zu passiren bevor d. principauté eine constitution erhlten, fondée sur les droits nationaux“. Caïmacans erschreckt verlassen Bucharest m.d. letzten dtigen Turcs et se hatèrent de repasser le Danube. Vladimiresco kommt in d. Stadt, überall v. den Bauern begleitet. Son *entrée 27 mars 1821*. Sava zieht sich m. s. troupes in d. couvent d. cathédrale, stark gemauert, auf einer Höhe, domine la ville comme une citadelle. 2000 Mann begleiteten Vladimiresco. D. Rest, montagnards d. Banats u. paysans d. Valachie, 5000, avait été caserné dans des monastères en dehors de la ville. Proclamation d. Theodor (national); fdt d. boyars indigènes auf à s'associer; will: dass nicht d. türkischen droits de suzeraineté bestreiten. Für ihn d. Feind le Russe et les Phanariotes, will nur d. alten Rechte etc. Adressirt an d. *Pforte assurances de sa fidélité, protestation ggen d. actes v. Ypsilanti u. Cantacuzène*, se déclarant résolu à les chasser du pays etc. Ypsilanti untdess rückte lgsam vor. Mit ihm u.a.d. *bataillon sacré*, junge, gebildete, schwärmende Griechen. Hat im ganzen 10.000 Mann; lässt d. Cantacuzène 4000 f. d. Moldau, marschirt m. d. Rest ggen Bucharest. Unruhig über d. parti national, il s'arrêta à Colentina, maison de plaisance située à une lieue de la ville. Vladimiresco hier etablirt st einer Woche.

Ypsilanti lädt ihn zu einer Conferenz ein, scheiterte . . . Allein s. Phanarioten hängten an ihm ; il repousse l'alliance russe, et n'admet rien de commun entre la cause des Grecs et celle des Valaques. Trennen sich, Vladimiresco pour se retrancher dans le monastère de Cotrotchéni, d'où il domine tout le pays, Ypsilanti pour gagner Tirgovist dans l'attente des événements. Endlich d. arrivée des Turcs angekündigt. Vladimiresco pas secondé ainsi qu'il le méritait. Namentlich d. boyards (indigènes) misérables, Kiaya-Méhéméd *, Pasha v. Silistra, erhielt ordre de franchir le Danube an d. Spitze v. 10.000 hommes et de se porter sur Bucharest ; Hadji-Achmet, pasha v. Widdin, nach d. Petite Valaquie ; Iussuf, pasha v. Ibraïla, marchait sur la Moldavie. Dse 3 corps d'armées about 30.000 Mann . . . In d. ersten Tagen Mais' ihre mouvements . . .

Immobile à Tirgoviste, Ypsilanti passait son temps en fêtes, bals etc. Kümmerst sich gar nicht um s. Soldaten ; pendant que les chefs dansaient, les soldats pillaient : sie begingen so grausame excès als zu d. Turcs. Dss d. débuts d. Hétairie. Turcs meanwhile entered Bucharest. Vladimiresco se porta sur Kimpolongo. Ypsilanti wollte nicht haben derrière lui un allié suspect. Ver.ath !

Par ses ordres, Giorgaki demanda une conférence m. Vladimiresco : kommt mit 300 Sldten, wirf v. seine Verbindg m. d. Turcs vor. Vl. läugnet das nicht, d. cause d. Grecs sei nicht d. ihre etc. Verspricht unterdess à se porter plus loin, et à prendre une position moins inquiétante pour Ypsilanti. Vladimiresco hatte sich whd d. Conferenz nicht zu loben d. attitude sr capitains. Dse chefs Albanais ou Bulgares begriffen d. question roumaine nicht ; Glücksritter ; ihr höchstes principe, s'il y en avait, la haine envers les Turcs. Vladimiresco lässt heimlich 9 d. verdächtigsten dslben hängen. Nun aber fing Giorgaki neue Briefe d. Vladimiresco auf, wors er sah, dass dsr entschlossen Ypsilanti u. Hetairisten zu verjagen, u. eher cause commune m.d. Turcs zu machen, que de laisser renaître le règne du Phanar et la suprématie des Russes. Giorgaki liess

* Kara Ahmed, locotenent al lui Selim Mehemed Paşa.

1000 cavaliers heimlich occuper les postes les plus importants autour du nouveau campement de Théodor ; verlangte dann wieder, geflgt v. zhlreicher Escorte, Zuskft m. Vladim. in Gegenwt sr captains. Gestattet v. Vla. Gelingt d. G. d. capitains zu bereden, lässt Vla. v.s. Leuten gebunden zu Ypsilanti in Quartier bringen ; dsr lässt ihn m. Säbelhieben todhauen. Abominable assassinat.

Cantacuzène ging über d. Pruth zu d. Russes zurück ; lässt derrière lui le capt. *Athanase*, palicare du mont Olympe, m. 1 troupe v. 600 Mann nur. Ypsilanti, campé sur le bord de l'Olto, voit massacrer presque sous ses yeux le bataillon sacré, sans faire un pas pour le défendre, et s'enfuit après la bataille livrée sans lui, abandonnant même ses Albanais et ses Cosaques, qui vont reprendre leurs brigandages . . . Als Yps. fuyard, gagné le territoire autrichien, liess Metternich ihn einsperren dans la forteresse de Montgatz²⁹. Oestreich widszte sich auch m. énergie d. desseins d. Czar, qui, sous prétexte de pacifier, voulait traverser le Pruth.

VII. Misère et désolation d. principautés, fuite ou massacre des boyards, arrivée des janissaires etc. etc. Dnoch, l'espoir renaissait au cœur des Roumains. La trahison des Phanariotes avait éclairé le Divan, la fidélité de Vladimiresco avait été comprise. La Porte rendit aux Roumains leurs princes indigènes et le droit d'élection. Wden invités à nommer dans chaque province 7 candidats. Darunter wählt d. Sultan *Jean Stourdza* f.d. Moldau (v. romanischer Race, Nchkomme v. Vlad III.) d. *Grégoire Ghika* f. d. Valaquie (v. famille grecque naturalisée st mehr als 150 J.) D. Janissaren u. hordes tatares in d. 2 principautés wüthend de les voir rendre à la domination des chrétiens. Imprécation ggen d. Sultan u. d. Mold.-Val.

12 Aug. 1822 in d. Nacht stecken d. Janissaren Jassy an allen Ecken an u. stürzen sich in d. *habitations* incendiées, pour piller et massacrer. Mehr als 2000 maisons verbrannt, Blut d. habitants flisst, Grausamkeiten d. Janissaren etc. Janissaren

in Bucharest ahmen d. Beispiel nach; Schaden hier nicht so gross. Au milieu de ces ruines ziehn d. neuen Hospodars ein.

Hetairie ergreift wder d. Initiative in Grèce. Griechische Insurrection. Unter dss Alexander zu Verona s'évertuait à nier tout projet de conquête. Heuchelt Sympathien f. d. Roumains; verlangt v. d. Pforte Räumung d. princip. v. d. Besatztruppen. Divan antwortet 25 Febr. 1823, d. évacuation habe gleichzeitig stattgefunden m.d. Installation d. Hospodars. Diess Lüge, war bekannt. Alexandre gêné par la St. Alliance. Hatte keinen ambassadeur mehr zu Constant.

1825 au plus fort des négociations, Alexander † zu Taganrog. Nicolaus. S. instances f.d. Räumung d. princip. plus vives et menaçantes. 1 Aug. 1826 Conferenz zu Akermann. D. traité v. Akermann³⁰. U. a. : „Dans le cas où, par des raisons graves, la nomination du candidat élu (à l'hospodarat) ne se trouve pas conforme au désir de la Sublime Porte, après que ces raisons graves auraient été avérées pour les deux cours, on devra procéder à une nouvelle élection... Si, pendant la durée de leur administration, les hospodars commettent quelques délits, la Sub. Porte en informera le ministre de Russie, et, lorsque après vérification de part et d'autre, il sera constaté que le hospodar est effectivement coupable, la destitution sera permise, mais dans ce cas seulement... S'il arrive qu'un des hospodars abdique avant l'accomplissement du terme de 7 années, la Sub. P. en donnera connaissance à la cour de Russie, et l'abdication pourra avoir lieu d'après un accord préalable des deux cours... Les hospodars auront égard aux représentations du ministre de S.M.I., et à celles que les consuls de Russie leur adresseront d'après ses ordres". Un article rappelait les boyards moldaves hétaires et leur rendait leurs droits et leurs propriétés. Dernière clause du traité : „Les hospodars seront tenus de s'occuper sans le moindre délai, avec les divans respectifs, des mesures nécessaires pour améliorer la situation des principautés, confiées à leurs soins, et ces mesures seront l'objet d'un règlement général pour chaque province". D. boyards chargés de la rédaction

du règlement organique verschwenden ihre Zeit in luttés personnelles, stériles débats, puérides rivalités et chacun de son côté invoque l'appui et les inspirations du consul russe Minziaki³¹. D. règlement organique nicht formulirt deh d. délibérations v. Jassy u. Bucharest, sdern d. instructions venues de St. Petersb. Minziaki était l'arbitre suprême. D. Boyars se firent concurrence pour courir à la servitude. D. Hospodars nicht mehr indépendants als d. Boyars. Wolten nach 7 J. wieder gewählt sein. C'est par là que la Russie dominait. Jedch sezten d. Hospodars wder in Ehren ein d. romanische Sprache, méprisée par les beaux parleurs du Phanar. D. mouvement littéraire remontait au 18th Cent. Nämlich als d. langue roumaine étouffée dans les princip., d. Roumains de la Transylvanie conservaient avec fidélité la parole des ancêtres... D'humbles travaux de grammaire et d'histoire...

D. Magyars des maîtres cruels, soumettent le paysan aux plus rudes corvées. 1784, ein paysan, gardien de troupeaux, im Comitatz Zarand, Namens Hôra, médite la délivrance de sa race. Ein pâtre comme lui, Clasca, son lieutenant. Gruppieren Bauern um sich. Bld des incendies nocturnes dans les plus riches métairies des Magyars. Bandes de Hôra greifen bld d. châteaux fortifiés en plein jour an. Sanglante Jacquerie. 5 Nov. 1784 hat er 5.000 Mann unter sich. Nimmt d. titre d'empereur de la Dacie. Bhauptet d'être investi du commandement par l'empereur de l'Allemagne. Bld an d. Spitze v. 15.000 Mann, doch ohne Waffen meist. Joseph II sezt s. Troupes in Bewegung, sbld er sieht, dass es sich nicht mehr um massacres d. Magyars nobles, sdern um s. crown handelt. Lutte dans un coin des Carpathes, entre des paysans armés pour la plupart de fourches et de faux, et les soldats de l'Autriche. Pfaffen bringen viele Bauern ab v. d. résistance. D. energischsten fligen in d. montagnes Hôra u. Claska, qui luttèrent m. désespoir contre les forces de l'empire. Enfin, traqués dans leurs dernières retraites, ils furent pris avec les débris de leur petite troupe

u. 25 * Febr. 1785 beide gerädert. Hôra devint le héros des récits du foyer ; Idée d. renaissance d. Dacie. Regrêts des chaumières reproduites par les poètes des villes ; développement de la littérature roumaine. Unter d. école roumaine de la Transylvanie d. bdtesten : *Giorgovici* (bes. grammaticien), *Chichinde-la (des fables)*, *Pierre Maïor* (Des origines roumaines), *Shin-cai* u. *Samuel Cleju* ³². Transylvanie opened the *carrière* for the writers de la Moldo-Valaquie.

1816, *Georges Lazar* etablirt sich in d. ruines d. couvent de St.-Sava à Bucharest, y ouvrit des cours de mathématique et de philosophie en langue nationale (national, klärt sie auf über d. origine des Roumains). In 5 J. une 20-aîne de disciples enthousiastes, qui se répandirent en Mold.-VI. Ce mouvement littéraire nicht étranger d. insurrection nationale de *Vladimiresco* ; kam bes. auf nach s. Tode u. d. Rückkehr d. princes indigènes. *Paris Mumuléno* (plaintes de la Romanie) ; *Beldiman* (La sanglante tragédie) ; *Assaki* célèbre la Moldavie renaissante ; *J. Vacaresco* chante l'amour. Unter d. Schülern d. *Lazar* signalé : *Jean Héliade Radulesco*. *Lazar* † 1822. *Héliade* le remplace dans les ruines de St. Sava, où il exerça gratuitement le professorat pendant 6 années (auch mathématicien). 1826 *Constantin Golesco* revient de son exile (wegen complicité m. *Vladimiresco*), vereinigt sich mit *Héliade* f. d. réorganisation roumaine. Sie redigiren zus. les statuts d'une *société de progrès* en Valaquie. Méfiances du consul russe *Minziaki*. *Ghika*, weiter wagt er nicht, consacre le premier établissement de *Lazar* (le collège national de St. Sava.) Dch *Unterstützg* d. public. 2^d collège zu *Craiova*. D. premier professeur davon *Compatineano* **, Schüler d. *Héliade*. *Golesco*, *Héliade*, *Compatineano* ***³³ blden polit. *Triumvirat*, s'engagèrent à organiser la propagande nationale etc. . . Unter d. ersten indigènes hospodars bien-être inaccoutumé, lorsque de nouvelles calamités vinrent détruire ces promesses.

* In Regnault : 28 (p. 147).

** Citeşte : Căpâţineanu.

*** Citeşte : Cîmpineanu.

Fortgang d. griech. Insurrection. D. Griechen auf d. Punkt zu unterliegen. Les longues intrigues de la Russie allaient échouer. Appellirt nun an d. générosité v. Fkch. u. Engld. Sympathies publiques für sie. *Traité v. France u. Engld. m. Russie* vom 6 Juli 1827. *Navarino*. Dch *traité d'Alexandrie*, v. 8 April 1828 la Grèce reprit son rang parmi les nations. 1828—1829 türkisch-russischer Krieg. 7 Mai 1828, 150.000 Mann inondaient d. Mold.-Val. *Jean Stourdza* musste sich constituer prisonnier. *Ghika* flüchtet nach Kronstadt in Transylvanien.

March. Wittgenstein ³⁴ kündigt sich d. Roumanen als libérateur an. Dans ses réclamations, en 1826, la Russie s'apitoyait sur les malheurs du pays ; elle prouva, en 1828, la valeur de ses doléances. Begehen des horribles excès. Contributions de toutes sortes, denrées, fourrages, bestiaux, corvées, vol, meurtres etc. Hommes et femmes furent accouplés aux chariots, ayant pour conducteurs des cosaques, qui ne ménageaient ni le bâton, ni la pointe de leurs lances. Plus de 30.000 Roumains furent arrachés à la culture, pour servir de bêtes de somme. D. plus heureux fliehn in d. montagnes, wo ihre seule nourriture des écorces d'arbres. Le gouv. russe antwortete aux remontrances : „Il n'importe pas de savoir qui des hommes ou des bêtes font le service, pourvu que les ordres soient exécutés". Les désordres et les dilapidations avaient amené la famine, la peste etc. Dès leur entrée dans les provinces, les Russes s'étaient emparés du gouv. *Comte Pahlen* ³⁵, délégué du Czar, avait institué une administration centrale provisoire dont il était le chef sous le titre de président plénipotentiaire des divans de Val. et de Mold. Fand des lâches complaisances, qui lui permettaient de déguiser ses usurpations sous une apparence d'acquiescement national. *Boyards* serviles genug zu bilden un divan aux ordres de *Pahlen*. 5 Tage nach l'entrée des Russes à Bucharest, sdte dsr *Divan* d. Czar eine hündische Adresse. (12 Juni, 1828.) Dslben Tag eine députation v. *Moldaves* apportait à *Nesselrode*, sous les murs d'*Isaktscha*, un acte de soumission orné de la même rhétorique.

Traité d'Adrianople (14 Sept. 1829). Enthält :

In Bezug auf d. Principalities :

D. forteresses turques sur la rive gauche du Danube et sur les bords du Pruth rasées, et le territoire dépendant des forteresses restitué aux principalities ;

Hospodars nommées à vie (i.e. : ils ne pourront être dépossédés que du consentement de la Russie.)

Porte renonce au droit de contribution en nature et en argent, au droit de corvée, au droit de fixer le prix des denrées, consent à la pleine liberté du commerce ; une redevance annuelle fixe lui accordée als compensation de l'abandon de tous ces droits.

Porte s'engage à confirmer les règlements administratifs faits durant l'occupation d. princip. on the part of Russia ; D. principautés 10 J. zu bleiben unter occupation milit. d. Russes bis zur Zhlng d. Kriegskosten, fixés à 125 millions de francs. 10 ans accordés d. Turquie pour ce payement.

(Orloff im Namen d. Czar bot d. Sultan an d. 2 provinces f. 36.000.000 fr. zu kaufen.)

VIII. Im Anfg d. Occupation d. Princip. (1828) Nicolas lässt sich dort representiren dch d. Tartare *Zeltouchine*³⁶ ; après la paix, wobei er sich einschmeicheln will dch Gen. de *Kisseleff*³⁷. (toutes les formes extérieures de la bienveillance.) Kisseleff führt des améliorations matérielles ein ; organisation v. tribunaux, écoles, milices, magasins de réserve, fondation du port d'Ibraïla, transformation en villes des citadelles du Danube etc. etc.

D. Comité de rédaction du *règlement organique* avait repris ses travaux interrompus d. 20 Juli 1829. Le consul russe *Minziaki* en usurpa la présidence. Jeder article musste St. Peters. mitgetheilt wden. [.....] * mutilé, amendé, transformé zurück, in direkter Opposition meist m.d. lois fundamen-

* Text indescifrabil. In Regnault : „Chacun des articles dût être communiqué au cabinet de Saint-Pétersbourg, qui les renvoyait mutilés, transformés“ (p. 168).

tales du pays u.d. traités. La Constitution se faisait par courriers ... Nov. 1829 kam Kisseleff an, hatte pouvoir illimité ... bld d. règlement ftg., ausserordentliche Bojarenversammlung bder provinces beruffen ; K. ernennt d. russ. Cons. Minziaki zum Präsid. (statt d. verbannten legit. Präsid. d. Metropolitane Erzb.) Actes de courage nur wenige, so *J. Vacaresco*, d. jüngste d. Bojars, protestirt contre cette façon d'assemblée nat. : stort livré à des juges milit. Kiss. verbannte ihn aus Bucharest. Unter d. alten Bojaren schlossen sich an d. Protest d. Vacaresco ... d. Ban G*. Balaceano, d. Logothet Campiniano, d. ban Vacaresco u. d. vornic D. Chrysoseoleo Buzojano ; starben per „Zufall“ alle „in dsiben Woche“ avant la clôtüre de l'assemblée générale. Selbst in dsr Versammlg fand Kiss. nöthig d'introduire subrepticement un article communiqué à aucun des signataires (un faux en écriture publique.) Sur le dernier quart de la dernière page hereingeschrieben d. flgde article qui ravit au pays le droit d'autonomie. („Qu'aucune loi votée par l'assemblée et confirmée par le prince, ne pourrait être promulguée, si elle n'était préalablement approuvée par la cour protectrice“.) Du reste, tout est tromperie dans cette prétendue constitution. (Trotz d. règlement nur einmal d. prince gewählt v.d. assemblée, näl. 1842). In d. assemblée herrschen gz d. gssen Boyaren. Dbei Gegensatz zw. d. assemblée u. d. Hospodars organisch. Art. 53. En cas de sédition dans l'assemblée, le hospodar la proroge, et fait son rapport à la S. Porte et à la cour protectrice, en sollicitant l'autorisation de pouvoir convoquer une autre assemblée gén. Art. 54. L'assembl. gén. ordinaire (d. *extraordinaire* silte d. Hospodar ernennen) a le droit d'exposer, par des *anaphorai* (rapports) adressés au prince ; les griefs et les doléances du pays, et même, en cas de besoin, de les porter à la *connaissance supérieure*, en désignant les moyens les plus propices pour leur redressement.

Sous prétexte de pourvoir aux éventualités malheureuses, le règlement ordonne qu'il y ait toujours des provisions de maïs

* In realitate, Constantin.

en dépôt dans les magasins des villages, de sorte que la totalité des réserves forme au moins 4 millions d'héctolitres — prévoyance en faveur du soldat russe.

Kisseleff introduisit dans le préambule du règlement le „droit de protection”. Erst war remontrance, dann surveillance, dann garantie, endlich protectorat.

Dch Vertrag von 29 Janv. 1834 (Traité de St. Pétersb.) reconnaît la constit. nouvelle. Verletzen sie gleich beide. Alexandre Ghika f. d. Walachei auf Vorschlag Russlands u. Michel Stourdza f. d. Moldau v.d. Porte. (Russl. nahm diesen nur auf „Drohung” d. Pforte an.) *Mehmet Ali*. Ibrahim, Pasha's Sohn, at *Emessa*, 9 Juli 1832, at *Beylan*, 30 Juli 1832, v. Konieh dem 21 Dec. 1832. (Treaty of Unkiar Skelessi). Im J. 1834 evakuirt Russia dann auch d. princip. (Octobr. 1834.) Vor s. Abgang besetzt Kisseleff alle Stellen theils m. Phanarioten, theils m. anderen Levantinern. Dans la milice valaque, il imposa comme chefs Odobesco, Garbaski, Banow, et pour officiers subalternes, des russes ou des créatures russes. Enfin, le baron *Rukmann*,³⁸ consul gén. de Russie, était muni de pouvoirs étendus, qui devaient le rendre maître de l'administration intérieure, et mettre à sa discrétion tous les emplois publics.

Russia, on the pretext d. indiscipline des Roumains ungewöhnt aux instit. représentatives sei zu fürchten, insinuit, Ghika soll v. seinem protecteur 2 divisions de troupes verlangen, d'accord avec l'assemblée. Man werde ihn dann garantir contre tout trouble intérieur. Ghika declines. Russ. consul Rukmann unternimmt zu sr Strafe „qu'il succombe sous une opposition nationale”. Zwingt Ghika zu s. Ernennungen v. fonctionnaires, denuncirt ihn dann bei denen qui sont écartés; Fandt Gehülften bei d. Boyards; d. charges publiques leur sont réservées, mais ces charges sont amovibles, triennales u. généralement marchandées et vendues. Alle s'adressent à Rukmann. Alle mécontentements richten sich an ihn, so ist auch d. Hospodar gezwungen sich zu défendre vor Rukmann. Doch auch Opposition in- u. ausserhalb d. assemblée. Unter d. Opposition, unter d. boyarie,

Campineano³⁹, Rosetti⁴⁰, Cantacuzène⁴¹, u. unter d. literati, Héliade u. Aristias. Rukmann lancirt d. Campiniano, s'associant à ses indignations, contre Ghika, wohin ihm d. gze opposition flgt. Rukmann encourageait le hospodar zugleich à faire justice d'une opposition tracassière. Ghika eut la maladresse de donner dans le piège. Par acte officiel dénoncirt er d. Opposition als „perturbateurs d. repos public”, Prés. d. Vers. solle d. gefährlichen Geist niedhltten, contre lequel il se verra forcé d'agir. Energischer Protest d. Versammlung daggen. 1837 (au comencement de), l'assemblée avait été renouvelée par les elections, d. Opposition war noch compacter u. stärker. Rukmann poussa le Hospodar à d'extrêmes témérités.

IX. Russia will donner d. supercherie im Règlement organique une sanction de légalité. Rukmann befiehlt d. Ghika de faire consacrer l'article par l'assemblée. Rukmann gleichzeitig excitait les opposants. Echauffait Ghika. D. Boyards verwarfen d. article einstimmig. Rukmann begab sich nach Constant., solliciteur impérieux, kommt zurück neh Bucharest, porteur d'un firman, qui prescrivait l'insertion au Règlement de l'article contesté, et enjoignait au prince et aux boyards d'y apposer leur signature.

15 Mai 1838, Sitzg d. Boyards, convoqués pour obéir aux ordres du Sultan. 2 × warf Ghika d. Feder fort, unterzeichnete doch zuletzt. D. Bojars flgten. Schon 2 J. früher la Moldavie avait fait le même sacrifice à la peur. Campinian m. Héliade u. Aristias bildte Société philharmonique f. d. création d'un théâtre national. On débuta par des traductions. *M. Vaillant*⁴² (ein Franzos) 1829 v. d. grand ban George Philipesco nach Bucharest berufen, um d. instruction publique zu leiten, hatte, dch contract m. d. gouvernement, in d. batiments de St. Sava einen collègue interne gestiftet. Russes u. Phanariotes intriguierten gegen ihn. 1834 sezt Ghika ihn ab. 1836 publicirt Vaillant une grammaire franco-valaque. 1838 il donna un spécimen de son grand dictionnaire. 1839 votirt ihm d. assemblée souscription v. 500 exemplaires s. grand dictionnaire; diess war subvention v. 30.000

piastres. Rukmann erlaubte Ghika nicht d. votum d. Vers. s. sanction zu geben. D. Russen hatten whd ihrer occupation d. Phanarioten familles zurückgerufen, dse ihre agents de troubles, gz zur discrétion d. consuls ; ausser dsen alliés grecs d'ambitieux bojars, d. d. an Ghika's Stelle kommen wollen. Darunter bes. *Stirbey* (ministre de la justice), s. Bruder *Georges Bibesco* u. *A. Villara*. Endlich d. vieux boyars — parti des *vieux valaques*. D. nationale parti nannte sie alle zus. : *Roumano-phanariotes*. Ghika wirft sich in d. Arme d. Phanariotes.

Rukmann, schon alt, u. hässlich, ergriffen v. folle passion f. eine d. plus belles femmes v. Bucharest, madame Glogoviano⁴³, née Balatchiano. Ghika u. Bojars conspirent dass Ruk. sie heirathet u. sie sich trennt v. ihrem Mann. Heirathet sie, sehr eifersüchtig ; s. séjour de Bucharest, wo man ihn hänselt, nur noch un long supplice et une ridicule comédie. Czar schickt ihn nach Constant. als chargé d'affaires ; aber hier verhöhnt u. zurückgesetzt v. d. dames du corps diplomatique ; nach Italien, nach Wien endlich, wo er verrückt wird u. † in d. plus tristes circonstances.

Rukmanns' Nchflger zu Bucharest de *Titoff*⁴⁴, beau-frère v. Boutenieff u. allié par son mariage à Nesselrode. Héliade nahm offen Parthei für Ghika. Ebnsou d. frzs (neue) représentant—*Adolphe Billecocq*⁴⁵. Kam zu Bucharest zu au plus fort des combats entre Ghika et les deux oppositions. Dchschte d. russischen Manöver. Aber st Guizots' ministry, in d. Schlingen der Lieven⁴⁶, scheiterte all dar. Vertrag vom 15^t Juli, 1840. Er wd ministre des aff. étrangères. D. Lieven flgt ihm neh Paris. Traité vom 13 Juli, 1841. Billecocq rāth Ghika sich auf d. opposition nationale zu stützen. Dmls d. consulat russe occupé par *de Daschkoff*⁴⁷, jezt ministre à Stockholm. Titoff nach einem Jahr de séjour war nommé ambassadeur à Constant. Eine Verbindg d. Billecocq m. Héliade konnte gefährlich wden.

D. Hétairistes avaient formé un parti puissant parmi les Slaves de la Bulgarie, offrant au Czar un prétexte pour intervenir. Gleichzeitig d. Hétairistes, d. Roumano-Phanariotes u. Dasch-

koff intriguaient in d. kleinen Valachei u. organisaient un mouvement, qui devait trouver un appui à Bucharest, amener le renversement d'Alexandre Ghika etc.

Anfang Juni 1841 Alexandre Ghika prévenu, dss 2—300 Grecs, Albanais ou Bulgares, réfugiés en Russie, accouraient à Ibraïla, et demandaient à passer le Danube, pour voler au secours de leur frères insurgés. *Simon Andrejewitch*⁴⁸, consul russe à Galatz, les protégeait, gab ihnen en pleine rue des encouragements. Ghika demanda conseil à M. Billecocq, dsr rāth ihm d. Dehzug d. Banden nicht zu erlauben ; il arma dher ses milices valaques, les envoya sur le bord du Danube, cerna les principaux chefs gréco-bulgares dans la quarantaine d'Ibraïla, fit mitrailler ceux qui tentèrent le passage du fleuve et livra aux tribunaux tous ceux qui furent arrêtés. Viele drunter des Grecs hétairistes. Consul Daschkoff liess d. bedtdsten évader. Simon Andrejewitch wird zurückberufen. Pforte schickt à Ghika Ehrensäbel, Geschenke f.s. troupes, officiers etc.

In ds Assemblée eine bes. Opposition v.d. 2 Brüdern *Georges Bibesco* u. *Stirbey*, Enkel eines marchand de chevaux à Crajova. Beiden Brüder erzogen in France, glzend. Heirathen, protegés v. Kisseleff. *Stirbey* offen russisch, *Bibesco* Russe unter d. Maske d. nationalen Opposition. Doch dse Brüder drehen sich also Phanariotes u. Nationaux zgich gegen Ghika. D. mouvement in d. kleinen Valachie secrètement dirigé dch Daschkoff u. *Georges Bibesco*. D. fermeté de Ghika l'empêcha d'éclater ; aber *Bibesco* war so unvorsichtig gewesen schriftlich m.d. Emissären d. petite Valachie zu correspondiren. D. lettres de *Bibesco* furent livrées au hospodar ; contenaient des preuves manifestes contre lui, *Daschkoff* u. foule d'autres conspirateurs. Sie wussten, dass sie à la discrétion du prince. *Daschkoff* rāth : imaginer un complot antérieur au sien, complot populaire dirigé contre les privilégiés ; présenter la tentative *Daschkoff* — *Bibesco* comme une organisation de défense, mesure d'ordre et de prévoyance ; désigner comme chef du complot Héliade, ennemi déclaré des Russes et des boyars Phanariotes ; créer,

par de fausses dénonciations, une hostilité ouverte entre Héliade et Billecocq, enfin inventer des complicités parmi les officiers intimes du prince. *Frs. Arzt*, namens *Tavernier*⁴⁹, heruntergekommen, schon v. früher gegen Héliade, wde attiré au consulat russe, wde da aufgehezt u. erhielt Geschenk v. 100 Ducats (1200 fres). In d. ersten Tagen d. Februar 1842, empfängt Billecocq in s. consulat d. visite von Tavernier, sagt mystérieusement: „Héliade m'a fait, hier, la proposition de conduire en Bulgarie, où j'ai longtemps résidé, auprès du Pascha de Widdin, 1000 Bulgares ou Grecs révoltés contre les droits de la Porte Ottomane etc. etc.“ Danach mehte Tavernier in d. bureaux d. consuls eine offizielle déclaration über d. Verschwörung etc. Billecocq betrachtet dass als piège gegen einen frenchman, läuft zu Ghika, verlangt Verhftng Héliades, saisie de ses papiers etc. Décret d. prince, nommait une haute commission, à l'effet de juger Héliade. (dser wohnte ausserhalb d. Stadt.) Nouveau (faux) dénonciateur — namens *Sorano*. Richter muss nun Héliade natürlich gleich entlassen, Tavernier reçut l'ordre de quitter la Valachie. Sorano aber fut enlevé la même nuit de Bucharest. V. ihm erfährt (au couvent de Tzernica) Héliade nehher d. gze Intrigue. Dser Sorano war einer d. scribes de l'assemblée nationale, bestochen dch Bibescu. Vergebens rechnete Ghika auf France. Billecocq v.d. alten Guizot im Stich gelassen. Z. B. Ghika prévient M. Billecocq que le consul Daschkoff se propose d'assujettir à un timbre particulier les importations françaises pour les Princip. Danubiennes. Billecocq s'empresse d'avertir Guizot; la dépêche a le sort de tous les autres, et le timbre russe vient frapper sans opposition les marchandises françaises.

D. Assemblée votirt Adresse an Ghika, worin jeder Paragraph acte d'accusation; mitgetheilt d. deux cours v. Constant. u. Petersb.; dhr 2 commissaires nach Bucharest geschickt, v.d. Russen Gen. Duhamel⁵⁰, v. d. Turcs Chekib-Effendi⁵¹. Duhamel wrde geschickt en aide aux accusateurs de Ghika. Chekib-Effendi erklärt sich auch gegen ihn, da Ghika lui ver-

sait 4.000 ducats, aber ses ambitieux rivaux 15.000. Indess zauderte la Porte. D. frzs. Ges. zu Const., de Bourqueney⁵², apportait à Ghika un patronage timide.

*Prince Milosch*⁵³ war 1829* gezwungen s. Thron in Serbien zu entsagen, hatte sich nch d. Valachei zurückgezogen. D. Czar dch acte additionnel du traité d'Ackermann érigea la Serbie en une principauté tributaire de la Turquie; la Russie se réservant en Serbie les droits de protectorat. Milosch will südslaw. Bewegung gegen nordslawische Türkei u. Russen zugleich. (Serben, Illyrier, Croaten, Bosniaken, Bulgaren). Milosch avait placé son espoir dans la France. Macht eines Nachts d. Billecocq Vorschläge etc. Billecocq klärt d. vieux pâtre de Serbie auf über d. fzs. misère. Enttäuscht, wirft sich Milosch in d. Arme Russlands; wird au milieu des Slaves du Sud l'émissaire le plus actif des Slaves du Nord, l'agent accrédité de l'empereur Nicolas.

Einige Zeit nach dsen conférences mystérieuses, *Michel* (Sohn d. Milosch) fällt auch als Opfer d. Petersb. manœuvres. Serbes dher appelé à élire un prince, um ihn zu ersetzen. Dass war au moment le plus actif des intrigues contre Ghika, lorsque, après le rapport des deux commissaires, la Porte suspendait encore sa décision. Nicolaus wollte s. Protectoratsrecht geltend machen, einen Prinzen s. Wahl auf d. serb. Thron setzen; schickte dhr nach Belgrad Baron General Lieven (un de ses aide-camp) um d. élection im russ. Sinn zu lenken. Am Wahltag 30.000 Serbes bewaffnet in d. plaine qui avoisine Belgrade; wählen d. Sohn v. Czerni-Georges, proclamiren ihn unter d. nom de Kara-Georgiewitch⁵⁴. Ehec f. Rssld. Lieven bringt Nicolas kaum d. Nachricht, als dsr ordonne à Boutenieff sich sofort nach Constant. zu begeben et d'y exiger, dès son arrivée, la déchéance v. Alexandre Ghika. 7 Oct. 1842 Ghika reçut la nouvelle officielle de sa destitution.

X. 1842: Zum erstenmal prince par élection ernannt. Nach d. clauses du règlement organique, bis zur Wahl d. neuen

* In realitate, 1839.

hospodar, remis aux mains d'une *caïmacanie*, i. e. gouv. provisoire, composé de 3 ministres responsables, recevant pour la circonstance le nom de *caïmacans*. D. 3 russisch gesinnt, préparèrent m. Daschkoff le travail des candidatures. *Stirbey* le candidat avoué d. Russ. phanariote parti. S. frère Bibesco, d. d. Ghika bekämpft hatte au nom des intérêts publics, s'offrait comme représentant des vieux Valaques et des souvenirs d'indépendance. Jedenfalls d. Sieg d. Russen gesichert, wer auch v. d. beiden Brüdern gewählt wd. Unter d. Jeunes Valaques des rivalités misérables; unter ihnen 30 candidats. Nach art. 26 d. règlement, jeder v.d. Candidatenliste ausgeschlossen, dessen Adel nicht mindestens bis zum grand-père zurückging. Dieser Paragraph invocirt gegen d. 2 Brüder. Les caïmacans n'entrent aucun compte. Andere Manöver in d. Art. d. Wahlbestimmung. Villara benutzt, um auf d. Beamten od. Beamten inspe zu wirken. D. Beamten in d. Wallachei des janissaires civils. Unterdessen langt als türk. Commissär v. Constantin an *Safved-Effendi* ⁵⁵; Billecocq warnt u. aufklärt ihn. *Wahltag I Janvier 1843*. Bibesco gewählt; Daschkoff ist glauben, Russland habe eine défaite erlebt. *Nesselrode an Daschkoff*: „L'élection du jeune George Bibesco a parfaitement répondu à notre désir". Bibesco thut alles um d. opinion publique zu *täuschen*, commanda pour son costume d'installation einer ähnlich dem d. Michel le Brave. Bibesco brauchte d. bonnes dispositions, pour s'assurer de grosses allocations pécuniaires. En véritable parvenu, il commençait par le pillage, l'agiotage. Treu d. Wahlversprechen pris par Villara, setzte er wegen Veruntreuung abgesetzte Beamte wieder ein. Erlässt ihnen d. <Strafe> Busse.

Villara wd Justizminister; d. arrêts judiciaires verkaufen sich hier publiquement; multipliés d'ailleurs à l'infini par l'incertitude de la propriété. Ni juges ni plaideurs dissimulaient leurs transactions; toute la ville connaissait le tarif de chaque procès gagné. Bibesco fortered this state of things. De nouveaux impôts sur les paysans, de nouvelles charges à l'entrée des villes.

Gesetz präsentirt dch's gouvernement, wonach d. mari should obtain the right zu hypotheciren les biens de sa femme. Bibesco's Frau, Mlle Maurocordato ⁵⁶, fille adoptive du dernier Brancovano. Sie 300.000 fres Rente, wenige J. nach d. Heirath wird sie wahnsinnig; d. Zinsen, d. er verwaltet, genügen ihm nicht mehr; d. ist d. Ghss. d. neuen Gesetzes. Er lebte maritalement m. Mme Ghika, femme de Constantin Ghika, frère du dernier hospodar. Ihr zu Gunsten sollte die Maurocordato bestohlen wden. Bei d. Debatte d. Gesetzes Sturm, Anspielungen, verworfen. Bibesco setzt alle richterlichen u. administrativ-Beamten ab, d. gegen ihn gstimmt. Verlangt nun formellement le divorce. Desto serviler ggen Russland. Ein Russe, *Trandafiroff* ⁵⁷, kam nach d. Valachei unter d. Pretext d'établir une grande exploitation de mines. Erhält enorme concessions, ohne Rücksicht auf d. Rechte d. propriétaires, — erklärte laut er werde 5000 Arbeiter v. Russland kommen lassen. Dabei ohne avis d. assemblée. Erscheint „le jardinier et la ronce" (Fabel, author Héliade.) Satyre. Opinion publique erhebt sich ggen d. convention Trandafiroff. Assemblée, in einer Adresse, verlangt explications von prince. Bes. d. junge Boyar; Constantin Philipesco, heftigen discours. (Er ist krzlich [?] in Paris gestorben.) Antwort d. Bibesco. „Je considère cette assemblée comme incapable de toute délibération sérieuse". Ordonnirt d. Suspension d. Vsammlg, obgleich budget not yet voted. Russland kommt ihm zur Hilfe, zwingt auch d. Pforte, sie accordirt dch Firman Suspension d. assemblée auf unbestimmte Zeit. *So d. Porte n'exerce sa souveraineté qu'au bénéfice de son rival*. Bibesco-bohemien enivré — nun absolut. Zeigt sich immer by tours de maquignon. Il dilapidait partout et sur toutes les choses.

1846, war in d. Wallachei sehr abondante récolte, blé sehr bas; on avait fait pour la ville de Bucharest d'énormes approvisionnements. 1847 vkft d. municipalité, sur l'ordre de Bibesco, son approvisionnement au prix coûtant. D. Käufer Patziouri, associé de la famille Bibesco. Les besoins de l'Europe produisirent des bénéfices énormes. Nach Chainoi (J. Ghika) ⁵⁸ allein

unter Bibesco détournés sur le seul département des travaux publics um 33.000.000 fres. Ses parents et créatures vkften d. Fonctions publics à l'enchère. So schlimm, wie zur schlimmsten Phanariotenzeit. Daschkoff allmächtig (nennt selbst d. Bibesco öffentlich son aide-de-camp.) Bibesco fermaît les écoles ouvertes par Alexandre Ghika. Bibesco sucht d. Billecoq loszuwden. Un certain grec, Piccolos, ancien censeur impérial russe à Bucharest, gewinnt zu Paris d. Gunst Guizot's: Guizot sagt, Daschkoff müsste dann auch zurückgerufen werden, wie Billecoq. Mme Ghika, schwanger v. Bibesco, 1844 nach Paris geschickt, mit Recommandation und Briefen an d. Lieven et bien approvisionnée de ducats et de diamants. Bei d. Lieven trifft sie d. Guizot. Er zeigt sich etwas schwierig. Daschkoff schreibt st whd nach Petersburgh, man möge ihn v. d. Billecoq befreien. D. Lieven erhält nun auch orders v. St. Petersburgh. Unglücklicher Guizot wirft sch auf d. unmoralische Position d. Bibesco. Bibesco muss dher, coûte que coûte, s. union deh Heirath weihen; dazu Scheidung nöthig. D. Metropolitent hatte sich beständig geweigert. Man wendet sich dhr an d. Patriarch v. Constantinople, l'ambassadeur de Russie médiateur. Auch hier scrupel. Mit Geld im Divan, on anchêta le changement du patriarche u. d. successeur fut averti des premières obligations qu'il aurait à remplir. Les divorces prononcés (ind. Ghika fair) *, Heirath im *September 1845*. Nun Guizot's Gewissen beruhigt. Billecoq zurückberufen. Deh Brief Guizot's v. 19 Feb. 1846 (erhielt ihn B. März, 46), M. de Nyon⁵⁹ an s. Stelle. Madame de Lieven war ministre des affaires étrangères à Paris, Guizot ihr premier commis. Guizot schrieb dem B. er könne s. Posten verlassen, noch Nyon da. B. bleibt stattdessen 1 Mai 1846 (mode dass am 1 Mai, Geburtstag v. Louis Philippe, d. Minister d. Hospodars sich zum Consul begeben) unterlässt Bibesco dass Billecoq amena le pavillon consulaire, confia la protection des sujets français

* Divorțul fusese pronunțat în defavoarea lui Ghika, prin mărturiile false, deși toată lumea știa că nu era el cel incorect; cf. Regnault, p. 248.

au consul général de l'Angleterre, demanda ses passeports, quitta Bucharest pour Paris. Guizot wüthend über d. Billecoq. Gibt d. Nyon ordre in Bucharest aufzutreten, als ob nichts passirt sei. Wrd geschmeichelt v. Bibesco, für den er ganz auftritt u. schwärmt.

Sultan kam nach Routhouk, wohin er d. princes v. Serbien, Moldau, Wallachei berufen. D. Boyaren erneuern ihre Klagen bei Redschid Pacha. Bibesco, bei s. ersten Besuch beim Vezir, erhält Befehl „de régulariser son gouvernement par la convocation des représentants“. Zu dser Epoche war d. Mandat d. Assemblée suspendue abgelaufen. Berufung d. Wahlkollegien dher nöthig. Convoqués f. d. 15 Nov. 1846. Bibesco eliminirt v. d. letzten 9/10 des éligibles etc. V. d. Wahlen ändert er d. Wahlbezirke, zwingt d. meisten in d. Capitale zu wählen. So in d. Bezirken ausser Bucharest meist nur 20 électeurs, d. er herumkriegen konnte etc. Bibesco bekommt dher eine assemblée d'après ses vœux zusammen. D. vol wird nun legalisirt. Un vote de cette chambre ardente accorda à Bibesco le droit de confirmer sans appel les arrêts des tribunaux de première instance. Chacun, dans sa localité, se fit le centre d'un despotisme dilapidateur. Le gouv. nur noch eine orgie. Opposition, theils von missvergnügten grossen Boyaren, theils d. jeunesse. L'hiver v. 1847 époque de fermentation générale. Auch Bewegung unter d. peasants. Bibesco u. seine Minister u. d. Boyars klagten sich wechselseitig über die „malheurs du pays“ an.

Ende 1847: Daschkoff appelé à une autre résidence; Kotzebue⁶⁰ son successeur. Le consulat russe poussait le prince aux rigueurs, les boyars à la révolte, se mêlant même, par ses agents, au parti national, pour l'égarer et le compromettre. Kotzebue (Sohn d. alten Waschlappen) war 6 J. consul zu Jassy gewesen. Alles conspirirte zu Bucharest. D. prince pour raffermir sa domination par une insurrection vaincue; d. consul pour appeler par le désordre l'intervention russe; les boyars, pour regagner le profit des dilapidations publiques; la classe moyenne, quel-

ques boyars éclairés, les écrivains nationaux, la masse des paysans, pour débarasser le pays du protectorat russe.

XI. *Politischer Grundgedanke d. Bucharester Revolution v. 1848* un soulèvement contre le protectorat russe. In jeder anderen Rücksicht sociale Revolution; respect avoué pour la suzeraineté turque.

Boyars. Ursprünglich „un homme de guerre“; aujourd'hui „un homme exempté du service militaire“. Zahlen keine Steuern, premiers courtisans de l'étranger, les hôtes pressés de l'envahisseur. Chaque siècle y (in d. Boyarie) a déposé sa couche de corruption. Einige Ausnahmen, jetzt exilirt. Keine aristocratie de naissance. Unter 30 Familien v. grossen Boyaren in d. Valachie nur 19, deren Titel über 20 J. alt. In d. Moldau auf 10 Familien grosser Boyaren kaum 1 qui date de plus loin que 1828. D. Hospodarfamilie Cantacuzène (als wenn sie v.d. griech. empereurs abstammen), heisst ursprünglich *Magoureano*. D. meisten selbst nicht de race roumaine. D. Maurocordato u. Maurojeni v.d. île de Miconi (Archipel), die Ghika v. Albanien, d. Racoviça v. Kleinasien, d. Ypsilanti u. Mourosi v. Trébisonde, d. Soutzo Bulgaren, d. Caradja v. Ragusa, d. Rosetti v. Genua etc. Theil d. alten roman. Bojaren, d. Golesci, Gradistiani, Bratiani exilirt; andere Nachkommen v. solchen alten Bojaren kleine Beamte, manche Leibeigene. Theil dsr victimes heisst *neamuri* (hommes de bonne origine.) (Klasse v. d. Phanarioten erfunden.)

Unter d. Phanarioten nahmen d. Grecs d. Titel v. Boyaren; bd lutte entre les boyars indigènes u. Phanariotes. Prince f.d. letzteren.

Aber d. Boyars Phanariotes hörten auf Boyaren zu sein, wenn ihr protecteur aufhörte Prinz zu sein u. der regierte nie lang. Ein neues Gesetz entschied dher, dss. d. Verheirathung d. fille d'un boyar indigène m. einem boyar Phanariote ihn naturalisirte u. zum boyar indigène machte. So le Grec pénétra dans toute famille. Il se fit une invasion par alliance. D. paar

Boyaren qui résistaient, verfolgt. Ihre Nchflger sinken in d. classe des paysans neamuri. D. Boyars dhr produits hybrides. Unter d. Mehrzahl d. s. g. Boyars indigènes dhr fst keine Rouman. D. Russes achevèrent l'œuvre de décomposition. D. règlement organique theilt d. boyars in 3 catégories, grands boyars, boyar de 2nd u. 3th classe. Bis dahin, politisch, kein Unterschied zw. Boyar u. Boyar. Dch ist d. plénitude des droits politiques auf kleine Zahl beschränkt. L'action moscovite se fortifiait en se concentrant. In Valachie d. 70 Boyars (grossen) representirt à l'assemblée dch 20 Deput. Die 3000 boyars de 2nd u 3^d class nur dch 18. Tout officier od. fonctionnaire dévoué à la Russie put être nommé boyar. Boyarie war immer titre personnel. Da d. meisten employés Russes ou placés par les Russes, alle dse kleinen boyars agents du protecteur. Dabei Einfluss d. Boyarenfrauen, d. öffnen leurs alcoves d. officier russe ou turc. Dch d. Leichtigkeit d. divorce, d. femmes changées comme un meuble d'occasion.

Paysans. Race forte, primitive, bes. in d. Bergen, u. im Banat v. Crajova. Ebso d. Vallaques de la Transylvanie. Ironiques. Meridionale Physiognomie. Moquants. Hat grande puissance d'assimilation. Trajan Art Nationalgott. Superstitions (le vampire p.e.) Vorurtheil ggen d. industrie de fer etc., weil alle ustensiles de fer et de cuivre exclusivement dch. d. tziganes gemacht sind, d. auch d. einzige maréchaux-ferrants du pays. D. Roumains v. Transylvanie moins arriérés. D. boyars, d. gesetzlich d. Monopol de toutes les productions alcooliques de leurs domaines, tiennent cabaret et alimentent l'ivrognerie. Bauer bringt alle zahlreichen Festtage d. rite grec im Cabaret zu. Ihr einziges Familienessen *mamaliga* (pâte de farine de maïs apprêtée à l'eau.) Dans les bons jours, la mamaliga se mange avec du lait, du fromage frais ou du poisson salé. Noch vor einigen J. ihre Wohnungen nur d'obscures tanières, des trous creusés dans le sol (heissen bordei, jetzt meist d. Zigeuner darin). Jetzt fst überall des chaumières. Diess mit d. Vdienst d. Kisseleff. D. costume du paysan danubien dselbe seit Trajan.

Als d. Réfugiés d. montagnes, nach 3 Jhhden d'attente, in d.v. d. Barbaren verlassene Ebene zurücksteigen, ils reprirent le travail en commun u. firent de toute la plaine une propriété commune (ager publicus.) In d. Bergen hatte d. lange domicile u. Exploitation erbliches Privateigenthum erzeugt. Dahr d. classe de propriétaires mosneni, im Unterschd v. d. propriétaires collectifs. Später, dch transformations arbitraires ou consenties, auch mosneni in d. plaines. Aber zur Epoche d. Radu Negru u. Bogdan, d. propriété territoriale individuelle dans les montagnes, collective dans la plaine. Grade weil s. hier domaine public, glaubten d. princes sich berechtigt d'en détacher des lambeaux. Anfgs Belohnung d. Dienste einiger boyars ou chefs militaires. Einige donations auch faites à des bourgs, villages ou villes, en y attachant des conditions de charité publique. Beaucoup de ces donations, administrées par le régime communal, sont restées intactes jusqu'à nos jours. Bld donations privées an d. favoris du prince. Ferner Schenkungen an Kirchen u. Klöster m. d. Bedingg d. Schulerziehung, Armenpflege etc. etc. D. moines waren nur fideicommissaires. Aber auf dsen domaines so détachés paysans cultivateurs, propriétaires, non à titre individuel, mais à titre collectif. Transaction dhr, als consécration d. droit antérieur du paysan. D. nouveaux propriétaires, boyars, monastères ou communes, divisèrent le sol en trois parties égales : 2 de ces parties furent cédées, subdivisées en petits allotements, aux colons possesseurs. D. 3te, réservée à la propriété nouvelle, devait être cultivée par les colons au profit du propriétaire. Dieses Eigenthumsrecht d. Bauers, grévé d'une hypothèque en travail, erblich. Dse division territoriale herrscht noch.

Dse constitution nouvelle d. propriété nach u. nach eingeführt, à mesure des donations. Anfangs keine andere Regel als d. 3 Theilung; d. détails livrés à l'arbitraire. D. Zahl d. Arbeitstage nicht bestimmt. Bauer so oft gezwungen de laisser ses propres champs en friches.

Es hatte sich auch in d. plaine eine zahlreiche Klasse kleiner und individueller Eigenthümer, *mosneni* gebildet : classe moyenne. Boyars u. Klöster machte ihnen une savante guerre de chicanes et de violences. D. Boyars u. clergé erhalten v.d. Prinzen Steuerfreiheit. Dher vermehrte charges auf d. mosneni. Dann d. Kriege m. Polen, Ungarn, Turcs u. Tartares, beständig d. mosneni zu Geld = u. Menschenleistungen verpflichtend, ils recourraient à d'onéreux emprunts. D. einzigen prêteurs d. boyars u. d. clergé; usure; fallen m. ihren propriétés in d. Hände d. usuriers. Endlich, d. iniquités judiciaires vinrent à l'aide de l'usure. On exigea des titres d'origine, wo blos d. droit de premier occupant. Wo des titres exist. verfälscht od. entwrtd dch d. agents d. Prince od. d. Boyars. <Vor> In d. Gerichten endlich fand d. Bauer d. Boyaren wieder entscheidend. Pfaffen u. Boyaren unterstützten sich wechselseitig. So d. décomposition d. petite propriété rapide. D. plupart d. mosneni wdr convertis en corvéiers. D. classe moyenne u. mit ihr d. forces vitales d. nation verschwinden.

D. Bauern an d. Boyaren gerächt dch d. Phanariotes. Sie übten dslben violences u. menées um d. boyars indigènes zu plündern, wie diese ggen d. mosneni. Verwdlten Massen von ihnen ebfls in Bauern — die *neamuri* d'aujourd'hui. D. boyars phanariotes ou phanariotisés perpetuent aujourd'hui le même système de pillage. In bden principalities auch dslben trafics zw. d. tribunaux u.d. spoliateurs. D. fortunes modernes st 30 Jh. beruhen auf procès de délimitation. Z.B. Stirbey, d.d. Oestreicher zurückgeführt, hatte pour bien patrimonial, bei Crajova, la terre de Mehedinezi*, contenant un petit nombre de hectares. Jzt eins d. plus vastes domaines des principautés <dch> m. 50.000 fres Rente grâce aux procès intentés à tous les mosneni d'alentour.

D. paysan roumain nicht dégradé par la misère.

* Citește : Mehedinți (Mehedintzi).

D. décadence vollendet dch. d. constitution de Serban⁶¹ d. d. propriétaire cultivateur en serf verwandlte. Sie nun vkaufft m. d. terres; d. propriétaire beerbt ihn à défaut d'héritiers directs; d. propriétaire fixe la durée du travail. Le propriétaire est tenu de fournir les instruments de travail, et de nourrir le paysan en cas de disette ou de maladie. D. propriétaire soll d. serf nicht getrennt von d. glèbe verkaufen; dss umggen. Bes. in d. Moldau, serfs confondus m.d. tziganes esclaves, vendus à la pièce. Verschiedene Revoltes, begünstigt v. d. princes phanariotes (contre les boyars indigènes.) Constantin Maurocordato dhr dch act v. 5 August 1746 prononça l'abolition du servage u. 6 April 1749, l'assemblée générale de Moldavie prit la même décision. Statt dssen d. abominable institution des *scutelnici*. Propriétaire nun auch nicht mehr verpflichtet d. Arbeitsinstrumente zu liefern etc. So d. paysan noch abhängiger v. ihnen. D. decret d. Maurocordato verpflichtet d. propriétaires de mettre à la disposition des cultivateurs les 2/3 du domaine. Travail obligatoire du paysan auf 24 jours bestimmt, outre la dîme des produits. Dse Grenze in d. Praxis nicht beobachtet. M. d. s. g. Emancipation auch d. Staatsimpôts u. réquisitions verfallen. Nun doppelt geplündert. 1768 d. Wallachei so rasch entvölkert, dss d. Porte drohend d. Charles Ghika⁶² befahl de mettre un frein aux exactions. Erschrocken bewog er dch Versprechen d. Émigrés zurückzukehren. Decret v. 6 Februar 1768 schon ihnen garanties de soulagement zu geben. 1) les paysans en rentrant pouvaient s'établir sur un domaine de leur choix. 2) les journées de corvée étaient réduites à 3 f. d. 1te, 6 f.d. 2te u. 9 f. d. 3te und flgde J. D. dîme f. d. propriétaire blieb.

Auch dse engagements provisoires. D. Boyars kehrten sich nicht daran; bld d. Bauern wieder in d. Wälder u. Bergen fliehend. 1775, verliessen 10.000 Bauern auf einmal den Pflug, zerstreuten sich im Lande u. rächten sich dch Räubereien an d. Boyaren. Alexandre Ypsilanti renouvela les promesses de 1768; l'opiniâtre avidité des boyars en fit de nouvelles déceptions.

Ebso in d. Moldau. Les soulèvements des paysans appellent l'intervention du prince. Dch *un chrysobule v. 1 Jan. 1766*, Grégoire Ghika réduit la corvée à 12 journées. D. *Boyars* noch quelques années de ténébreux complots: en 1775, 7 grands boyars, l'évêque métropolitain en tête, se presentent devant le prince, le sommant d'abroger le chrysobule, et demandant 36 journées de travail. Grég. Ghika weist sie ab. Dnach 30 Sept. 1777 gezwungen d'accorder un surplus de 2 journées et d'ajouter aux obligations du paysan: 1) un transport gratuit au bénéfice du propriétaire. 2) les réparations des dépendances de la propriété, magasins, aires, moulins, cabarets, digues d'étangs etc. etc. Bleiben d. haines d. Boyars ggen Grég. Ghika; ermuthigten d. Turcs ihn assassiner zu lassen, nachdem er ggen d. cession d. Bucovine protestirt.

1790, une protestation générale des propriétaires devint l'occasion d'une nouvelle constit. rurale appelée *urbarium*. Elle supprimait les journées de travail, et les convertissait en tâches déterminées par mesure de superficie, tant en labourage, qu'en sarclage et fauchage etc. So kannte d. paysan d. limites de son travail. Abr f.d. Boyar Gesetz nur Existenz, lorsqu'elle offrait le texte à de nouvelles chicanes. Il avait constamment multiplié les journées de travail, les mesures de superficie. Aber beibehalten d. division du sol en 3 parties, dont 2 3 pour le cultivateur.

1816: *Nouvel urbarium, décrété par Caradja* — combinaison des deux modes d'exploitation. Er fügte hinzu 2 journées de travail: 1 à l'automne, 1 au printemps, + le transport d'un chariot de bois aux approches de Noël, de la forêt de* la maison seigneuriale, et un autre transport à 6 heures de distance.

Ferner Grundmodification: Transformation de la propriété collective des cultivateurs en emphytéose, sous le nom de *claca*. „La *claca*, dit l'article premier, est une espèce d'emphytéose usitée en Valachie. Elle a lieu, quand le propriétaire reçoit le *clacas*, c. à d. l'emphythéote, pour demeurer sur sa propriété”.

* Citeşte: à la maison.

Les autres Phanariotes avaient tenté de diminuer les abus des propriétaires, pour ajouter proportionnellement aux impôts du paysan. Caradja vermehrt abus du propriétaire et du fisc. Hauptdilapidateur, übertraf s. Vorgänger. Er war pour beaucoup in d. Révolution d. Vladimiresco, faite au nom des paysans contre les boyars et le fisc.

Vladimiresco's Revolte (s. Armée fst nur paysans) u. eingeborene Prinzen bewirken zunächst Mässigung auf Seiten d. Boyaren. Grégoire Ghika beschützte d. Bauer energisch. 1822—1828 d. bsten Jahre f.d. Bauern. Nun 1828 d. invasion russe, transformèrent le paysan en bête de somme pour traîner les canons et les chariots de guerre.

Kisseleff posait sich al protecteur d. Bauern; verspricht Reformen; vertraut dann le travail de réforme einer commission v. Boyars, worunter Stirbey u. Bibesco.

1831 endlich d. règlement organique. Darin d. Bauer gesichert s. 2/3 du domaine de tout propriétaire. D. Verbesserungen, die er macht: Garantien ggen d. Expulsion, nur als individuelle Strafe zugelassen u. dann nur mit indemnité.

Obligations d. paysan: 1) *rente (dîme des produits*. En Valachie 1/10 de tous les produits, 1/5 du foin, 1/20 du vin; en Moldavie, 1/10 des vins.) So wenn d. produits = 1000 frcs, hat d. Bauer 100 zu zahlen; also wenn d. net income = 200, 50%; wenn = 100 frcs d. Ganze d. Reinertrags.

(D. Bauer zugewiesen in der Wallachei: 1) pour l'emplacement de sa maison et de son jardin, 400 stagens (environ 2 mètres carrés) en plaine, et 300 dans les montagnes. 2) 3 pogones (1 pogone = 1/2 hectare) de terrain de labour. 3) 3 pogones de prairie à foin, wenn d. Bauer 5 bêtes à cornes; wenn weniger, wenn keine, keine prairie.)

2) *des journées de travail et des corvées*. 1) 12 jours de travail; 2) 1 jour de labour; 3) 1 transport de bois. In d. Moldau letztere Bedingung noch härter.

Aber d. journées ne se calculent pas sur la mesure du temps, mais sur la mesure de la tâche. Nach. d. règlement organique, d.

12 jours de trav. = 36 jours, le 1 jour de labour = 3, le transport à 3 jours. Total 42. In d. Moldau: 48 jours. Früher, wenn d. Boyar Arbeiten, die nicht in d. gesetzlich bestimmten Tagen vollendet, wandte er sich an d. Bauern, d. sie freiwillig thaten; wartete aber, bis ihre eigenen Arbeiten fertig, lässt s. dafür danser u. boire. D. règlement obligatoire* verwandelte dass in servitude obligatoire. Les villages furent tenus de fournir au propriétaire pour travail extraordinaire, 4 hommes sur 100 familles; 3 wenn 63—75 familles, 2 f. 38—50, 1 f. 13—25. Ähnlich in d. Moldau. Dse neue Obligation heisst *iobagie* (kein rum. Wort = servitude). Dse iobagie in d. Wallachei = 14 jours pour chaque paysan en Valachie, à 36 en Moldavie pour les habitants de village de 200 fam.; à 72 pour les autres. Kommen so all together 56 jours de travail auf d. wallach. Bauer; 84 in d. Moldau in d. einen, 120 dans l'autre.

Nun wegen d. rigueurs des longs hivers, d. année agricole nur 210 Tage; davon abzuziehen, 30 dimanches, 10 jours fériés, 30 de mauvais temps, total 70. Bleiben 140 jours. Bleiben d. paysan in d. Valachei 56**, ind. Moldau 56 in den villages etc. u. nur 20 in d. villages über*** 200 familles. Diess d. officiellen Arbeitstage. Dabei fügt d. Règlement hinzu en déterminant la tâche de chaque journée, de manière à ce qu'il y ait toujours, pour terminer la tâche, à prendre sur le lendemain. D. Arbeit f. einen Tag so bestimmt, dass kein Mensch sie in einem Tag liefern kann.

D. journée de sarclage z. B. so bstimmt dch d. règlement économique, dass sie beginnt (m. Unterbrechgen, of course) im Mai pour finir au mois d'Octobre. Dabei wählt d. propriétaire immer d. beste Zeit. So muss d. Bauer s. eigenen Acker vernachlässigen. L'impôt et la faim nécessitent l'emprunt; d. prêteur wieder d. paysan****; *leiht* ihm nicht Geld, sondern *Brod*, au prix courant, c.à d. Marktpreis d. vendeur zu Ibraïla od. Galatz.

* Citește: organique.

** Citește: 84.

*** Citește: unter.

**** In Regnaudt: „Le prêteur du paysan est le propriétaire” (p. 311).

Dfür d. paysan hypothèque son travail libre : L'accumulation du travail obligé par le règlement et du travail imposé par la nécessité, ninimt weg tout le temps de la population rurale. So sa concession de terrain d. illusoire, hat dfür weder Zeit noch Arbeitsinstrumente.

Bei d. Boyars d. Moldavie d. exploitation schamlos, offen, brutal; bei denen d. Wallachei versteckt unter legalen Formen u. Contracten : d. ersten wie Feudalbarone, d. 2ten wie Juden du moyen-âge.

Nach einem article d. règlement, haben d. Boyars d. Recht v.d. paysans des journées corvéables zu verlangen, in Arbeit od. Geld. In d. Moldau muss d. erste, dafür d. journées de travail d. ganze Jahr dauern lassen. D. Wallache zieht d. opération financière vor. D. Tarif f.d. Anschlagung d. ma'in-d'œuvre en argent nach d. règlement alle 3 J. legal fundirt deh d. assemblée générale (bloss aus Boyaren bsthd.) Nie en rapport avec la valeur réelle. Ferner d. contracts de gré à gré. Erst in Geld d. Verpflichtg d. Bauern angeschlagen, höher als er leisten kann; dann wieder in Arbeitstage verwandelt, décuplé par les intérêts.

Sur 330.000 familles de paysans en Valaquie, si le fermage se payait à 5% de la valeur du terrain, il aurait dû être payé jhrlich à la propriété 11.550.000 piastres. Aber, nach d. évaluation du règlement, payé 51.810.000 piastres × 22 (Zhl d.J.d.d. Règlement roule) 885.720.000 piastres prélevés usurairement par les boyars sur le peuple. In d. Moldau f. dslbe Zeit 668.000.000* piastres. Zus. 1.554.520.000 piastres od. about 540.000.000 fres. Darin nicht eingerechnet dime, transports u. abus.

Nach *art. 146* du règlement, d. propriétaire allein d. Recht de vendre sur sa propriété Wein, Schnaps et autres boissons, de tenir boucherie et magasin d'épicerie, d'avoir des moulins et de pêcher dans les étangs. Propriétaire also monopol aller Consumationsartikel; verkauft en an juifs u. grecs; so ist d. denrées de première nécessité 30% theurer in villages als in

* In Regnault : 668.800.000 (p. 314).

villes, Boyar verhdlt im Winter auch direct s. Getränke ggen Arbeit im été.

Nun d. fisc : Boyars u. Monastères zahlen keine Steuern; also fst ganz d. paysan. *Capitation* : (Nach d. règlement) Jeder paysan jährlich 30 piastres; ferner : 1) 6 journées de corvées f. Wegebau, macht nch d. système ordinaire 24 journées; 2) 2 paras par chaque bête d'attelage, pour droit d'entrée et de circulation dans les villes, et 4 paras pour la capitale; 3) droit de péage des ponts publics ou privés, construits par les paysans eux-mêmes; 4) service militaire par conscription, 1 homme sur 50 familles. Enfin, par suite de l'allègement des impôts, sagt d. règlement, le prix du sel a dû être haussé.

Nun die obligations envers les communes : Unter verschied. Titeln v. versement in d. caisse communale, Wicinalwege. Register, Dorfschulzen u. instruction primaire, dépôt dans les magasins de réserve d'une quantité de maïs.

Zus. in d. Wallachei à l'état et la commune : 150 piastres. Bauer dhr wahrer serf de glèbe.

En *principe* hat d. Bauer d. Recht d'abandonner la terre où il se trouve; aber *en détail* : (nch d. règlement)

Nur 2 Familien dürfen une même terre im Laufe d. Jahres verlassen; ein Bauer, d. d. Domicile wechseln will, muss :

1) 6 Monate vorher d. Ispravnik (préfet) u. propriétaire avis geben; 2) baar u. voraus alle prestations d. Jahres (qui comptera du jour où il quittera la propriété) d. propriétaire vorauszahlen, 3) verser in d. Kommunalcasse. Summe = son capitation communale annuelle; 4) s'acquitter d'avance de sa capitation pour toutes les années qui restent à courir jusqu'au recensement. (Art. 149 du règl.) D. recensement se fait nur alle 7 Jahre, so dass er 5—6 J. capitation oft voraus zu zahlen. Endlich s. Haus, d. er gebaut, <propriété> champs die er travaillé, restent d. propriétaire sans indemnité. So d. changement de domicile impossible.

In d. Wal. protestirten d. Bauern ggen d. règlement ; les soldats russes, envoyés dans les villages, prouvèrent à coup de fusil la douceur du règlement.

In d. Moldau Art v. Bauerinsurrection ; répression plus cruelle, le sang inondait les sillons où l'on enchaînait le paysan.

Beständig Flucht moldauischer Bauern nach d. Bucovina, Bessarabie, Dobroudja ; so d. Wallachen nach Transylvanie, Serbie, Bulgarie. En vain d. bords des fleuves activement surveillés et comme en état de siège ; les émigrants franchissent les intervalles libres de troupes ; bes. im Winter wenn d. Donau gefroren. Mehr als 40.000 familles s. etablirt le long de la rive serbe ; in Bulgarien u. bis nach Romélie heute plus de 100.000 qui ont quitté le pays depuis le règne du règlement organique, et leur nombre augmente tous les jours.

Nach d. Krieg v. 1828 Colonie v. 30.000 Bulgarenfamilien avait créé en Valachie de magnifiques établissements agricoles. Les oppressions du règlement forcèrent la colonie de se dissoudre : les Bulgares repassèrent le Danube ; die blieben errichteten 2 petits bourgs, gaben abr d. Agricultur auf. 1834, 1835 u. 1836 mehr als 12.000 familles transylvaines établies en Valachie, depuis half a century retournèrent dans leurs pays.

D. dépopulation so rasch, dss Alexandre Ghika darüber erschrak. V. 1837—42 tritt er f. d. Bauern ggen d. Boyars. Dss brachte d. assemblée gen. ggen ihn auf. 1842 schrie einer d. boyars in d. assemblée : „*Le paysan est le capital du boyar*“. Bibesco, tout en diminuant les 2 journées de l'obligation (1843, v. 14 auf 12 journées), il augmenta les jours de travail aux grandes routes, doubla le péage des barrières et enchaîna d'avantage le paysan à la terre du boyar.

Clergé, monastères :

D. prêtre d. village en Moldo-Valachie theilt d. Leben und d. corvées d. Bauern ; kann nur lesen d. livres imprimés de l'église, d. divin office verrichten et réciter les évangiles dans la langue nationale. 1848 Seite an Seite d. paysan. Bauer ne

connaît d'autre lecture que l'évangile, exorcismes, anathèmes, superstitions.

Prêtres des villes intrigants. Schuffte wie d. Boyars. Auch d. métropolitains.

Monastères : ursprünglich fideicommiss f. d. ager publicus ; m. conditions obligatoires ; schon unter d. princes indigènes, verbunden m. d. boyars, oublient les clauses des donations. D. Phanariotes, deh ihren Reichthum gereizt, mischen sh bld in d. Verwaltung des biens monastiques ; vernichten erst ihre ursprünglichen Eigenthumstitel. ersetzen sie durch ihre eigene *chrysobuls* ; in diesen *widmen* sie d. reichsten dieser monastères aux communautés grecques du St. Sépulcre, du mont Sinaï ou du mont Athos. Dhr dse monastères verpflichtet offrandes dsen couvents zu schicken. Dse erhalten bld. v.d. Phanariotes d'autorisation d'avoir, dans les monastères dédiés, *des Igoumènes* (abbés) pour les représenter et gérer en leur nom. L'hommage dégénéra en servitude ; d. abbés grecs bemächtigten sich d. gzen revenu ; bld sie disposent des fonds. Die biens des indigènes roumains donnés au riches couvents du Sinaï et d'Athos, et près d'un tiers d. propriété foncière, in d. 2 Provinzen, livré à des mains étrangères. Dse Usurpations bis zur Expulsion d. Phanariotes. Grégoire Ghika u. Jean Sturdza réclamiren bei d. Pforte, d. d. moines grecs zwingt de rendre ce qu'ils avaient pris.

1828 Russland führt d. moines grecs in d. principalities zurück. Szt s. wieder in Besitz d. monastères, consacré dies deh d. règlement. D. règlement décida dass une redevance annuelle de 2.000.000 piastres (700.000 fcs) serait allouée par les couvents à la caisse des écoles moldo-valaques ; dagegen aber 300.000 piastres f. d. Patriarch v. Constantinople, pour subvention aux écoles grecques de la Turquie.

59 monastères en Valachie, 43 en Moldavie ; davon 28 dédiés au mont Athos. Revenu total davon : 10 millions de fcs ; dse also payent chaque année aux monastères grecs situés hors du pays. D. couvent du mont Athos figure approximativement pour le quart.

Dabei, auf d. Protest d. moines grecs, entschied d. russ. Gesandte zu Constant. dass whnd 10 J., d. moines grecs keine Steuern d. Staat zahlen sollten, dont ils détenaient les biens, i. e. bis 1843. In ds. J. schlug Russland vor de transformer d. cultivateurs des terres des couvents u. d. moines grecs selbst in sujets russes, dépendant des consulats de Bucharest u. Jassy. Dss war abhängig machen v. d. juridiction consulaire russe 1/5 du territoire des principautés. Mönche wiesen dss zurück. Darauf überliess sie d. Czar d. hostilités des Roumains. Bibesco legte ihnen contributions aller Art auf; emprunts forcés, dons considérables, bei jeder Gelegenheit, reconnaissance de leurs abbés etc. 1847 Mönche gezwungen de recourir à la Russie. Firman, dicté par ambass. russe, legt ihnen auf jährlich 20.000 Ducats (240.000 fcs pour les 2 principautés).

Theil dses mold-val. Geldes giebt d. moines grecs in Palestina ihr Übergewicht. Une bonne partie est réservée à la légation russe de Constan. qui s'en aide merveilleusement dans ses intrigues.

Tziganes: esclavage; in beiden princip. zus. 300.000 âmes, zahlreicher in Moldau als Val. 140.000 in Transylv., Bucovina, Banat de Temeswar (*Gypsies*) (nennen sich *Rômes*.) 1848 le gouv. provisoire proclama leur affranchissement.

1830 d. Boyars, déjà mécontents de perdre les scutelnici, lassen sich ihr Eigenthum auf d. gypsies consacrer durch Kisseleff. 1834 le col. Campineano affranchissait tous ses esclaves. Dse meist ignorants et nus ne surent que faire d'une liberté qui les affamait. Stirbey zeichnete sich aus als Verkäufer v. *Tziganes*, erst en détail, dann d. Rest d. Banquier Oprano f. 120.000 fcs. D. nationale Opposition wollte indemnité pour le rachat. Stirbey, d. effronté maquignon, will sich d. Verdienst dieses Gesetzs vorgeschlagen zueignen. Allgemeine Entrüstg.

1837 Alexandre Ghika ordonna l'affranchissement de tous les *Tziganes* appartenant à l'Etat. 4000 familles so befreit, auf d. Güter d. Boyars vertheilt, d. ihnen terres de labour gaben u. à l'égal d. paysans considérés sollten. Gyps-Abgaben an

d. trésor (unter ihnen chaudronniers, serruriers, maréchaux ferrants etc.) Dse 4000 familles bringen jzt d. Staat 90.000 fcs.revenu.

31 Janv. 1844 Jean Stourdza presenta d. a ssemblée moldave un projet d'affranchissement des esclaves des monastères et du clergé.

Classe moyenne. Juifs et Grecs. Commerce in d. Händen d. Juifs u. Grecs. In d. Wallachei Juifs expulsirt, remplacés par des Grecs. Nur d. nom d. usurier changé. Commerce verachtet, weil d. commerçant.

D. Boyaren oft afferment leur propriétés d. Juifs u. Grecs. Dse wieder sous-fermiers aus ihrer race... Middlemen de l'Irlande. Baux se fondent sur le nombre des paysans attachés aux terres. In der That le paysan affermé. D. Juif d. Boyars commode pour tous leurs vices. Juifs leihen auch d. Boyars nie unter 12%, oft zu 20%. Grösster Theil d. terres ihnen verhypothekirt.

XII. Résultat d. magyarischen Politik: Les Serbes et les Croates relevèrent le trône renversé de l'Autriche et les Roumains de la Transylvanie ouvrirent aux armées russes le passage des Karpathes.

1848. Insurrections des Roumains de la Transylvanie contre les Magyars. Vorher lutte pacifique... Magyars, im X. Jhh. settled in d. montagnes, qui avoisinent la Moldavie, aux sources de l'Olto*; nehmen so ein un coin de l'ancienne Dacie—*Szeklers* (Débris des soldats d'Attila.) Dse wden d. Alliirten d. Magyars, venus plus tard de l'Asie: Les bandes hongroises conduites par le roi Tuhutun⁶³) rencontrèrent l'armée des Roumains près de Gyula; siegten; d. Roumains jurèrent fidélité aux Magyars, in einer Ebene genannt noch *Eskiello*: v. *Esküdni*, prêter serment. D. Magyars les réduisirent en vasselage, et se partagèrent entre eux les terres et les forteresses.

* Textul lui Regnault este următorul: „Les Roumains de Transylvanie s'étaient maintenus libres jusqu'au Xe siècle. Cependant quelques débris des soldats d'Attila s'étaient fixés dans les montagnes qui avoisinent la Moldavie, aux sources de l'Olto" (p. 352).

12th Jhh. Colonies saxonnes, agricoles et commerçantes, appelés dch roi Geyza II ihre Hauptsitze Hermanstadt u. Kronstadt. Leurs terres s'appelaient *fundus regius*. Nicht feudal. Bloss einfach sujets du roi; bldten corporations libres, régime municipal, unter chefs de leur nation, élus par eux; dse colonies développèrent sich sehr unter d. östreich. Herrschft.

Magyars besiegt dch d. Ottomans; Soliman trennt Transylvanien v. Ungarn, giebt dses als province tributaire d. Isabelle⁶⁴, veuve de Jean Zapolya. Auch nun blieben d. Magyars seigneurs, d. Roumans cultivateurs et vassaux. Immer des Magyars an d. Spitze d. Transylv. armées — d. Bathori, Bethlen, Rakotzi.

1526: les Magyars de la Hongrie, pour se délivrer des Turcs, le donnent à l'Autriche etc.

1698* dtto d. Magyars v. Transylvanie dch d. traité v. Carlovitz. Magyars betrachten falsch Transylv. als integrirenden Bestdtheil v. Ungarn.

Nch d. magyar. Gesetz (bis 1848) d. Roumains, in Transil. assimilés aux Grecs, Juifs, Slaves, Arméniens, Tziganes... auf ihrem eignen Grund u. Boden „nation tolérée“. „Défense est faite aux Roumains de porter habits et pantalons de draps, bottes, chapeau de la valeur d'un florin et chemise de toile fine“. Nannten sie „la plèbe vagabonde“. Bilden 2/3 indess d. Einwohner, whd Magyars, Saxons, Szeklers, Hongrois, Grecs, Arméniens etc. nur d. andre 1/3. Mag. Groundlaw: *Nobilitas Hungarica est*. 12, 13, 14 Jhh. lutte sanglante zw. d. Mag. u. Roumains. Dse appuyèrent d. invasions des Ottomans, Hptursache qui mit ces derniers in Besitz du Banat (dé Temeswar). Als Lohn gbten dse (Ottom.) d. Roumans ihre Rechte wieder. M. d. Oestreichern, le joug magyar s'appesantit de nouveau sur les pop.roum. Cour de Vienne musste mehrmals intervenir. Insurrection d. Hôra... D. Roumans v. Transylvanie, Banat, Bucovina nennen d. Mold.-Val. noch tzara (la patrie)... Nch d. insurrec-

* In realitate, 1699.

tion d. Vladimiresco, un journal spécial, organe des Roumains, fondé à Cronstadt, sous le nom de *Gazette de Transylvanie*...

Einige J. vor 1848 d. Magyars d. langue magyar d. latein, als officielle unterzuschoben, v. Oestreich erlangt. (1846) „*Nolumus magyarisari*“. Schon im 1846 Insurrection gegen d. Magyars nach. Protest auf d. Diet d. croatischen Deputirten. (les seuls admis parmi les Slaves.) D. gouv. hongr. accordirte nur délais... Széchényi⁶⁵...

1835: *Louis Gaj*⁶⁶, in d. ville d'Agram. Slav. move. in Oestreich (literary.) Agram — centre de l'action illyrienne... En Transylvanie (liter. rom.) le professeur Simion Barnutz...

Diète de 1847: on fit montre des plus injurieux mépris envers les Slaves et les Roumains; fondre toutes les nationalités dans la nationalité hongroise; Kossuth verdankt dem Theil of his influence auf d. Diète.

1847 *séances des mois de novembre et de décembre agitées* violemment, dauert fort in d. *premiers jours de 1848*. Kossuth schlägt offen vor d'introduire la langue hongroise in d. écoles primaires des Slaves et des Roumains, de proscrire tout autre idiome, et de contraindre même les prêtres d'officier en magyar. La tyrannie n'usait plus de ménagements.

1848 *Februarrevolution* Magyars glaubten d. Moment gekommen de fonder sur la ruine des autres nationalités, *la grande patrie hongroise, la forte et puissante nation magyare*.

13 Mars, 1848: *Wiener Revolution*.

14 März 1848: Kossuth schlägt Deputation nach Wien vor. 300 magnats dahin in attila national, le kalpack en tête, le sabre au côté, presentiren Ferdinand d. Adresse d. Diète, kehren nach Pesth m.d. signature royale. L'art. 12 dsr neuen Const. décrétait l'incorporation de la Transylvanie à la Hongrie. Auf d. zu Wien adoptirten bases arbeitet d. mag. Diet Constit. aus: Transylvanie déclarée pays hongrois; nur ungarische Sprache, aussi dans les municipalités et les comités des districts chargés de l'élection des députés. Droit électoral fondé sur le cens; et tous ceux qui possèdent — des Hongrois.

18 März 1848 : Kossuth in d. Diet : la Hongrie ne doit son existence qu'à la noblesse. Le noble c'est le Magyar. D. noble allein zu guider la nation.

Kossuth slovaque, fils d'un pauvre laboureur de *Tjkely* : son nom en slave bdtet *cerf*; heirathet Therèse Wesselényi⁶⁷, fille d'un magnat... Dch dse protection kam er in d. diet; d. élection dses parvenu kostete Batthyány 100.000 florins...

Art. 18 d. Constit. § 6 : „emprisonnement de 4 années pour tous ceux qui oseraient parler contre la parfaite unité de la nation hongroise”. Dabei provocation in Flugschriften gegen d. andre nationalités.

Bewegung (préparatoire) im Norden v. Slowaken u. Ruthenien; Süden Serben, Croaten, Slavonier; Osten Deutsche. Aber dse alle nur bedroht; dggen *Art. 7 d. Const.* prononçait l'incorporation de la Transylvanie. Des réunions dans tous les villages, mouvement génér. des campagnes. Alarm in Diète de la Transylvanie (exclusiv Magyaren); d. seigneurs magyars fliehn nach Clausenburg, siège du gouv; wo bestehn d. Diète solen prononcer l'incorporation : sie könne allein empêcher le massacre gén. des Hongrois, médité dch d. Roumains. Verführen Léményi, évêque de Blajium, d'élever sa voix pastorale en faveur de l'union. Nicht gehört darauf.

25 Mars 1848 : proclamation manuscrite en circulation parmi les Roumains de Hermanstadt. (anonym Verf. : Siméon Barnutz.) Schliesst : „*pas d'union avec les Hongrois, avant que nous ayons le droit de traiter avec eux de nation libre à nation libre*”. Dslben Tag energ. Protest d. Croaten worin sie verweigern de reconnaître le minist. hongr. et la nouvelle const.

26 Mars 1848 : 2te Proclamation d. Barnutz, invite le peuple de se réunir en assembl. gén. Colportirt dch d. jeunes gens in d. campagne.

Abend dslben Tags réunion d. jeunesse v. Blajium im Haus v. Abraham Ianko. Beschliessen f. 30 April 1848 d. Volk nach Blajium zu berufen (an einem dimanche). L'acte de convo-

cation rédigé dch Prof. v. Blaj : *Aaron Pumno*; colportirt v.d. jeunes gens.

Gouv. legt nieder in allen chancelleries des villes f. signature acte d'adhésion à l'union, Drohungen, flatteries angewndt etc. Nützt nichts violence d. gouv. hongr; arrestations (u.a. d. avocat Michès)⁶⁸.

D. Dimanche de Quasimodo, 30 Apr. 1848 strömt d. Volk v. allen Seiten nach Blajium. Gouv. hatte d. Versammlungssaal m. Truppen umringt. Ianko u. Butéano⁶⁹ arrivent m.d. montagnards (*Ianko* avocat, Sohn eines reichen Bauern). Nch d. Kirche, l'évêque célèbre dort la fête nationale. Arrivée v. Barnutz. 15 Mai 1848 als nächster Versammlungstag bstimmt, wo Beschlüsse gefasst wden sollen. In d. Bericht d. hung. Regierungskommiss. d. réunion v. 30 April genannt : „*Réunion de la plèbe contribuable*”.

D. Saxons hautement contre l'union. Ungar. soldiers dchlaufen d. campagne pour empêcher les rassemblements des paysans; in d. Strassen d. Städte arretirt, flagellé jeder d. parle v. d. réunion f. d. 15 Mai.

D. professeurs Barnutz, Baritz, Cipariu, Lauriano, préparaient le programme de l'assemblée. D. journaux roumains (*l'Organe de la lumière*, à Blajium; la *Gazette de Transylvanie*, à Cronstadt, unter d. Direction v. Baritz) m.d. Devise : „*Pas d'union avec la Hongr*”. Dggen d. Invectiven d. gouv. presse gegen d. parti national (schwätzen v. Communisme etc.)

12 Mai 1848 schon les habitants de plusieurs villages font leur entrée à Blajium.

14 Mai Versammlg im slben Saal wie 30 April. Reden v. Ianko, Barnutz, Lauriano, Baritz. Freilassung d. Michès verlangt

15 Mai 1848 Versammlg vorbereitet in d. Kirche; commiss. hongrois zuggen en grand costume hongr; lesen instruction en magyare vor, d.d. bishop Schaguna in roumanisch übersetzt. Versammlung gehalten auf freiem Platz v.d. Stadt. Fahnen : *Virtus Romana Rediviva* (V.R.R.) (roth, weiss, blau) Ueber d. étendard ruban schwarz-gelb (österreichisch) (um

sich) unter d. Schutz d. Kaisers ggen d. Mag. zu stellen. 50.000 Mann. Bauern m. ihren popes. 2 évêques als présidents ernannt; vicepres. Barnutz u. Baritz.

Barnutz auf d. Tribune: Vorschläge: d. Versammlg erklärt sich assemblée gén. nationale de la nation roumaine en Transylvanie; Treue an Oestreich u. d. nation roumaine nation indépendante u. partie intégrante v. Transylv., m. d. droits que donnent l'égalité et la liberté; serment national. All acclamé. Bauern slten provisoirement alle redevences d. propriétaires zahlen, bis d. iobagie abgeschfft. Auf d. diète v. Transylv. chaque nationalité vhsst zur Zahl repräsentirt. Abolition des privilèges etc. Jury etc. *Pétition rédigée v. Lauriano* (16 Art.) allgem. angenommen; 2 députations ernannt, eine um sie d. Kaiser, eine um sie d. Diet mit-zutheilen. Comité permanent v. 12 für Hermannstadt ernannt.

17 Mai in Gegenwart d. Reg. Cms. (d. loben d. tenue) d. Procès verbaux etc. in einer 3^t u. letzten assemblée adoptirt.

29 Mai 1848 die (mag.) Diet v. Transylvanie votirt d. incorporation; d. déput. v. Blajium aus Pesth erfahren, dss Rebell, er nicht die Union anerkennt.

XIII. *Michel Stourdza*, nommé hospodar d. Moldau en 1834 dch Kisseleff. Apreté fiscale et dilapidation effrenées. Sogar Ruckmann muss einmal interveniren auf Vorstillg d. Boyars in Petersburg, zwingt ihn d. caisses d'état 500.000 fcs zu restituiren, besitzt gegenwärtig 40 millions.

15 Mars 1848 2000 Boyars (Angst vor d. peasants) versammeln sich zu Jassy Hotel Regensbourg; assisté v. Prunco v. chef de police u. Stefanica Catardji⁷¹. Zeichnen Adresse an d. Prinzen, contenant une esquisse de constit. et la demande de quelques changements insignifiants dans les redevances des paysans. Stourdza répondit gracieusement. Unter d. Boyars junge Leute méditaient le renversement d'un prince livré à la Russie. Verbdgen d. Roumains d. Bukovina. Vereinigg des alten Dacien etc., les agents russes au milieu d'eux, poussaient ... Vereinigten sich in d. maison Maurocordato.

28 Mars 1848 schickt dhin s. 2 Söhne *, mahnt sie ab v. d. Heftigkeit etc. sollten zu ihren Conferenzen kommen; 20 (ihrer zus.) gehn zum Hospodar, im Hof v. Soldaten garrottés u. trainés en prison. Aufregung i.d. Stadt. D. victimes gehörten zu d. ersten familles. In dslben Nacht lässt Stourdza cerner et envahir par ses soldats d. maisons d. principaux patriotes. Meist eingesperrt, einige fusillés à bout portant.

29 Mars 1848 u. flgde Tage Ftdauer d. arreste; exils; déportations; terreur. Retiré à Paris, st d. entrée d. Russes à Jassy, 1848. St d. Krieg m. Russld, (jezt) zu Baden-Baden.

Au lendemain des exécutions erscheint Gen. Duhamel, commissaire Russe; spricht en maître, ggen d. esprit rév. droht zgleich une enquête sur les actes illégaux qui avaient excité le soulèvement des Moldaves. Indss d. rasche Action d. Stourdza hat d. russ. Intervention prävenirt. Dhr nch Bucharest (in jdr Hinsicht wichtiger) Duhamel.

Bucharest: parti national f. Türkei; verlangt nur, sie solle sich m. ihr gegen Russld verbinden. *Chefs du parti national*: 4 frères Golesci (alte Boyarenfamilie); Constantin Golesco, leur père, (complice de Vladimiresco). Ihr cousin: Alexandre Golesco. Gaben d. premier rôle ihrem ainé, *Nicolas Golesco*. *Ghristian Tell* u. *Georges Maghiero* d. 2 chefs militaires; (Tell major de la milice. *Maghiero* aus d. petite Valaquie; Türkenfeind darum, 1828 sous le drapeau russe, als chef de sa troupe de pandours; st 1830 juge de paix, président de tribunal, en 1848 nommé par Bibesco Ispravnik d. district de Romanati). *Héliade* (Courrier roumain.) *Prêtres de village*: *Jean Chapca*, curé de Celeiü, district de Romanati. (1848 exilé au mont Athos). *Prince Jean Ghika*. *Des jeunes Roumains*, élevés à Paris, fzs revol. — *Demetrius* u. *Jean Bratiano*, *Rosetti*. Alle kommen überein: *suzeraineté ottomane en opposition au protectorat russe*.

Man erfährt zu Bucharest d. tentative avortée de la Moldavie. *Bibesco* schickt Villara zu Duhamel. *Héliade* u. *Maghiero*

* Grigore și Dimitrie Sturdza.

2 Juli Héliade u. Philippesco zurück. in Bucharest.
5 Juli Maghiero u. ses collègues.

XIV. Les Russes déjà aux abords du Pruth. Fameuse occasion f. Turkey. 2 mois se passent dans une fête générale. Discussion de réformes, abr d. question de propriété erst traitée, als schon d. contrerévolution à la veille de triompher. Hésitations de la Porte, indifférence des cabinets de l'occident. Thörichter Glauben in d. France républicaine. Boyars wieder frech, bes. déclarations sur leur propriété etc. Commission wegen d. propriété v. 18 Bojars u. 18 paysans. Gouv. wagte erst Schritt nach der Seite. D. Bojars, statt sacrifices, wollten noch on false pretexts neue avantages ermöglichen.

19 Août. D. gemischte Commission dissoute.

Nach d. tentatives avortées v. 19 u. 29 Juni: Russld bearbeitet Constant., crédulité u. ignorance des Turcs. Sei soulèvement anarchique contre l'autorité du sultan etc. etc. D. Turquie wusste d. Ggtheil. Russ. Ges. droht: Handle d. Pforte nicht, so werde Russland handeln. Omer Pacha erhält ordre an d. Spitze v. 20.000 Mann, m. d. Commis. d. Divan, Suleyman Pacha, nach d. Valachei vorzurücken.

31 Juli: Gouv. prov. erfährt, dass d. türk. Armée Roustschouk passirt, campait à Giurgevo. Selben Tag erschien Manifest d. Czar Nicolas „la révolution roumaine, l'œuvre d'une minorité turbulente, dont les idées de gouv. plagiat emprunté à la propag. dem. et soc. de l'Europe". Turquie aucun droit d'entrer à main armée sur le territoire des principautés. Lettre officielle d. Suleyman-Pacha, nach Bucharest nach s. secrét. gebracht, communiquée aux boyars et notables convoqués en assemblée publique, manifeste contre la révol., plein d'insultes et de menaces. (lettre dictée par l'ambassade russe à Const.); befahl d. Roumains aufzulösen d. gouv. prov. u. zu nommer une Lieutenantance ou Caïmacamie.

25 Juli Gouv. prov. legt s. Amt nieder, fordert d. Volk auf caïmacamie zu ernennen. Dzu gewählt Héliade, Nicolas

Golesco, Tell. Suleyman zeigt sich offic. Note d. corps diplom. v. Bucharest an, dass er in nom d. sultan diese lieutenantance anerkennt, et l'invite à entrer en relations avec elle. Sul. P. au fond dehschaut d. russes, disposé à seconder le mouvement national. Commission ernannt m. d. Constitutionsproject f. Constant., Suleyman empfängt u. bewirthe sie in s. Lager zu Giurgevo, bei ihrer Dchreise. Meilleur accord zw. gouv. roum. u. d. envoyés de la Porte. Suleyman 3 Tage zu Bucharest, hommages d. population etc. Russlids intrigues u. menaces recommencèrent à Const. Journal *Prounceo*, red. v. Rosetti, insultirt Russld. Ddthin Drohungen Russlands an d. Türkei. Turquie abandonnée de la France et de l'Angleterre. D. députation roumaine m. d. Constitutionsentwurf zu Const. pas admise au divan. Suleyman Pacha remplacé par Fuad Effendi: Dsr order de n'agir que sous la direction de Duhamel.

Désordres au sein du gouv. roumain, bes. seit Rosetti die Direction d. minist. de l'intérieur u. I. Bratiano ministre de la police, statt Mossoiu (cousin d. Héliade.)

6 septembre: 20 individus erscheinen v. d. 3 membres d. Lieutenantance, verlangen d. Original d. règlement organique u. d. *archontologie* (le livre d'or où sont inscrits les noms des boyars), um sie brûler publiquement. Clameurs immenses dans la rue. J. Bratiano à la tête des groupes les plus bruyants. D. bandes envahissent d. intérieur du palais, enfoncent les portes du secrét. d'Etat, enlèvent les 12 vol. in fol. de l'archontologie. D. règlement ne se trouvait pas. War déposé nach d. gouv. chez un frès. Lagrange⁷². Chargé par le gouv. d'en faire 2 parties*. Enlèvent hier d. Règlement. Auto-da-fé public. Werfen dann um, auf d. colline de la Métropole, un monument élevé sous les auspices de Kissel. en commémoration du Règl. org.

Nachricht kommt im türk. Lager an Duhamel. Fuad⁷³ giebt d. Omer ordre gegen Bucharest zu marschiren (*Omer Pacha*, Jean Lattas. Croate.)

* In Regnault: „deux copies" (I. 456).

Maghiero an d. Spitze v. 1 500 réguliers u. 2 000 Pandours in d. petite Valaquie, à un endroit nommé camp de Trajan.

D. Lieutenance sandte Minister, pour complimenter Fuad. Nicht vorgelassen. Türk. Lager 2 lieues v. d. Capitale; nouvelle députation (foule de citoyens u.d. Mitrop.), nicht besser empfangen; d. armée turque vint se placer à l'occident de la ville, sur une colline située au nord du monastère de Cotracéni. Mitten im camp la tente de Duhamel.

24 Sept. Fuad lässt d. Metrop. wissen, er wde, dans son camp, eine Deputation v. Boyars u. notables d. ville empfangen.

25 Sept. Kommt dse Deputation; mehr als 200 Personen; Fuad verlisst Manifest, worin d. révolution „inspirée par le communisme” genannt; dissolution d. Lieutenance, nomination d'un seul caïmacan (*Constant. Cantacuzène.*) Dsr, averti im voraus, im Schoss d. Deputation present. Fuad ruft: „Que les hommes fidèles au règlement me suivent.” 40 flgen ihm; (Ciocoï u. Cantacuzène.) D. andern verhaftet etc. D. Abend eingesperrt im Kloster Cotracéni.

Unter dss d. nouveau Caïmacan u.d. Boj. réact. rentrent en Bucharest, escortés par les bat. turcs. Türk. brutalité. „Héliade se retire.”

25 Sept. brutale férocité des Turcs. Infamies d. Turcs (Duhamel hinter d. massacres d. caserne.)

Nacht v. 25—26 Sept. Pillage, auch in d. Kirchen, d. andern Morgen Ftder d. excès etc. 2 jours de vol et de meurtres. Fremden consuls zu Fuad u. Omer Pacha. La raison de ces saturnales? Omer so entrüstet wie sie; Fuad gesteht son impuissance. D. Turcs dch ihre excès hatten nun d. Russen Recht zur Intervention gegeben. Duhamel schreibt am Gen. Lüders 74, qui campait sur les frontières.

29 Sept. 48. Russes entrèrent en Valaquie, entrèrent comme „libérateurs”. Maghiero, retiré au camp de Trajan, hatte d. neuen caïmacan nicht anerkannt, faisait des nombreux enrôlements. 26 Sept. 2 proclamations appelant d. gardes nationales u. dorobans, aux armes.

Lettre, datée du 26 Sept, signée v. d. caïmacan u. Omer Pacha befiehlt ihm de licencier son armée. Maghiero erfuhr zugleich d. massacres d. caserne. Sein Schreiben an Fuad Effendi, ermahnt ihn à prendre contre la Russie une attitude digne d'une grande puissance, d. d. 30 Sept. darinnen u.a. : „les instigateurs de ces massacres, ce sont les Russes etc.” fait le dénombrement des ressources que peut offrir l'alliance des Roumains. Occasion favorable pour les Turcs. Aber Fuad blos instrument d. Duhamel.

9 Octobre 1848. Maghiero une revue; 30.000 soldats, pandours, dorobans u. paysans. Alle Anstalten getroffen, um d. Russen entgegen zugehn. Da kommt secrétaire d. consul anglais à Bucharest*, se présente au camp, v.d. agent brit. Colquhoun 75, lettre f. M. Mahnt ihn v. lutte abzustehen; sich halten auf d. Terrain légal: garanties de la Turquie et des autres États europ.

10 Oct. Maghiero giebt nach m. Protest gegen d. invasion russe. Hat Mühe s. armée zu verabschieden. M. nach Hermanstadt mit einer vingtaine d'officiers. *Au camp d'Islaz le peuple des paysans inaugure la révolution; à Bucharest, il la sauve; au camp de Trajan, il est seul à n'en pas désespérer.*

XV. Esel Fuad protestirt au nom du sultan, sbld d. russes einrücken.

11 Oct. 1848. D. Russes établissent leur camp aux portes de Bucharest, dans la plaine de Kolentino. Bons rapports v. Fuad m. Duhamel dauern trotz dss fort. Flagellation en grand des paysans, la haute société à Buch. donnait des bals aux libérateurs. Hurereien d. Bojarinen m. Russes et Turcs.

D. Diète de Transylvanie, d. votirt hatte d. incorporation, 300 députés, dont 26** Saxons u. 3 Roumains, tous les autres des Magyars. Sft errichtet d. administration über d. gze territoire, des potences et des pals, m. drapeaux magyares u.d. inscription: *l'union ou la mort.* Rencontres sanglantes in d. campagnes zw. d. populations des deux races.

* Effingham Grant.

** In Regnault: 24 (p. 482).

Diète génér. convoquée à Pesth. Croaten u. Roumanen v. Transylvanie verweigern daran Theil zu nehmen; d. Roumains d. Comitât de Temesvar nehmen Theil, 15—16 voix, chef=deputé *Murgu*, bld in Opposition im Schoss d. mag. Diet.

Barnutz u. Lauriano vhtet; nouvelle assemblée convoquée à Orlat, près de Hermannstadt; d. 1^t roum. Regiment, stationirt hier, macht cause commune m.d. peuple. D. Orlat assemblée protestirt gegen die union; erklärt Kossuth's ministry nicht anzuerkennen, wde sich direkt ans Wiener Cabinet wenden.

60.000 hommes, armés de piques, haches, faux, versameln sich au *Champ de liberté*, bei Blajium; Anschluss an Oestreich beschlossen, l'armement général de tous les Roumains. D. cause nationale greift um sich; d. 2^t roum. Regim. in Transylv. geht über etc. etc. *Col. Urban* 76... Auf d. diète zu Pesth, d. députés *saxons* u. *roumains*, d. protestirt hatten, mussten sich flüchten nach Hermannstadt. Dort in assemblée mixte, alliance d. Saxons u. Roumains gegen die Magyars. Louis Gaj bewirkt d. Ernennung d. Jellachich 77 zum Ban v. Croatien.

28 Mai nouvelle insurrection de Vienne.

11 Septemb. Jellachich pénétré sur le sol magyar.

D. guerre in Transylvanie bd nur eine suite d'atrocités réciproques. Östr. *General Puchner* 78, m.d. titre de gouv. gén. de la Transylvanie kommt an, bld maître de toutes les campagnes. — *Janko* in d. Bergen. Dses pays des mines (chefs-lieux: Zalathna, Turda, Abrud) wd d. centre de la véritable guerre nationale.

Ende December 1848: Bem⁷⁹ in Transylvanie schlägt Puchner partout. 21 Janvier belagert Cronstadt; Rumanen u. Saxons schicken députés zu Lüders f. d. Intervention russe.

1 février 1849: 10.000 Russes franchirent les défilés des Karpathes (per) unter Gen. Engelhardt u. Comandant Skariatine. Mussten nach 15 Tagen zurück. (auch Oestreich desavouirte d. Puchner, d. Erlbniss zur russ. Intervention gegeben.) *Ianko* hält sich in d. montagnes d'Abroud-Banya, schlägt Hat-

vany... Dragos (selbst Rouman) mit Vorschlägen v. Pesth zum unterhandeln geschickt. Während d. conférences dch ambush *Ianko*, *Butiano* u. *Dobra* überrascht v. Major *Hatvani* 80; erster entflieht, *Dobra* sft massacrirt, (and.) *But.* d. anderen Tag gefangen. Lâche trahison. In wenigen Tagen 3 000 Mann um *Janko*. Klopft d. *Hatvani* wder gehörig.

Ianko's Armee steigt auf 6000 Mann. Massacre u. incendie d. quartier hongrois in Abrud. Bem vergebens Vorstellungen bei Kossuth. Magyars wüthend über Bem. Bleiben opiniâtres, obgleich sie damals offres d'alliance v. d. Wallachei erhielten. Nic. Balcesco zu Kossuth gesandt, au nom de l'émigration valaque. *Maghiero* schreibt ebffls an Kossuth — en vain (d.d. Bade, 29 Mars, 1849) (warnt ihn vor d. russ. Intervention.) (schlägt union vor entre le peuple magyar et roumain.) „qui présenterait une barrière infranchissable aux Slaves du Nord“ (will wallachische Legion f.d. Magyars bilden.) La Transylvanie, tout entière, aurait défendu le passage des Karpathes et l'intervention russe devenait impossible sur cette frontière. Gen. Lüders a lui même avoué depuis à un diplomate français à Bucharest, que sans les Roum. de la Transylvanie, commandés par *Ianko*, les Russes n'auraient pas été en état de se mesurer avec Bem. Kossuth repoussait avec mépris les offres des Roumains. *Ianko* saltz d. Magyaren gehörig ein. So paralysées d. victoires de Bem. Oestreich gab d. Roumanen nichts zum Lohn.

XVI. 17 Juin 1849 *Paskiewitch* 81 franchit les Karpathes du côté de la Gallicie. Juli ersten Tagen: Gen. *Grotenhjelm* pénétrait en Transylvanie par la Bucovine, *Lüders* par la Valachie. 20.000 v. Bem's troupes dch d. Roumans en échec gehalten. D. Magyars machten aus ihrer cause celle d'une caste.

1 Juin 1849: convention de *Balta-Liman*. Principaux articles: Annulation des droits électoraux, nomination des hospodars par les 2 cours, suppression de l'assemblée générale, remplacée dans les fonctions délibératives par un Divan ad hoc, no-

mination arbitraire de commissions de boyars pour la révision du règlement. nation placée à la merci du hospodar, et le hospodar à la merci de St. Pet. Pforte hatte f. Moldau zu ernennen, *Grig. Ghika*, cand. de Redschid, *Stirbey* f.d. Wallachei dch Gen. Grabbe ⁸². Stirbey, le rédacteur du règlement organique, le spoliateur des mosneni, le vendeur des Tziganes... dilapidateur au dedans, servile au dehors. S. gouv. perpétuel trafic des fonct. Wählte d. verrufensten Schufte d. Bibesco régime zu d. bedtsten Posten — gens du phanar, agents de la Russie, corripheés de la boyarie, juges prévaricateurs, préfets concussionnaires etc. In d. Moldau dslben excès, aber d. faible u. indolent prince nicht ihnen associé. Stirbey bereichert vor allem s. famille. Son gendre *Plaginos* (dch suprême Urtheil v. Stirbeys Divan) beraubt 70 s. Gütern benachbarte mosneni families ihres Eigenthums.

Dsm régime d. principautés unterworfen, als

3 Juli 1853 les Russes franchirent le Pruth. Russld befiehlt d. Hospodar ihnen d. d. Sultan bestimmten Tribut zu zahlen. Ghika gehorcht nicht, geht nach Wien. Stirbey wartet erst einmal ab, bis d. Russen in d. Wallachei, schickt nach d. Moldau zu Gortch. Officiere, versichd s. dévouement.

25 Juli d. consul gén. v. Engld. theilt ihm d. invitation formelle d. Porte mit, sft u. provisoirisch d. principautés zu verlassen. refuse d'obéir.

8 Aout, da er auf d. Auffordg v. Poujade ⁸³, fzs. consul gén. zu Bucharest nicht gehorcht, amène dser son pavillon et quitte Bucharest. Stirbey erschrikt, se réfugia à Vienne.

September 1852, als jede d. Mächte d. f. d. Krieg rüsteten d. Allianz Östreichs suchten, un mémoire secret signé par les ex-hospodars Stirbey, Bibesco, Stourdza u. Grégoire Ghika fut remis au cabinet de Vienne. Les signataires, se donnant comme les représentants des 2 provinces, et promettant le concours des plus notables boyars, s'engageaient à faire placer la Mol-Val. sous la suzeraineté autrichienne, dans le cas où la Russie viendrait à être vaincue. Oestreich acceptirte dse concession u. schickte Major Thom ⁸⁴ nach Bucharest u. Jassy, pour recueillir les

adhésions des boyars, et faire de la propagande en faveur du gouv. aut. La mission de Thom s'accomplissait au centre de l'occupation russe. Er also schon Russian agent.

März 1854, alliance zw. Turkey, France und England.

La Porte, sûre désormais d'un appui, voulait agir, en faisant précéder ses armées d'un appel aux Roumans. Le firman était prêt : l'autonomie des principautés, leurs droits et leurs privilèges étaient solennellement consacrés ; on encourageait une insurrection nationale : lorsque tout à coup l'Autriche, renonçant au silence, se déclara disposée à entrer dans l'alliance des puissances occidentales, à condition qu'on lui céderait la Mold.-Val., en compensation des sacrifices qu'elle ferait à la cause commune. Stratford Redcliffe ⁸⁵ gleich dabei. D. Roumans, dont on avait tant de fois reconnu les droits, konnten nicht ohne weitres geliefert wden. Dss s. einzige objection à l'Autriche. Celle-ci exhiba en réponse le pacte secret des hospodars, et Redcliffe, édifié ou feignant de l'être, prit à tâche d'arracher le consentement de la Porte. Il obtint au moins comme premier gage le retrait du firman relatif aux droits des Moldo-Valaques. Cela suffisait pour le moment à l'Autriche. A cette condition, elle promettait son adhésion prochaine à l'alliance turco-anglo-française. S. première condition l'exclusion absolue de tout élément populaire ou nationale.

Dès October 1853 Nic. u. Alex. Golesco s'étaient rendus à Const. ; Héliade et Tell étaient venus de Chio ; Maghiero de Vienne, Rosetti u. Stephan Golesco de Paris. Gut empfangen v. Redschid-Pacha ⁸⁶. Aber d. oestreich. internonce Brück ⁸⁷ pèse sur le Divan ; untstzt v. Redcliffe. Nach 3 Monaten d'attente et de vaines promesses, einige émigrés valaques gagnèrent Belgrade und v. da Widdin, pour tenter un soulèvement in d. petite Valachie. Finden b. den autorités turques ni appui ni bonne volonté. Wenige jours vor ihrer Ankunft hatten sich 400 ploiësi valaques (gardes frontières), in Waffen bei d. Commandanten d. armée v. Kalafat, Achmet Pacha, präsentirt, lui offrent de prendre rang parmi ses troupes ; er lässt

sie désarmer et les renvoya avec mépris. 60 davon bei ihrer Rückkehr v.d. Russen gefangen, fusillés sur place. Il était avéré cependant, et Achmet Pacha le savait, que, depuis Kalafat jusqu'à Tzernetz, sur un parcours de 30 lieues le long du Danube, toutes les populations riveraines n'attendaient qu'un signal pour se joindre aux troupes ottomanes. So encourageirte man d. efforts du patriotisme.

Stephan Golesco erhält mission v. allen réfugiés zu Widdin, sich zu Omer Pacha nach Schumla zu begeben, en leur nom. Befd sich schon da st einigen Tagen Tell m. einigen roum. officiers, um Dienst zu nehmen. *Héliade* auch da, in d. Umgeb Omers, der ihn zu sich berufen. D. anderen zum Theil früher f. d. indépendance d. Roumanie v. türk. Oberhoheit ausgesprochen. Omer Pacha sagte d. St. Golesco, manche v. ihnen hätten 1850 ein Manifest publizirt, worin sie rejetaient la suzeraineté de la Porte; pour accepter leurs services, il fallait un désaveu public de cet acte. Sagt dslbe condition d. Nicolas Golesco auf, d. sich kurz nachher einfand. Tous deux refusèrent. Hätten sie angenommen, so hätte Omer refusiren müssen. So hielt z. B. Redschid Pacha d. Maghiero hin. Plusieurs fois il fut averti de se tenir prêt à partir pour former une légion valaque; autant de fois, il fut trompé. Toutes les roueries traditionnelles du Divan étaient mises en jeu.

14 Juin 1854 Vertrag d. Türkei m. Oestreich, par lequel l'Autriche consentait à occuper les princip., en faisant sommation à la Russie de les évacuer.

7 Aug. 1854 Note v. Nicolas que „par considération pour Autriche” il consentait à retirer ses troupes des Princ.

Manuscrip B 86 a.

Das v. d. Russen (*Kisseleff* m. d. Boyaren) octroyirte *Règlement Organique*, mis en viguer en 1831. (In flgden mesure de la Valaachie angewndt):

„Le règlement organique débute ... par des principes équitables”. Heisst nämlich: „la mesure du terrain à céder doit être basée sur les vrais besoins du cultivateur, et le travail de celui-ci doit correspondre à la valeur de cette terre”. Le règlement ajoute: „La réciprocité entre le cultivateur et le propriétaire doit, pour être équitable, compenser, autant que possible, les avantages et les obligations de part et d'autre” (305).

En Valaachie le cultivateur reçoit: 1°) pour l'emplacement de sa maison et de son jardin, 400 stagènes (= about 2 mètres carrés) en plaine, et 300 dans les montagnes; 2) 3 pogones (1 hectare 1/2) de terrain de labour; 3) 3 pogones de prairie à foin. Les 3 pogones de prairie sont affectés à l'entretien de 5 bêtes à cornes. Si le paysan n'en possède pas autant, les 3 pogones diminuent proportionnellement; s'il n'en possède pas du tout, on ne donne pas de prairie.

N'oublions pas que ces concessions, appelées avantages par le règlement, sont faites à de véritables propriétaires ; que par conséquent, en bonne justice, il ne devrait en résulter aucune obligation. Mais en réalité, le règlement transforme les propriétaires en fermiers ; dans l'application le boyar en fera des serfs. Les obligations sont de deux sortes : 1) une rente ; 2) des journées de travail et des corvées. (En Valachie la dîme se décompose ainsi qu'il suit : dîme de tous les produits 1/10 ; du foin 1/5 ; du vin 1/20 ; en Moldavie, les vins donnent 1/10.) . . . Tout paysan doit à la propriété : 1) 12 jours de travail. 2) 1 jour de labour ; 3) 1 transport de bois. En Moldavie, le 3ème article est plus onéreux ; il exige : 1) 2 transports, l'un en automne, l'autre au printemps ; 2) 1 autre transport à Noël, de 1 à 16 heures de distance, ou 2 transports de 1 à 8 heures . . . Chiffres fictives. En effet, les journées ne se calculent pas sur la mesure du temps, mais sur la mesure de la tâche. Aussi le règlement organique porte-t-il que les 12 jours de travail équivaldront en main d'œuvre à 36 jours, le jour de labour à 3 jours, le transport à 3 jours. *Total, 42 jours.* Voilà pour la Valachie. En Moldavie, les 2 transports d'automne et de printemps sont portés pour 4 jours ; le transport et* les transports de Noël également pour 4 jours. Il faut y ajouter 4 jours, que l'on compte pour les réparations des dépendances du domaine. *Total, pour la Moldavie, 48 jours.* Ce n'est pas tout. Avant le règlement organique, si le boyar avait à faire quelques travaux qu'il n'avait pas pu acheter** avec les journées accordées par la loi, il s'adressait aux paysans, en les invitant à lui prêter leur assistance. Toujours, cependant, il attendait pour cela que les paysans eussent achevé leurs propres travaux, et toujours en reconnaissance de leurs services volontaires, il les faisait danser et boire. C'est ce qui s'appelait faire la *claca*, ce mot signifiant complaisance. Aujourd'hui encore les paysans ont l'habitude, malgré leur misère, de prêter

* In Regnault : ou (p. 308).

** *Ibidem* : achever (p. 308).

collectivement cette assistance aux veuves et aux pauvres du village. Or, cette *claca*, cette œuvre de bienfaisance du paysan envers le propriétaire, fut convertie, par les boyars, rédacteurs du règlement, en une servitude obligatoire. Les villages furent tenus de fournir au propriétaire, pour travail extraordinaire, 4 hommes sur 100 familles ; 3 lorsqu'il y avait 63 à 75 familles, 2 pour 38 à 50, 1 pour 13 à 25. En Moldavie, la dîme humaine fut fixée à 1 homme sur 10 familles dans les villages de 200 familles et au-dessus, et à 2 hommes pour 10 familles, dans villages moins peuplés. Cette nouvelle obligation fut appelée *iobagie*, mot étranger à la langue roumaine, et signifiant *servitude*. Cette fois, au moins, les Russes et les boyars leurs partisans faisaient montre de franchise. Cette *iobagie* équivaut, en journées de travail, à 14 jours pour chaque paysan en Valachie, à 36 en Moldavie, pour les habitants des villages de 200 familles ; à 42 pour les autres . . . All together . . . le paysan, en Valachie, hat 56 jours de travail au compte du propriétaire ; en Moldavie, 84 jours dans un cas, 120 dans l'autre. Or, à cause des rigueurs des longs hivers, l'année agricole n'a que 210 jours. Il faut en déduire 30 dimanches, 10 jours fériés, 30 de mauvais temps : total 70. Restent 140 jours. Le paysan n'aurait donc en Valachie que 84 jours de travail à son profit, en Moldavie que 56, et 20 seulement dans les villages au-dessous de 200 familles. Tels sont les nombres officiels des journées exigées du paysan, nombres avoués par le règlement, garantis au propriétaire par la loi. Le Règlement y ajoute encore, en déterminant la tâche de chaque journée, de manière à ce qu'il y ait toujours, pour terminer la tâche, à prendre sur le lendemain . . . Z. B. La journée de sarclage estimée douze perches, en imposant une tâche double en étendue de celle que peut exécuter un homme en un jour, se compose d'une foule d'accessoires qui multiplient la main d'œuvre. D'abord, l'opération du sarclage, fort importante dans un pays dont la richesse agricole consiste surtout en plantations de maïs, exige les soins les plus minutieux. Il faut extirper les plantes parasites qui

étouffent le maïs, puis espacer les pieds de maïs dans une mesure à peu près de 40 centimètres; vingt jours après, il faut recommencer et quelquefois y revenir une troisième fois. Dans cette même journée de sarclage, est comprise l'obligation de recueillir le produit, de dépouiller le fruit de l'épi, de charrier et d'emmagasiner la récolte; et comme si cette journée ne se trouvait pas suffisamment remplie, le paysan est encore chargé des magasins et des hangars; si bien que ce qu'on appelle la *journée* du sarclage, suivant le règlement, commence au mois de mai pour finir au mois d'octobre. (306—310. D. leztere Geschichte v. d. sarclage auf Seite 310) „En Moldavie” sagte d. Regnault un grand boyar, „les 12 jours de travail du paysan, accordés par le règlement, équivalent en fait à 365 jours”. (311) (*Regnault (Elias), Histoire Politique et Sociale des Principautés Danubiennes.* Paris, 1855.)

...Dniester) od. Bessarabien abgetreten. (Dss traité de Bucharest.) D. Türkei konnte dass nicht abtreten; weil nur suzerain d. pays roumains. Elle même l'avouait lorsque, pressée par les Polonais, à Carlovitz, de leur céder les principautés moldo-valaques, elle répondit qu'elle ne se reconnaissait pas le droit de faire aucune cession de territoire, les capitulations ne lui donnant qu'un droit de suzeraineté. (p. 107) (Pendant leur dernière occupation, les Russes se sont révélés; les libérateurs ont repris leur véritable caractère etc. p. 109). „Mort aux Limondji”. Ende 1820 parut à Kissenief, en Bessarabie, *Alexandre Ypsilanti*, Gen. Major in d. russ. Armee. (né au Phanar, 1792*) (Sohn d. hospodar** der 1806 s'était réfugié en Russie) D. „paysan roumain” hat f. d. „Mouscal” (Moscovite) nur haine.

Manuscrit B. 91 (20).

6 Mars 1821, Ypsilanti franchit le Pruth, mit a centaine d'Albanais; dslben Tag il est à Jassy, dans le palais de Michel Soutzo. Aufruf an d. Grecs (f. d. affranchissement de la Grèce). Grad Congress v. Laybach ... Vladimiresco - (Bauernrevolution um ihn) Da dieser nicht eingeht in Ypsilantis Pläne

...Dniester) od. Bessarabien abgetreten. (Dss traité de Bucharest.) D. Türkei konnte dass nicht abtreten; weil nur suzerain d. pays roumains. Elle même l'avouait lorsque, pressée par les Polonais, à Carlovitz, de leur céder les principautés moldo-valaques, elle répondit qu'elle ne se reconnaissait pas le droit de faire aucune cession de territoire, les capitulations ne lui donnant qu'un droit de suzeraineté. (p. 107) (Pendant leur dernière occupation, les Russes se sont révélés; les libérateurs ont repris leur véritable caractère etc. p. 109). „Mort aux Limondji”. Ende 1820 parut à Kissenief, en Bessarabie, *Alexandre Ypsilanti*, Gen. Major in d. russ. Armee. (né au Phanar, 1792*) (Sohn d. hospodar** der 1806 s'était réfugié en Russie) D. „paysan roumain” hat f. d. „Mouscal” (Moscovite) nur haine.

* vezi p. 32 n. și p. 182 n. 16.
** Constantin Ypsilanti.

„et n'admet rien de commun entre la cause des Grecs et celle des Valaques", wollte expulser Ypsilanti u. d. hétaires u. faire cause commune avec les Turcs, plutôt que de laisser renaître le règne du Phanar et la suprématie des Russes; Giorgaki (Agent v. Ypsilanti); in einer Zusammenkunft, nimmt ihn gefangen, bringt ihn ins Quartier Général d'Ypsilanti, der ihn mit Säbeln todthauen lässt.

Campé sur les bords de l'Olto

Herr Ypsilanti ([...] v.d. Turks) sieht „massacrer presque sous ses yeux le *batallion sacré*, l'élite de son armée, sans faire un pas pour le défendre, et s'enfuit après la bataille livrée sans lui, abandonnant même ses Albanais et ses Cosaques ... in <Oest.> Ungarn lässt ihn Metternich enfermer dans la forteresse de Montgatz; widstze sich Alexander's desseins, qui, sous prétexte de pacifier, voulait traverser le Pruth (134).

Rétablissement des princes indigènes dch d. Turk. Sultan. Unterdess blieben d. principalities besetzt v. d. Turcs, dren Räumung Alexander I († 1825) vergebens verlangt. Nicolaus nun dtto. Porte giebt darin nach im <peace> *Convention of Akerman* (<1 Aug.> 1826), wdch Russld sich d. Recht d. Controlle über d. Principalities gibt. Voici: „les hospodars auront égard aux représentations du ministre de S.M.I., et à celles que les consuls de Russie leur adresseront d'après ses ordres." Sonst noch ähnliche Bestimmungen. *Dernière clause du traité*: „Les Hospodars seront tenus de s'occuper sans le moindre délai, avec les divans respectifs, des mesures nécessaires pour améliorer la situation des principautés confiées à leurs soins, et ces mesures seront l'objet d'un règlement général pour chaque province." Résultat: D. *Règlement organique*.

Pozzo di Borgo⁸⁸. *Dépêche v. Paris, 1828* (November) „l'empereur a mis le système ture à l'épreuve, et sa majesté l'a trouvé dans un commencement d'organisation physique et morale qu'il n'avait pas eu jusqu'à présent. Si le Sultan a pu nous opposer une résistance plus vive et plus régulière, tandis

qu'il avait à peine réuni les éléments de son nouveau plan de réforme et d'amélioration, combien l'aurions-nous trouvé formidable dans le cas où il aurait eu le temps de lui donner plus de solidité".

(Mit Bezug auf Griechenland: „La Russie ... mutile ses possessions continentales parce qu'elle veut bien aider ce qu'il faut pour affaiblir la Turquie, non ce qu'il faut pour fortifier une nation régénérée".)

Pretext d. russ. Kriegs: „d. Turcs oppriment les Serbes, les Valaques, les Moldaves, et que le Czar était le défenseur des opprimés". 7 Mai, 1828, 50.000* Russes inondaient la Moldo-Valaquie. In ses réclamations en 1826, contre l'occupation turque, la Russie s'apitoyait sur les malheurs du pays; nun d. scheusslichen excès d. Russen. „Jamais", sagt selbst Saint-Marc Girardin⁸⁹ (Souvenirs de voyage) „il n'y a eu une plus épouvantable destruction de créatures vivantes". Enorme Plünderung, vol des officiers, barbarie du soldat russe etc. Trotz dsr scheusslichen Wirtschaft, d. (Boyaren) Divan servilste Adresse an Nicolas. „...Sire, le divan de *Valaquie*, interprète des sentiments de tout le peuple, s'empresse de déposer au pied du trône de V.M.I. l'hommage de sa profonde reconnaissance et de sa fidélité inviolable" etc. (p. 162).

(D. govern. russe hatte geantwortet auf réclamation: „Il n'importe pas de savoir qui des hommes ou des bêtes font ce service (de transport), pourvu que les ordres soient exécutés".)

Traité d'Andrinople, 14 Sept. 1829. Les stipulations qui concernent les pays roumains semblent une série de bienfaits. Par l'art. 5, la Russie se déclare *garante* des droits qu'elle fait accorder: consacrant ainsi pour elle le droit d'intervention.

Ftdauer d. russ. Besetzung bis d. Türken (sollte 10 J. dauern) 125 Mill. Kriegskosten gezahlt. (Nicolaus wollte sogar d. principalities selbst f. 36 Mill. fcs. angeschlagen, übernehmen.) Auch im traité d'Adrianople „la reconnaissance par

* In Regnault: 150.000 (p. 158).

la Porte de l'indépendance grecque". *Règlement organique* (Kisseleff).

Gz wie d. alte *Alexandre* (I) u. *Constantin*, dr erste „ami des arts et de la civilisation“, d. andre „Tartare“, so jezt Alex. II u. s. frère.

D. bedeutendsten Boyarenfamilien nicht einmal Roumaines : „D. Mavrocordato u. Maurojeni v. d. île de Miconi (Archipel); Ghika v. Albanien, Racoviça v. Asie Mineure, Ypsilanti u. Mourusi v. Trebisonde, die Soutzo Bulgaren, d. Caradja v. Ragusa, d. Rosetti v. Genua etc. (p. 265).

Roumains de la <i>Valachie</i> :	2.500.000
<i>Moldavie</i> :	1.500.000
<i>Transylvanie</i> :	1.486.000
<i>Banat d. Temesvar</i> :	1.085.000
<i>Bukovine</i> :	300.000
<i>Bessarabie</i> :	896.000
	<hr/>
	7.767.000

Traité v. Balta-Liman (1 June 1849) (Annulation des droits électoraux, nomination des hospodars par les 2 cours, suppression de l'assemblée générale, remplacée dans les fonctions délibératives par un divan *ad „hoc“*, nomination arbitraire de commissions de boyars pour la révision du règlement.”

[Faint bleed-through text from the reverse side of the page]

Manuscrit B. 63.

1853 Sept.

THE RUSSIANS IN MOLDAVIA AND WALLACHIA

(*Si viene di bassa a gran fortuna più con la fraude che con la forza* : (Machiavelli, Discorsi Cap. XIII), 2 ed. London, 1849).

D. Wallachische Sprache a sort of Oriental Italian. (3) *Roumans* nennen sie sich selbst : Vlachs od. Wallachers d. natives v. Moldauwallachei v. ihren Nachbarn genannt. (I.e.) A. 1393, the *Wallachians* concluded a treaty m. *Bajazet*, with which originates the claim of the Porte to the sovereignty of these provinces. Dser Treaty, od. as it is generally termed, the *Capitulation*, was as follows :

Art. I. „We, *Bajazet*, in consequence of our extreme condescension towards Wallachia, which, together with its reigning Prince, has made submission to our invincible empire, resolve and decide, that this country shall continue to be governed by its own law; and that the Prince of Wallachia shall have full liberty to declare war against his neighbours,

and to make peace with them, when and how it shall appear best to him : and that he shall possess the right of life and death over his subjects.”

Art. 2. All the Cristians who, having formerly embraced the Mahomedan religion, would now leave the territory of our empire and return to the Christian form of worship, shall be respected, and not claimed by us.

Art. 3. All the Wallachians who may come into the territory of our empire, on their own business, shall be exempt from all kinds of contribution, and nobody shall disturb them on account of their mode of dressing.

Art. 4. The Princes (always Christians) shall be chosen by the metropolitan and the boyards.

Art. 5. Fixes the amount of the tribute which is to be paid annually. (p. 5)

Moldavia did not yield to the turk. Power until upwards of a century had elapsed from the signature of the Wallachian treaty; a. 1513 it acknowledged the sovereignty of the Porte on terms not less favourable . . . These ancient treaties form the basis of the relations..between the Principalities and the Porte.. confirmed by successive Sultans, and acknowledged to be valid and subsisting, by the Russian gov., the Porte, the inhabitants of the Princip.

From 1710 dates d. *diplomatic* connection between Russia and the Principalities; *Peter d. Gr.* concluded a treaty m. *Demetrius Cantemir*, Prince of *Moldavia*: “*Art. 1.* *Moldavia* shall acquire all the territory situated between the Dniester and the Budjak. All the fortresses on the left bank of the Pruth shall belong, as of right, to *Moldavia*. *Art. 2.* *Moldavia* shall not pay any tribute to Russia. *Art. 3.* The *Hospodar* binds himself to maintain 10.000 soldiers, whose pay shall be provided by Russia. *Art. 4.* Russia shall never interfere in the affairs of the country; and no Russian shall be permitted to marry or purchase lands in *Moldavia*.

Art. 5. The title of the prince shall be Serene Highness, Prince and sole Ruler of *Moldavia*, the ally of Russia. Shortly afterwards, Peter succeeded in inducing the Prince of *Wallachia* to conclude a similar compact. Peter nichts desto weniger geklopft is fain to purchase a safe retreat into his own dominions by bribes administered to the Turkish generals. Nun d. turkish Gov., f. a century, custom of selecting the rulers of *Moldavia* and *Wallachia* not from amongst the natives of those countries, but from the Greeks of the *Fanar*. These Greeks, members of a few favoured families, permitted to reside within the walls of Constantinople, in the quarters from whence they derive their appellation of *Fanariots*, were educated to the business of state. From their knowledge of Western languages and diplomatic usages they were selected to fulfill the important duties of interpreters; and by their influence with the Divan* which their talents commanded, the conduct of the foreign affairs of the Turkish Empire became in a great measure committed to their charge. The tributary sceptre of *Moldavia* u. *Wallachia* was the highest object of their ambition. The title which they acquired by its possession was transmitted to their descendants, and it afforded, if retained for a few years, facilities for amassing a fortune sufficiently ample to support the dignity of a princely house. The titles enjoyed by the families of *Cantacuzene*, *Mavrocordato*, *Kallimachi* u. others, are derived from this origin. The administration d. *Fanariots* always disastrous to the Principalities. The presents by which the *Hospodar* purchased his elevation must be repaid by taxes extorted from his subjects: their sufferings were represented to the Divan, and the Divan had, during that season of corruption and decay, its own reasons for being ever disposed to grant them such relief as a change of rulers afforded. The rapid succession of princes augmented the evil, and it was

* Citește : on the Divan.

principally under the pretext of checking this abuse, that Russia interfered at the close of the last, and the commencement of the present century, in the internal affairs of Moldavia and Wallachia and the Turkish Empire. D. first stipulation respecting the Principalities is art. 16 of the *Treaty of Kainardji* (1774). By that article "the Porte consents that, according to the circumstances of the 2 Principalities, the ministers of the Imperial Court of Russia may speak in their favour; and promises to take into consideration such representations conformably to the amity and respect which it has for the Powers"*. D. den *treaty of Bucharest* (1812), Russia obtained for herself the cession of nearly 1/2 of Moldavia, the province of Bassarabia. D. *Convention of Ackermann* (in 1826) u. d. *treaty of Adrianople* did not confer any right of sovereignty on Russia. Art. 5. d. *treaty of Adrianople*: "The Principalities of Moldavia and Wallachia having by a capitulation placed themselves under the suzeraineté of the Sublime Porte, and Russia having guaranteed their prosperity, it is understood that they shall preserve all the privileges and immunities granted to them in virtue of their capitulation, whether by the treaties concluded between the 2 Imperial Courts, or by the Hathi-Sheriffs issued at different times. In consequence they shall exercise the free exercise of their religion, perfect security, a national and independent administration, and the full liberty of trade" ... The Russian generals, during the war, which terminated with the Treaty of Adrianople, had busied themselves with preparing a *Constitution* for each of the Principalities, under the name of an *organic statute* ... 52 Art. d. *Organic Statute f. Wallachia* "every act or decision of the General Assembly and the Prince, which shall be contrary to the privileges of the Principality, to the Treaties of Hathi-

* După textual tratatului: „et promet de les écouter avec les égards qui conviennent à des puissances amies et respectées” (cf. *Acte și documente relative la istoria Renașterii României*, vol. I, București, 1888, p. 132).

Sheriffs, which have been made for the benefit of the Principality, or also contrary to the rights of the Sovereign and protecting Courts, shall be held null and void". Russia thus succeeded in obtaining the acknowledgment, in a public document, of her assumed title of *Protectress of the Principalities* ... D. Treaty of Adrianople jedoch provides that the *Organic Statute* (then incomplete) should not in any way infringe on the rights of the Porte ...

In 1837, in the publication of a new edition of the *Organic Statute*, Russland verlangt d. Einschreibung d. Worte: "This however (nämlich that the Assembly might, with the consent of the Hospodar, make such changes in that statute as should become necessary) cannot take place without the consent of the sovereign and protecting Court". (sans le consentement de la Cour suzeraine et protectrice). The proposal was met by a decided and indignant negation on the part of the Wallachian Assembly. Aber Russia inspired the Porte to issue a firman, requiring these dangerous words to be inserted in the *Organic Statute* ... the firman contradicts the fundamental right of the Wallachian people to regulate the internal affairs of their country at their own discretion; and its provisions never were accepted by the *Wallachian Assembly* ... In d. palaces d. Wallachian nobles or Boyards, the luxury of the East unites with the refinement of the West. Yet the mass of the people is sunk in abject wretchedness ... Roads there are next to none. The beaten tracks over which, when hardened by summer, the Boyard, drawn by 6 or 8 horses, dashes rapidly enough, are impassable in winter ... Dse Provinces "have withered beneath the shadow of Russian protection" ... the ancient laws d. Principalities in many respects most imperfect. A large proportion of the population remains in a state of absolute serfdom; the Boyard in suits with a foreigner is above the law; the tribunals are open to the charge of wholesale corruption ... An influential, though moderate, party amongst the nobility had long been desirous to reform these

evils. The predominant influence of Russia, on the other hand, has been actively at work to frustrate such designs. To be suspected of entertaining patriotic sentiments was equivalent to being excluded from public employment; subserviency to Russian interests was the sure title to promotion ... the Prince down to the meanest employé, knew that he held his office at the pleasure of the Russian Consul ... Russia maintained an army of 30.000 men in Bessarabia ... <On June 25, 1858.> Some Boyards, Frühling 1848, had presented a petition to the Prince of Moldavia demanding certain reforms; the Prince, acting under the influence of the Russian Consul, had not only refused their request, but had thrown them into prison. The <Russian army> commotion produced by these events furnished the required pretext: *the Russian army crossed the frontier (25 June 1848)*, and approached Jassy ... The Representatives of Russia at the Western Courts asserted, that the General in Command had acted on his own responsibility, "that the Russian troops entered Moldavia without any orders from the Cabinet of St. Petersburg, ihr Zweck the maintenance or establishment of order, that *they would be withdrawn when the occasion had ceased*, that the entry was on *the authority of the Hospodar*, and there was no disposition for the acquisition of territory" ... (Erklärung v. Palmerston, on question put by *Dudley Stuart H.o.C., Sept. 1 1848*)... Reports frequently circulated of the approaching retirement of the Russian troops ... as the affairs of Western Europe become daily more complicated, the occupation of Moldavia by the Russians come to be regarded as *un fait accompli*" —In the meantime d. *Hospodar of Wallachia*, less exposed to the influence u. more remote from the aid of Russia, had on the 23 June 1848 granted to his subjects reforms of a more important nature than had been refused to the Moldavians. These reforms dhaus [?] nicht infringe on the right of the Sultan as sovereign paramount of the principalities, aber vernichtend f. Russlands "Organic Statute".

Russian Ambassador at Paris schüchtert d. Turkish Ministry ein über d. dangerous tendency d. Wallachian reforms, u. in einem Manifest an d. Cabinets of Europe erklärt its intention to interfere, by force of arms, in the affairs of the Principality. 1st August 1848 a large Russian force crossed the Pruth on its march to Bucharest. Turkish government sendet a Turkish force into Wallachia placed under the command of Suleyman Pacha ... the inhabitants of Wallachia made keine demand of protection an Russland, on the entrance of the Turkish army ... The Wallachia consented dss d. Provisional Gov. should be replaced by a commission of 3 persons, nominated by the Pacha, to execute the duties of the princely office, vacant by the flight of the Hospodar Bibesco u. deputation sent to Constant. m. proposals for modifying the original demands d. Wallachians, so as to meet the view of the Turkish Gov.. Russland droht dem Divan, wenn nicht *mit, ohne* Türkei d. neuen Ordnung d. Dinge ein Ende zu machen. Divan applied to the ambassadors of England u. France for advice, empfahlen to adopt the line of policy enjoined by Russia. Suleyman Pacha accordingly recalled, Fuad Effendi appointed. The Turkish army advanced upon Bucharest, and occupied that capital on September 25. Fuad Effendi communicates firman to the leading Boyards annulling the Constitution of June 23. *Pretext*: its tendency towards *Socialism* (state of serfdom in d. Constit. abgeschafft u. portion d. land owned by the peasant ihm ceded als property), aber zugleich in dsm Art. XIII provided that the lord should be indemnified by the state, for the land given up and the loss of his peasants' labour ... The measures of the Divan, dictated by Russia — the Russian Commissary General *Duhamel* accompanied, and, in fact, commanded the Turkish army, and the Turkish firman was issued m. his concurrence... 10 days afterwards, the Russian army invaded the principality, u. on the 10th of October, it was notified to Fuad Effendi by General Duhamel, that he occupied the province militarily in the name of the Emperor

his master ... All authority, civil, military, legal, illegal usurped or exercised by the Russian soldiery. A Wallachian officer, a subject of the Porte, was arrested in the very house of Omer Pacha, the Turkish Comander - in - chief. A British subject arrested u. carried off to a distant prison. Alle Revolutionäre, Russenfeinde arrested u. still detained in prison ... They seized also the revenues d. Principality, revised the commercial tariff, and forbade the export of Wallachian produce ... D. Principalities obliged to support, at their own cost, the immense military force, with which, in spite of all their energetic protests, Russia insists on overrunning the country ... 50.000 Russians. Contributions in money at first levied for their support, blieben generally in the pockets d. officers by whom they were received. D. common soldiers unterdess were compelled to live by pillage. The miserable inhabitants of many villages sought refuge amidst the snows of the Carpathians from this double extortion. When it became evident, that the Imperial army was in danger of starvation, the Emperor generously permitted the so-called Wallachian Government to open a credit at St Petersburg, that they might be enabled to provide for the expenses of the Russian troops; and the Principalities are now rapidly securing a large national debt to his Imperial Majesty ... Nun pretext, that she holds these countries as a pledge for her own pecuniary indemnity, (6—25) "until Russia has locked the door of her house", so nannte Alexander d. Besitz v. Constantinople (29).

The value of cotton twist is about $2 \times$ the value of the raw material, which has been worked up in making it, the average value of the plain and printed calicoes, of which our exports consist, is about $5 \times$ greater than that of the raw material (35). Turkish tariff for all manufactured goods v. 3 zu 5% on the actual value (36).

TRADUCEREA ÎNSEMNĂRILOR LUI K. MARX

Manuscrisul B 58

[Capugi-başa] surprinde pe Ghica ¹, îl ucide înjunghiindu-l şi-i trimite capul îmbălsămat la Constantinopol; acolo, e înfipt într-un cui pe zidurile Seraiului (1777). În afară de dînsul alţi 14 fanarioşi fură spînzuraţi în curs de un secol, aceasta însă din cauza necredinţei sau a bogăţiilor lor. Turcia ezita încă să respecte dreptul [Rusiei] de a înfiinţa consulate, stipulat în tratatul de la Kuciuc-Kainargi ². Dar a trebuit să cedeze în faţa cererilor Vienei, unite cu acelea ale Petersburgului. În 1782, consuli ai Austriei şi ai Rusiei se stabilesc la Bucureşti şi la Iaşi. Ei obţin din partea turcilor un tain (o subvenţie) proporţională cu rangul fiecăruia. Tainul constă din scutelnici, oameni de diverse stări: măcelari, brutari, sacagii, tapişeri, caretasi, potcovari etc., care trebuie să procure carne etc. Se mai adaugă *poslušnici* (ţărani străini, bulgari, sîrbi şi transilvani aşezaţi în ţară; — scutelnicii erau pămînteni) însărcinaţi să aprovizioneze casa consulilor cu cereale, furaje, păsări, unt, brînză etc. Un alt rezultat al acestor consuli: Ţara Românească şi Moldova au să plătească în viitor Porţii un tribut anual fix: prima 349 500 lei, a doua 252 944 lei. Cu cît primea mai puţin Poarta, cu atît lua mai mult domnul fanariot.

Mizria țăranului era intolerabilă. Fuga țăranilor continua, mii de țărani din Țara Românească s-au refugiat în munți și stăteau acolo ascunși.

În 1787, Ecaterina ³ ocupă Crimeea. Poporul din Constantinopol mpinge Poarta la război. *Domni* de atunci erau *Ipsilanti* în Moldova, *Mavrogheni* în Țara Românească. Primul deschide rușilor porțile Moldovei. *Mavrogheni* dimpotrivă, aflînd că austriecii vor să treacă Siretul, pornește împotriva lor și îi bate; (cu domnul sînt numai 7 boieri; capii celor mai mari familii fanariote sau fanariotizate, ca partizani ai rușilor, sînt surghiuniți în insulele din Arhipelag, în mănăstirile din Bulgaria Albania sau de la Muntele Athos). Capudan-pașa bătut de ruși la Focșani și de austrieci la Mărtinești, trece înapoi Dunărea Mavrogheni luptă timp de 6 luni, pînă cînd se văzu constrîns să se retragă la Pelinu, în Bulgaria. Ce răsplată primește acolo el de la Constantinopol? Un capugi-bașa îi aduse un firman de condamnare la moarte.

Poarta negociază cu Austria; pacea de la Șiștov din august 1791 resabili lucrurile în starea de înainte de război. Abia au plecat austriecii din Țara Românească și rușii sub Suvorov ⁴ au intrat Țara este dată pradă focului și jafului de către acesta; Brăila eșe în flăcări.

Prin *pacea de la Iași* încheiată la 29 decembrie 1791, divanul recunoaște luarea Crimeii de către Rusia. Puțin timp înainte de război, Rusia obținuse de la Poartă dreptul de a controla întrebuințarea banilor publici în Moldo-Valahia.

VI. Creșterea puterii rusești a început în ajunul morții lui Ludovic al XIV-lea. În 1792, Emile Gaudin ⁵, consul al Republicii franceze, se prezintă la București. Sub consulatul lui Napoleon, Ghica, ban al Craiovei, Preda Brîncoveanu și Scarlat Cîmpineanu, mari boieri din Țara Românească, Catargi, Șturdza și Beldiman, din Moldova, trimit primului consul un memoriu comun, prin care cer sprijin din partea Franței și autorizația de a se constitui în două republici ⁶.

Bonaparte nu a dat nici o atenție acestei cereri. Dar Rusia a profitat de lecție. Ea înțelese că avea nevoie de un alt sprijin decît al fanarioților venali. Presiunea sa asupra Divanului era irezistibilă. Rusia obținut în 1802 un *hatiserif* ⁷, care trebuia să dovedească românilor că era tot atît de puternică pentru a face bine cît și pentru a face rău. Acest *hatiserif* fixa durata domniei la *șapte ani*. În același timp Rusia a făcut să fie numiți doi domni, propuși de ea, Moruzi și Ipsilante. Același act instituia darea proporțională, în locul odioasei capitații, dădea în seama boierilor pămînteni sarcina de a se îngriji de școli, drumuri, spitale, dreptul ca împreună cu domnul să hotărască asupra organizării și întreținerii unui corp de trupă și-i împuternicea să hotărască numărul negustorilor turci cărora le era conferit dreptul de a pătrunde în țară. Dar în același timp a avut destulă grijă ca să nu fie uitată; unul dintre articole îi recunoaște *dreptul de supraveghere* (în ceea ce privește respectarea riguroasă a privilegiilor garantate Principatelor). *Supravegherea* înlocuia *avertismentul*; a fost un mare pas înainte. (Scaunul mitropolitan al Moldovei fiind vacant, doi candidați s-au prezentat: unul era grec, celălalt român. Acesta din urmă obținut sprijinul Rusiei și fu ales. În sfîrșit, atentă la plîngerile ridicate împotriva fanarioților, Rusia folosi *minunat* dreptul său de cenzură și obligă pe domni să alcătuiască un *Regulament* al finanțelor (buget). La cererea lui Sébastiani ⁸, ambasadorul lui Napoleon la Constantinopol, Moruzi și Ipsilanti sînt depuși și înlocuiți prin Alexandru Suțu ⁹ și Scarlat Callimachi ¹⁰, amîndoi devotați cauzei Franței). Război cu Poarta... Armata rusă de la Dunăre cîștigă avantaje considerabile asupra lui Hafiz Ismail-pașa, marele vizir; Moruzi și Ipsilanti sînt readuși. Generalul Michelson ¹¹ ocupă Iașii și îndreaptă în grabă spre București, apărut de 10.000 de turci, pe generalul Miloradovici ¹², în fruntea unei armate de 6.000 oameni. La sosirea sa, acesta găsi treaba făcută de români: ei puseseră mîna spontan pe arme, goniseră pe turci și ieșiră apoi în întîmpinarea rușilor, voioși și plini de entuziasm. Soțiile

boierilor din București dădeau exemplu de multă bună dispoziție și-și sărbătoriră vitejii lor în petreceri, la care domnea mai multă veselie decât reținere.

În aceeași vreme, în timp ce românii manifestau atita recunoștință oarbă, țarul la Tilsit reclama teritoriul lor. Dar acest teritoriu era prea aproape de Constantinopol și Napoleon nu voia să predea cheia a două continente. Tratatul de la Tilsit stipula evacuarea Țării Românești și a Moldovei; dar turcii nu le puteau ocupa decât după schimbul de ratificări ale viitorului tratat de pace definitivă între cele două puteri. Această ultimă clauză făcea pe cea anterioară iluzorie; căci Alexandru, preocupat de a preveni ocupația turcească, știa cum să-și ție trupele în Principate, fără ca Napoleon să bage de seamă.

Conferința de la Erfurt: Napoleon își dă consimțământul la anexarea celor două principate. Nu mult după aceea războiul izbucni între Franța și Rusia. Alexandru avea nevoie de trupele sale staționate la Dunăre. Propune pace turcilor, care, înlăturată de 10 ani din Principate, se simțiră fericiți să recâștige cele două provincii, chiar pierzând jumătate din Moldova. Tratatul din 28 mai 1812. Poarta renunță la Basarabia. Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparținea, pentru că Poarta otomană n-a fost niciodată suverană asupra țărilor române. Poarta însăși recunoscuse acest lucru, cînd la Carlovitz, presată de poloni să le cedeze Moldo-Valachia, ea răspunse că nu are dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulațiile nu-i confereau decât un drept de *suzeranitate*.

O dată cu stăpînirea turcească se reîntorc și fanarioții, Scarlat Callimachi în Moldova, Ioan Caragea în Țara Românească. O dată cu fanarioții, și vechile lor spoliери. Prin tratatele sale cu Rusia, Poarta renunțase la dreptul său de a fixa prețul la *produsele* destinate să aprovizioneze Constantinopolul. Dar abuzul se reintroduce sub o nouă formă. Contractul este încheiat între domni și Divan și totul este livrat la a patra parte din prețul pieței. Or, după plecarea rușilor, prețul pieței a scăzut atît de mult, încît este imposibil ca țaranii să trăiască din

produsul muncii lor. Pîinea se vinde cu 3 centime kilogramul, carnea cu 4, lîna cu 40 etc. Țăranul, în 1812, trebuia să livreze Porții la un sfert din aceste prețuri 250 000 oi, 3 000 cai, 150 000 kile de grîu (kila = 300 kilograme). Pe de altă parte, scutelnicii ajunseseră atît de numeroși, prin risipa de titluri boierești care comportau dreptul la scutelnici¹³, încît contribuabilii liberi, atît de reduși la număr, nu mai puteau face față plății impozitului.

Caragea a încercat să remedieze acest rău, promulgînd o lege care așeza în *lude*¹⁴ ale statului pe scutelnicii care nu aparțineau boierilor de primul rang. Boierii luptă acum ei înșiși pentru menținerea abuzului. Cei din Craiova se răscoală, cer sprijinul pașei de Vidin și constring pe Caragea să revină asupra singurei măsuri bune a unui fanariot. Victoria țarului. El are cuvîntul hotărîtor la Congresul din Viena. El înlătură pe turci din congres. În timpul ultimei lor ocupații în Principate, rușii s-au arătat așa cum sînt: jaful și ocuparea Basarabiei au spulberat toate iluziile. De altfel rusul este complicele fanarioților. „Moarte bragagiilor” murmură țăranul, în fundul bordeiului său; tot așa striga poporul în piața publică din București.

Către sfîrșitul domniei sale, cînd urma să sosească la București un capugi-bașa, Caragea fuge cu 18 milioane de lei în Italia. Tronul devenind vacant, la 12 oct. 1818 are loc adunarea boierilor; toți se plîng în gura mare în contra fanarioților. Ei adresează o petiție sultanului pentru a-i scăpa de acest jug. Rusia care domina în Divan se opune; sub presiunea Rusiei, Poarta dă cele două Principate lui Mihail și Alexandru Suțu, complici de care Rusia era sigură.

Asociația *Eteriei*: eliberarea grecilor prin acțiunea comună a populațiilor slave și grecești. Mîna rusească. Căpeteniile denuceau puterea conducătoare ἀρχή (sufletul asociației). Căpeteniile cunoșteau secretul... Adepții în toate țările erau, fără să știe, agenți ai Curții de la Petersburg. Rusia — după ce asociația s-a dezvoltat — ținea în mîna toate firele ei, punea în mișcare toate resorturile, așezată în centrul operațiilor, în

spatele agenților discreți, destul de ascunsă pentru a o dezavua în caz de nereușită, destul de angajată pentru a profita în caz de succes. Ea putea să riște câteva capete ca baloane de încercare. [Asociația folosea] un limbaj mistic. Emisarii ei se intitulau apostoli. Toate jongleriile societăților masonice. Curînd, în consfătuiri, țarul fu pus în locul ἀρχῆ-i. Pentru majoritatea afiliaților, aceasta era un plus de speranțe.

1819. Majoritatea primaților din Morea se numărau printre eteriști; în același an primații din insule se alipiră acestora, își aduseră în porturi corăbiile și, în așteptarea unei apropiate zguduiri, suspendară afacerile lor comerciale. Conte de *Capo d'Istria*¹⁵, care locuia în Corfu, cunoștea secretul Rusiei; către această putere își îndrepta gândurile și speranțele. Turcii observară ceva; reparară cetățile de la Dunăre; făcură mari pregătiri militare. În 1820 apărură la Chișinău, în Basarabia, *Alexandru Ipsilanti*¹⁶, general-maior în armatele ruse (născut în Fanar în 1792, fiul domnitorului care, în 1806 se refugiase în Rusia). Pretextul sosirii sale la Chișinău era o vizită la socrul său *Constantin Catacazi*¹⁷, guvernatorul civil al Basarabiei. Curînd el se prezentă ca șef al eteriștilor stabiliți acolo, trimise ordine și emisari la cei mai îndepărtați. Căpeteniile care imaginaseră ἀρχῆ-a instituirea un simulacru de tron militar, pe care îl încredințară lui Alexandru Ipsilanti, cu titlul de *comisar al guvernului general*¹⁸. Intrigile lui Ipsilanti în Moldo-Valachia. Țara era plină de greci și de fanarioți, deja cîștigați pentru Rusia. Cîțiva pămînteni chiar se aflau în corespondență cu el; Constantin Negri¹⁹, Alexandru Filipescu²⁰, episcopul de Rîmnicul Vilcea. Țăranul care suferise cel mai mult de pe urma ocupației n-avea pentru *muscal* (moscovit) decît cuvinte de ură.

6 martie 1821. Ipsilanti trecu Prutul, cu o escortă de vreo sută de albanezi. În aceeași zi este în Iași, în palatul lui Mihai Suțu. Acesta îl primește ca pe un oaspete așteptat. Fratele său, Nicolae Suțu și cumnatul său Ioan Schinas, scăpați între timp din Constantinopol, erau la Odessa. Hangerlii și beizadeaua Caragea, fiul fostului domn al Țării Românești, scăpară de

asemenea, grație unei travestiri făcute în casa ambasadorului Rusiei. Mihai Suțu și Ipsilanti adresară o proclamație către locuitorii țării pentru a-i liniști, către greci pentru a-i chema la arme. (Eliberarea Greciei rămîne scopul fățiș declarat.) Boierii moldoveni și poporul stau în rezervă; în schimb, entuziasm la greci, care alergau sub stindardul eteriei; de asemenea, bulgari, sîrbi, albanezi. Fiecare se îngrămădea împrejurul liberatorului Greciei, și *consulul rus se ducea la Ipsilanti pentru a cere ordine sau pentru a primi instrucțiuni. Proclamațiile sale erau citite în public la Odessa, în aplauzele întregului popor.* Dar momentul era rău ales. *Congresul de la Laybach*, împotriva mișcărilor revoluționare tocmai se reunise. Grecul Cantacuzino²¹, trimis în grabă de Ipsilanti, sosește la Laybach pentru a cere lui Alexandru ordinele sale. Furios de această vizită inoportună, țarul li ordonă să părăsească orașul în 24 ore. Spuse glumind congresului: „E o bombă pe care ne-o aruncă revoluționarii, dar nu va exploda”. Sosind la Focșani în fruntea a patru mii de albanezi și a cîtorva sute de soldați în uniformă, Ipsilanti află că consulul rus de la Iași, din ordinul suveranului său, proclamase înalta dezaprobare de care insurecția era lovită; lui Ipsilanti i se luă gradul de general-maior și fu radiat din armată. Ipocerzie rusă! Curtea din Petersburg face cunoscut la Constantinopol hotărîrea sa de a menține în cantonamentele lor trupele care se aflau pe Prut, de a observa cea mai strictă neutralitate în Principate, în sfîrșit de a respecta tratatele existente.

Eteriștii din Basarabia fură izgoniți de către aceleași autorități care îi încurajaseră să se înarmeze. Această dare înapoi mincinoasă nu putea amăgi pe nimeni. Cea dintîi victimă a dezavuării de către Rusia a fost complicele său fanariot, Mihai Suțu. Boierii moldoveni, în frunte cu mitropolitul Veniamin²², se înfățișară înaintea lui și îl poftiră să plece. La 11 april, el se retrase în Basarabia. (E același Mihai Suțu care în primăvara lui 1854 era șeful eteriștilor la Atena și conducea de acolo insurecția greacă.)

Callimachi, numit în locul lui Alexandru Suțu, anunțase apropiata sosire a caimacamilor săi; erau așteptați de la o zi la alta; deodată se află de înaintarea lui Ipsilanti. Boierii din București, indeciși, aleargă de colo pînă colo, pălăvrăgesc, fără să ia vreo hotărîre. Alcătuiesc între ei o cîrmuire provizorie. În București erau însă alții mai bine informați. Iordache²³, comandantul gărzii de arnăuți, era de mult timp în înțelegere cu Ipsilanti. Unul dintre principalii săi oameni de încredere era Tudor Vladimirescu, fost sublocotenent în serviciul Rusiei. El trebuia să răscoale Oltenia și de asemenea să revolte pe sîrbi. De aceea se afla la Cerneți. Dar Vladimirescu era patriot român. El nu s-a adresat boierilor, ci țărănilor. Cum a auzit despre cele dintîi mișcări ale lui Ipsilanti, a și chemat la arme pe țărani din munții Olteniei; coborî cu dîșii la Craiova, adună poporul și îi făcu cunoscut planurile sale de eliberare. În cîteva zile era stăpîn pe întregul banat al Craiovei. Primul său act de autoritate a fost reforma legilor fiscale: reduse capitația la ceea ce fusese sub vechile legiuri; desființă darea pe vii și pe vite. Țărani alergau în masă în jurul său, nu-l mai numesc decît Tudor Vodă (principele Tudor). Trupa sa crește considerabil cu voluntari țărani și cu cete armate venite din munți. Prin păduri și munți peste tot țărani deznădăjduiți căutau răzbunare ca haiduci. În 1821, printre căpeteniile de cete sînt renumiți Svedko (sîrb) și Mihalachi (român); ei atacau conacurile, pedepseau pe fanarioți și pe boieri. În sfîrșit albanezul Cîrjali²⁴ era dușman al turcilor.

Vladimirescu și țărani săi erau de partea turcilor. Oastea lui porni spre București. Boierii ocîrmuirii trimit împotriva-i cîteva sute de albanezi, care trec de partea lui. Atunci trimit la Tudor pe boierul Samurcaș²⁵. Tudor stăruie pentru menținerea reformelor introduse de el în banatul [Craiovei]²⁶, pretinde în afară de aceasta capetele a 12 boieri. Între timp își continua marșul său. Boierii fug, la fel fac agenții puterilor străine; înaintea tuturor prințul Brîncoveanu²⁷.

Ocîrmuirea încredință paza orașului Căminarului Sava²⁸, căpetenie de albanezi, care comanda ca la 2 000 călăreți. Sosesc Negri și Vogoride, caimacamii lui Callimachi, anunță apropiata sosire a unei armate turce pentru pedepsirea rebelilor. Mai întîi, ei fac lui Tudor propuneri conciliatoare. Tudor răspunse că „nu va permite stăpînului lor să treacă Dunărea mai înainte ca principatul să fi obținut o constituție bazată pe drepturile naționale”. Caimacamii înspăimîntați părăsesc Bucureștii cu ultimii turci care se aflau în oraș și se grăbesc să treacă Dunărea. Vladimirescu sosi în capitală însoțit peste tot de țărani. Intrarea sa are loc la 27 martie 1821. Sava se retrage cu trupele sale la Mitropolia puternic întărită, situată pe o înălțime și dominînd orașul ca o fortăreață. 2 000 oameni însoțeau pe Vladimirescu. Restul, munteni din banatul Craiovei și țărani din Muntenia, 5 000 la număr, au fost încazarmați în mănăstirile din afara orașului. Proclamația lui Tudor are un caracter național; invită pe boierii pămînteni a se uni cu dînsul; el nu vrea să conteste drepturile de suzeranitate ale Porții. Pentru el, rusul și fanarioții sînt dușmanii; el reclamă numai vechile drepturi etc. Adresează Porții asiguranțe de fidelitate, proteste împotriva actelor lui Ipsilanti și Cantacuzino, declarîndu-se decis a-i goni din țară etc. Ipsilanti în acest timp înainta încet. Alături de dînsul, el avea printre alte trupe, batalionul sacru, format din tineri greci, instruiți și plini de entuziasm. În total are 10 000 oameni; lasă 4 000 lui Cantacuzino, pentru Moldova, cu restul înaintează spre București. Neliniștit de atitudinea partidului național, se oprește la Colentina (un conac situat la o leghe de oraș). Vladimirescu era cantonat aci de o săptămînă. Ipsilanti îl invită la o întrevedere care eșuează. Numai fanarioții țin cu dînsul. Tudor respinge alianța rusă și nu admite nimic comun între cauza grecilor și cea a românilor. Se despart, Vladimirescu pentru a se retransa în mănăstirea Cotroceni de unde domină toată regiunea. Ipsilanti pentru a se așeza la Tîrgoviște în așteptarea evenimentelor. În sfîrșit, se anunță sosirea turcilor.

Vladimirescu nu era ajutat pe cât ar fi meritat. În special boierii pămînteni s-au comportat ca niște ticăloși. Kara-Ahmed, pașa de Silistra, primi ordin să treacă Dunărea, în fruntea a 10 000 oameni și să se îndrepte spre București, Hadji-Achmet, pașa de Vidin, trebuia să năvălească în Oltenia, Jussuf, pașa de Brăila, mergea spre Moldova. Aceste trei corpuri de armată aveau aproximativ 30 000 oameni... În primele zile ale lunii mai se puseră în mișcare.

Fără să se urnească din Tirgoviște, Ipsilanti își consumă timpul în petreceri, baluri etc. Nu se interesa de loc de soldații săi; în timp ce șefii dansau, soldații jefuiau. Ei se dedau la silnicii tot atît de crude ca și turcii. Acesta a fost debutul Eteriei. Între timp turcii intrară în București. Vladimirescu se îndreaptă spre Cîmpulung. Ipsilanti nu voia să aibă în spatele său un aliat suspect. Recurse de aceea la trădare.

Ca urmare a ordinelor sale, Iordache ceru o întrevedere lui Vladimirescu. Sosește cu 300 de soldați, îi reproșează legăturile sale cu turcii. Vladimirescu nu tăgăduie aceasta; cauza grecilor nefiind cauza sa etc. Promite între timp a se depărta și a lua o poziție mai puțin îngrijorătoare pentru Ipsilanti. Vladimirescu n-a avut să se laude de atitudinea căpitanilor săi în timpul întrevederii. Acești căpitani, albanezi sau bulgari, nu înțelegeau de fel chestiunea românească; erau aventurieri; principiul lor cel mai înalt, dacă aveau unul, era ura împotriva turcilor. Vladimirescu porunci să fie spînzurați, în secret, nouă dintre cei mai suspecti. În acel timp, Iordache surprinse noi scrisori din care văzu că Vladimirescu era hotărît să izgonească pe Ipsilanti și pe eteriști și să facă cauză comună mai curînd cu turcii, decît să lase să renască domnia Fanarului și supremația rușilor. Iordache dădu ordin ca 1 000 de călăreți să ocupe în secret pozițiile cele mai importante în jurul noii tabere a lui Tudor; ceru apoi iarăși, însoțit de o numeroasă escortă, o întrevedere cu Vladimirescu, în prezența căpitanilor săi. Vladimirescu consimți. Iordache izbuti să cîștige de partea lui pe căpitanii lui Tudor; dă ordin oamenilor săi să aducă pe Vla-

dimirescu legat la cartierul lui Ipsilanti, acesta porunci ca Tudor să fie ucis cu lovituri de sabie. Asasinat mîrșav.

Cantacuzino trecu înapoi Prutul la ruși. În urma lui lăsă pe căpitanul *Atanasie*, palicar din munții Olimpului cu o trupă de numai 600 oameni. Ipsilanti, cantonat pe malul Oltului, vede aproape sub ochii săi, cum a fost masacrat batalionul sacru, fără să facă un pas pentru a-l apăra și o ia la fugă după bătălia care s-a dat fără el, abandonînd chiar și pe albanezii și pe cazacii săi, care se pun din nou pe tilhării... Cînd Ipsilanti, fugar, ajunsese pe teritoriul Austriei, Metternich porunci să fie închis în fortăreața de la Munkács²⁹. Austria se opuse cu toată energia de asemenea și intențiilor țarului, care sub pretext de pacificare, voia să treacă Prutul.

VII. Mizerie și jale în Principate; boierii fug sau sînt masacrați; sosirea ienicerilor etc. etc. Totuși speranța renăștea în inima românilor. Trădarea fanarioților deschisese ochii Divanului, fidelitatea lui Vladimirescu fusese înțeleasă. Poarta restitui românilor dreptul de a avea domnii lor pămînteni și dreptul de a-i alege. Ei au fost invitați de a desemna în fiecare principat 7 candidați. Dintre aceștia sultanul a ales, pentru Moldova, pe *Ioan Sturdza* (român de neam — descendent din Vlad al III-lea), pentru Țara Românească, pe *Grigore Ghica* (dintr-o familie grecească împămîntenită de mai bine de 150 ani). Ienicerii și hoardele tătărești din ambele Principate se indignează de a vedea țările române redată în stăpînirea creștină. Blesteme împotriva sultanului și Moldo-Valahilor.

La 12 august 1822, în timpul nopții, ienicerii pun foc Iașilor din toate colțurile și năvălesc asupra locuințelor incendiate pentru a jefui și ucide. Peste 2 000 de case sînt arse, sîngele locuitorilor curge. Atrocități comise de ieniceri etc. Ienicerii din București imită exemplul. Aci pagubele nu au fost atît de mari. Nii domnitori își fac intrarea în mijlocul acestor ruine.

Eteria ia din nou inițiativa în Grecia. Insurecția grecească. În acest timp Alexandru, la Verona, își dădea osteneala de

a tăgădui orice plan de cucerire... Simulează simpatii pentru români; cere Porții evacuarea trupelor de ocupație din Principate. Divanul răspunde, la 25 februarie 1823, că evacuarea a avut loc în același timp cu instalarea domnilor. Această minciună era cunoscută. Alexandru era stingherit de Sf. Alianță; nu mai avea ambasador la Constantinopol.

În 1825 în momentul culminant al negocierilor, *Alexandru* muri la Taganrog. *Nicolai I* îi urmă. Demersurile sale pentru evacuarea Principatelor deveniră mai vii și mai amenințătoare. La 1 august 1826 avu loc conferința de la Akkerman. Convenția de la Akkerman³⁰ stipula printre altele: „În cazul când pentru considerații grave numirea candidatului ales (la domnie) nu corespunde cu dorința Înaltei Porți, după ce aceste considerații grave vor fi recunoscute ca juste de către ambele curți, va trebui să se procedeze la o nouă alegere... Dacă pe timpul guvernării lor, domnii ar comite oarecare abateri, Înalta Poartă va informa despre aceasta pe ministrul Rusiei și dacă, după verificare de către o parte și cealaltă, se va fi constatat că domnul este în adevăr vinovat, destituirea sa va fi permisă, dar numai în acest caz... Dacă se va întâmpla ca unul dintre domni să abdice înainte de împlinirea termenului de șapte ani, Înalta Poartă va aduce faptul la cunoștința Curții Rusiei și abdicarea va putea avea loc după un acord prealabil al celor două curți... Domnii vor trebui să țină seamă de demersurile ministrului M. S. Imp. și de acelea pe care consuli Rusiei le vor adresa pe baza ordinelor acestuia”. Un articol dispunea rechemarea boierilor moldoveni eteriști și le restituia rangurile și proprietățile. *Ultima clauză a tratatului*: „Domnii vor fi obligați să se ocupe, fără cea mai mică întârziere, împreună cu divanurile respective, de măsurile necesare pentru a îmbunătăți starea Principatelor, încredințate grijei lor, și aceste măsuri vor face obiectul unui regulament general pentru fiecare principat”. Boierii însărcinați cu redactarea Regulamentului organic își cheltuieră timpul lor în lupte personale, dezbateri sterile, rivalități puerile, și fiecare

invoca de partea sa sprijinul și sugestiile consulului rus Minciaki³¹. Regulamentul organic nu a fost redactat prin deliberările de la Iași și București, ci pe baza instrucțiilor venite de la St. Petersburg. Minciaki era arbitrul suprem. Boierii se întreceau care mai de care în servilism. Domnii nu erau mai independenți decât boierii. Ei voiau ca după șapte ani să fie din nou aleși. Prin aceasta Rusia domina. Totuși domnii au repus la locul de cinste limba românească disprețuită de către retorii Fanarului. Mișcarea literară data din sec. XVIII. Anume, în timp ce limba română era înăbușită în Principate, românii din Transilvania păstrau cu fidelitate graiul străbunilor... Modeste lucrări de gramatică și istorie...

Maghiarii erau stăpâni cruzi, supunând pe țărani la cele mai grele corvezi. În 1784, un țăran, cioban, în comitatul Zarandului, anume Horea, plănuiește eliberarea neamului său. Un păstor ca și el, Cloșca, deveni locotenentul său. Ei strâng în jurul lor țărani. Curînd izbucnesc incendii în timpul nopții pe cele mai bogate domenii ale maghiarilor. Cete ale lui Horea atacă în scurt timp, în plină zi, castelele întărite. Singeroasă jacherie. La 5 nov. 1784, Horea are în jurul său 5 000 de oameni. Ia titlul de împărat al Daciei; pretindea că este investit cu conducerea operațiilor de către împăratul Austriei. În scurt timp Horea era în fruntea a 15 000 oameni, însă cea mai mare parte fără arme. Din momentul în care a văzut că nu este vorba de o simplă masacrare a nobililor maghiari, ci de propria sa coroană, Iosif al II-lea porni cu trupele sale împotriva lui. Lupta s-a dat într-un colț al Carpaților între țărani armați în cea mai mare parte cu furci și coase și soldații Austriei. Preoții fac pe mulți țărani să se retragă din luptă. Cei mai dîrzi urmară în munți pe Horea și Cloșca, care luptară cu deznădejde în contra armatelor imperiale. În fine, urmăriți în ultimele lor adăposturi, sînt prinși împreună cu rămășițele micii lor oști. La 28 fevr. 1785, amîndoi au fost trași pe roată.

Horea a devenit eroul povestirilor populare și simbolul renașterii Daciei. Sentimentele de jale ale poporului de la țară

sînt exprimate de poezii de la orașe, ceea ce a contribuit la dezvoltarea literaturii române. Printre reprezentanții școlii românești din Transilvania cei mai însemnați sînt: Iorgovici (în special gramatic), Țichindeal (fabulist), Petru Maior (despre originile românilor), Șincai și Samuel Clain³². Transilvania a deschis calea scriitorilor Moldo-Valahiei.

În 1816, Gheorghe Lazăr se stabilește printre ruinele mănăstirii Sf. Sava la București, unde deschide cursuri de matematică și de filozofie în limba națională. (Pătruns de spirit național, el explică elevilor săi originile românilor.) În cinci ani el a format vreo douăzeci de discipoli entuziaști, care s-au răspîndit în Moldo-Valahia. Această mișcare literară nu a fost străină de răscoala națională a lui Vladimirescu; capătă avînt după moartea acestuia și după reîntoarcerea domnilor pămînteni. Cităm: *Paris Mumuleanu* (Plîngerea [și tînguirea] Valahiei); *Beldiman* (Sîngeroasa tragedie); *Asachi* slăvește Moldova renăscută. I. Văcărescu cîntă iubirea. Printre elevii lui Lazăr s-a remarcat: *Ioan Eliade Rădulescu*. Lazăr a murit în 1822. Eliade îl înlocuiește [la școala] din ruinele de la Sf. Sava, unde a fost, fără plată, profesor timp de șase ani (a predat și matematicile). În 1826, *Constantin Goleșcu* se reîntoarce din exilul (pricinuit de participarea sa la răscoala lui Vladimirescu), se asociază cu Eliade pentru a lucra la reorganizarea țării. Redactează împreună statutele unei societăți menite a lupta pentru progres în Țara Românească, ceea ce suscită neîncrederea consulului rus Minciaki. Ghica, neîndrăznind să facă mai mult, consfințește primul așezămînt al lui Lazăr (Colegiul Național Sf. Sava). Mulțumită sprijinului public ia ființă un al doilea colegiu, la Craiova. Primul profesor a fost *Căpățineanu*, elev al lui Eliade. Goleșcu, Eliade și Cîmpineanu³³ au alcătuit un triumvirat politic, angajîndu-se să organizeze propaganda națională etc.

Domnia primilor domni pămînteni începea cu o neobișnuită bunăstare, cînd noi calamități au venit să distrugă aceste făgăduieli.

Continuarea insurecției grecești. Grecii erau pe punctul de a fi învinși. Nesfîrșitele intrigi ale Rusiei erau pe cale să eșueze. Atunci ea făcu apel la generozitatea Franței și a Angliei. Simpatiile opiniei publice erau de partea sa. *Tratat între Franța și Anglia cu Rusia, la 6 iulie 1827. Navarino.* Prin tratatul de la Alexandria, din 8 april 1828, Grecia și-a reluat locul său printre națiuni. 1828—1829 războiul turco-rus. La 7 mai 1828, 150 000 oameni se revărsau în Moldo-Valahia. Ioan Sturdza a fost silit să se constituie prizonier. Ghica se refugiază la Brașov, în Transilvania.

*Mareșalul Wittgenstein*³⁴ se înfățișează românilor ca un liberator. În protestele sale, din 1826, Rusia se înduioșă de nenorocirile țării; ea dovedi în 1828, cît valorau tînguirile sale. Au avut loc excese groaznice. Contribuții de tot felul în produse, furaje, vite, corvezi, hoții, omoruri etc. Bărbați și femei au fost înhămați la care cu vizitii cazaci care nu-și cruțau nici bîta, nici vîrfurile lăncii lor. Peste 30 000 de români fură smulși de la munca cîmpului pentru a servi ca animale de muncă. Cei mai fericiți fugiră în munți, unde singura lor hrană era scoarța de copac. Guvernul rus răspunse la proteste: „Nu interesează să știm cine face lucrul, oamenii sau animalele, numai ordinele să fie executate”. Haosul și jaful aduseseră foametea, ciurma etc. Din momentul intrării lor în Principate, rușii puseseră mîna pe administrația țării. Conte Pahlen³⁵, delegat al țarului, instituiseră o administrație centrală provizorie, al cărei șef era el, sub denumirea de președinte plenipotențiar al Divanelor Țării Românești și Moldovei. Găsi bunăvoințe lașe care îi permiteau să camufleze uzurparea sub o aparență de consimțire națională. Se aflau destui boieri slugarnici pentru a alcătui un divan la ordinele lui Pahlen. Cinci zile după intrarea rușilor în București (la 12 iunie 1828), acest Divan trimise țarului o slugarnică adresă. În aceeași zi, o deputație de moldoveni aduse lui Nesselrode, lîngă zidurile Isacei, un act de supunere împodobit cu aceeași retorică.

Tratatul de la Adrianopol (14 sept. 1829) conține cu privire la Principate: Cetățile turcești de pe malul stîng al Dunării și de pe malul Prutului vor fi dărîmate și teritoriul dependent de aceste fortărețe va fi restituit Principatelor. Domnii vor fi numiți pe viață („adică ei nu vor putea fi depuși decît cu consimțămîntul Rusiei”). Poarta renunță la dreptul său de a preleva contribuții în natură și în bani, la dreptul de a cere prestații de servicii, la dreptul de a fixa prețul produselor; consimte la deplina libertate a comerțului; drept compensație pentru abandonarea tuturor acestor drepturi îi va fi acordat un tribut anual fix. Poarta se angajează să confirme regulamentele administrative făcute în timpul ocupației Principatelor de către Rusia. Principatele vor rămîne 10 ani sub ocupația militară a rușilor pînă la plata despăgubirilor de război, fixate la 125 milioane franci. Se vor acorda 10 ani Turciei pentru a le plăti.

(Orloff, în numele țarului, propune sultanului să cumpere cele două provincii, oferindu-i 36 000 000 fr.).

VIII. La începutul ocupației Principatelor (1828), Nicolae ia măsura ca să fie reprezentat acolo de către tătarul *Jeltuhin*³⁶. După pace, voind să cîștige simpatiile locuitorilor, se face reprezentat prin generalul Kiselev³⁷ (acesta folosi toate formele exterioare ale bunăvoinței). Kiselev a introdus îmbunătățiri materiale: a organizat tribunalele, școlile, armata, magaziile de rezervă, a întemeiat portul Brăila, a transformat în orașe cetățile de la Dunăre etc.

Comitetul de redactare al Regulamentului organic și-a reluat la 20 iulie 1829 lucrările întrerupte. Consulul rus *Minciaki* preluă în mod samavolnic președinția. Fiecare articol trebuia comunicat la St. Petersburg, [de unde se întorcea] mutilat, amendat, transformat, în directă contradicție, de cele mai multe ori, cu legile fundamentale ale țării și cu tratatele. Constituția se elabora prin curieri... În noiembrie 1829 a sosit Kiselev; avea puteri nelimitate. Îndată ce Regulamentul a

fost gata, se convocă o adunare extraordinară de boieri din ambele provincii. Kiselev numi ca președinte pe consulul rus Minciaki (în locul mitropolitului, președintele legal, exilat). Numai cîțiva făcură act de curaj, *I. Văcărescu* de pildă, cel mai tînăr dintre boieri, protestă contra acestui fel de adunare națională. Fu imediat dat pe mîna judecătorilor militari. Kiselev îl surghiuni din București. Dintre boierii bătrîni se asociază la protestul lui Văcărescu: banul C. Bălăceanu, logofătul Cîmpineanu, banul Văcărescu și vornicul Crisoscoleu Buzoianu; toți muriră „din întîmplare” în aceeași săptămîină, înainte de închiderea Obșteștii Adunări. Chiar în această Adunare Kiselev a găsit cu cale să introducă pe furiș un articol pe care nu l-a făcut cunoscut nici unuia dintre cei subscriși (un fals în acte publice). Pe ultimul sfert al ultimei pagini s-a adăugat următorul articol, prin care se răpea țării dreptul la autonomie („Nici o lege votată de adunare și confirmată de domn nu va putea fi promulgată, dacă ea nu a fost în prealabil aprobată de către Curtea protectoare”). De altfel în această pretinsă constituție totul este înșelătorie. (Cu tot Regulamentul, domnul n-a fost ales de adunare decît o dată, anume în 1842). În adunare domină marii boieri. Pe lîngă aceasta, opoziția între Adunare și domni este organică. În caz de tulburări în Adunare — conf. art. 53 — domnul o prorogă și raportează Înaltei Porți și Curții protectoare, solicitînd autorizarea de a putea convoca o altă Adunare Obștească. Art. 54. Obișnuita Obștească Adunare (Adunarea Obștească extraordinară era aceea care trebuia să desemneze pe domn) are dreptul să arate prin *anăforale* (rapoarte) adresate domnului năpăstuirile și plîngerile țării și chiar, de va fi trebuință, să le aducă la cunoștință superioară, arătînd mijloacele cele mai potrivite pentru îndreptare.

Sub pretextul de a face față la întîmplări nenorocite, Regulamentul ordonă ca în permanență să existe provizii de porumb în magaziile sătești, astfel ca întreaga cantitate de rezervă să fie de cel puțin 4 milioane de hectolitri — prevedere în favoarea soldatului rus.

Kiselev a introdus în preambulul Regulamentului dreptul de „protecție”. La început a fost intervenție diplomatică apoi supraveghere, apoi garanție, în sfârșit protectorat.

Prin tratatul din 29 ianuarie 1834 (tratatul de la St. Petersburg) [Poarta] recunoștea noua constituție. De îndată o violează amîndouă puterile. În fapt, Alexandru Ghica pentru Țara Românească era prezentat de Rusia și Mihai Sturdza pentru Moldova, de către Poartă. (Rusia l-a acceptat numai la „amenințarea” Porții). — *Mehmet Ali Pașa*. Ibrahim, fiul pașei, a repurtat victorii asupra armatei turce, la *Emessa*, 9 iulie 1832, la *Beylan*, 30 iulie 1832, la *Konieh*, 21 dec. 1832. (Tratatul de la Unkiar Skelessi) —. În octombrie 1834, Rusia evacua în sfârșit Principatele. Înainte de plecarea sa, Kiselev încredință toate posturile parte fanarioților, parte altor levantini. În miliția Țării Românești, impuse ca șefi pe Odobescu, Garbaski, Banov, și, ca ofițeri subalterni, ruși sau creaturi rusești. În sfârșit, baronului *Rückmann*³⁸, consul general al Rusiei, i se conferiră puteri atît de întinse încît îl făceau stăpîn pe administrația interioară și îi puneau la discreție toate serviciile publice.

Sub pretextul că ar avea motive să se teamă de indisciplina românilor neobișnuiți cu instituțiile reprezentative, Rusia a sugerat lui Ghica, ca împreună cu Adunarea să ceară de la protectorul său două divizii de trupe. În acest caz l-ar fi asigurat împotriva oricărei tulburări interne. Ghica refuză. Consulul rus *Rückmann* plănuiește pedepsirea lui: „să cadă sub o opoziție națională”. Constrînge pe Ghica să facă schimbări printre demnitari, apoi îl denunță celor care au fost îndepărtați. Găsește complici printre boieri; slujbele publice le sînt rezervate, dar aceste slujbe sînt amovibile, trienale și în mod obișnuit negociate și vîndute. Toți se adresează lui *Rückmann*. Toate nemulțumirile se îndreaptă către dînsul, așa încît însuși domnul este constrîns să se apere înaintea lui *Rückmann*. Totuși există și o opoziție înăuntru și în afara Adunării. Din rîndurile opoziției fac parte, dintre boieri, *Cîmpineanu*³⁹, *Rosetti*⁴⁰,

*Cantacuzino*⁴¹, dintre publiciști, *Eliade* și *Aristia*. *Rückmann* instigă pe *Cîmpineanu* — asociindu-se la nemulțumirile acestuia — contra lui Ghica, la care este secundat de întreaga opoziție. Totodată *Rückmann* încuraja pe domn să pună la locul ei o opoziție hărțuitoare. Ghica a avut naivitatea de a cădea în cursă. Printr-un act oficial, el denunță opoziția ca „tulburătoare a liniștii obștești”, obligînd pe Președintele Adunării să extirpe acest spirit periculos, împotriva căruia el se va vedea silit să ia măsuri. Protest energic al Adunării. La începutul lui 1837 s-au făcut noi alegeri pentru Adunare; opoziția revenise mai compactă și mai puternică. *Rückmann* l-a împins pe domn la acte de extremă îndrăzneală.

IX. Rusia voi să dea șiretlicului strecurat în Regulamentul organic o formă legală. *Rückmann* porunci lui Ghica să procedeze la consacrarea articolului de către Adunare. În același timp *Rückmann* instiga pe opozanți și întărîta pe Ghica. Boierii în unanimitate au respins articolul. *Rückmann* se duse la Constantinopol, solicitator imperativ; se reîntoarse la București, aducînd un firman prin care se porunceă inserarea în Regulament a articolului contestat, și se cerea expres domnului și boierilor de a-și pune semnătura lor. 15 mai 1838. Ședința a boierilor, convocați pentru a se supune ordinelor sultanului. De două ori Ghica aruncă condeiul; subscrise totuși la urmă. Boierii făcură la fel. Cu doi ani înainte Moldova a făcut de frică același sacrificiu.

Cîmpineanu, cu *Eliade* și *Aristia*, fondă „Societatea filarmonică”, pentru înființarea unui teatru național. S-a început cu traduceri. *Dl Vaillant*⁴² (un francez), adus la București, în 1829, de către marele ban *Gheorghe Filipescu* pentru a organiza instrucția publică, întemeiă, în urma unui contract cu guvernul, în clădirile de la Sf. Sava, un colegiu cu internat. Rușii și fanarioții intrigară împotriva lui. În 1834 Ghica îl destituî. În 1836, *Vaillant* publică o gramatică franco-română. În 1838, el dădu un specimen din marele său dicționar. În 1839, Adu-

narea votează cumpărarea a 500 de exemplare din marele său dicționar, ceea ce reprezenta o subvenție de 30 000 lei. Rückmann n-a permis însă lui Ghica să sancționeze votul Adunării.

Rușii au chemat înapoi în țară, în timpul ocupației lor, familiile fanariote; acestea erau instigatoare de tulburări cu totul la discreția consulului. În afară de acești aliați greci, se aflau boieri ambițioși, care voiau să ia tronul lui Ghica. Printre ei mai ales: *Știrbei* (ministru de justiție), fratele său *George Bibescu* și *A. Villara*. În sfârșit, boierii bătrâni care formau partidul *bătrânilor*. Partidul național îi denumea pe toți la un loc *româno-fanarioți*. Ghica se aruncă în brațele fanarioților.

Rückmann, deja bătrîn și respingător, fu cuprins de o pasiune nebună pentru una dintre cele mai frumoase femei din București, doamna Glogoveanu⁴³, născută Bălăceanu. Ghica și boierii manevrează ca Rückmann să o ia în căsătorie și ca ea să se despartă de soțul ei. [Divorțul pronunțându-se,] Rückmann se căsătorește cu ea. Era foarte gelos. Rămînerea sa în București, unde e luat în ris, era pentru dînsul doar un lung supliciu și o ridiculă comedie. Țarul îl trimite la Constantinopol ca însărcinat de afaceri, însă aci continuă să fie de rîsul tuturor și privit fără nici o considerație de către doamnele din corpul diplomatic. Este trimis în Italia, în sfârșit la Viena, unde a înnebunit și a murit în cele mai triste împrejurări.

Urmașul lui *Rückmann* la București a fost *Titov*⁴⁴, cumnat al lui Buteniev, și rudă prin căsătorie cu Nesselrode. Eliade luă pe față *partea lui Ghica*. Tot așa a făcut și noul reprezentant francez *Adolphe Billecocq*⁴⁵. Acesta sosi la București în momentul culminant al luptelor dintre Ghica și cele două opoziții. A înțeles manevrele rusești. Dar din momentul în care guvernul lui Guizot căzu în mrejele dnei Lieven⁴⁶, totul eșuă. — Tratatul din 15 iulie 1840. Guizot devenind ministrul afacerilor străine fu urmat de dna Lieven la Paris. Tratatul de la 13 iulie 1841. — Billecocq sfătuiește pe Ghica să se bazeze pe opoziția națională. Consulatul rus era ocupat pe atunci de *Dașcov*⁴⁷

actualmente ministru la Stockholm. — Titov, după un an de funcționare la București, a fost numit ambasador la Constantinopol —. O înțelegere între Billecocq și Eliade putea deveni primejdioasă.

Eteriștii formaseră un partid puternic printre slavii din Bulgaria, oferind țarului un pretext de intervenție. În același timp eteriștii, româno-fanarioții și Dașcov instigau prin Oltenia și organizau o mișcare care trebuia să găsească un sprijin la București, să aducă răsturnarea lui Alexandru Ghica etc.

La începutul lui iunie 1841, Alexandru Ghica e prevenit că 200—300 greci, albanezi sau bulgari, refugiați în Rusia, se strîngeau în grabă la Brăila și cereau să treacă Dunărea pentru a alergera în ajutorul fraților lor răzvrățiți. *Simon Andreievici*⁴⁸, consul rus la Galați, îi proteja și îi încuraja în plină stradă. Ghica ceru sfatul lui Billecocq; acesta l-a sfătuit să nu permită trecerea bandelor. Astfel el înarmă milițiile sale românești, le trimise pe malul Dunării, împresură pe șefii principali greco-bulgari în carantina de la Brăila, împușcă pe cei care încercară să treacă Dunărea și deferi tribunalelor pe toți cei care au fost arestați. Mulți dintre aceștia erau greci eteriști. Consulul Dașcov înlesni evadarea celor mai importanți. *Simon Andreievici* fu rechemat. Poarta trimise lui Ghica o sabie de onoare, daruri pentru trupele sale, pentru ofițeri etc.

În Adunare o anumită opoziție era condusă de frații *Gheorghe Bibescu* și *Știrbei*, nepoții unui geambaș din Craiova. Amîndoi frații fuseseră crescuți în Franța, erau strălucit căsătoriți și protejați de Kiselev. Știrbei era partizan pe față al rușilor. Bibescu era filo-rus sub masca opoziției naționale. Prin acești frați, fanarioții și naționali se întorc în același timp împotriva lui Ghica. Mișcarea din Oltenia era dirijată în mod secret de Dașcov și Gheorghe Bibescu. Atitudinea fermă a lui Ghica a împiedicat-o să izbucnească; dar Bibescu a fost așa de imprudent încît a purtat corespondență în scris cu emisarii din Oltenia și scrisorile sale au fost predate domnului. Ele conțineau probe evidente contra lui, a lui Dașcov și a o mulțime de alți

conspiratori. Toți știau că sînt la discreția domnului. *Dașcov* propuse atunci să se născocască un complot anterior celui al său, un complot popular îndreptat împotriva privilegiaților; să se prezinte tentativa *Dașcov-Bibescu* ca o organizație de apărare, o măsură de ordine și prevedere; *Eliade*, dușmanul declarat al rușilor și al boierilor fanarioți, să fie arătat ca șef al complotului, să se provoace prin denunțuri mincinoase o dușmănie pe față între *Eliade* și *Billecocq*, în sfîrșit să se inventeze complicități printre ofițerii intimi ai domnului.

Un medic francez, anume *Tavernier*⁴⁹, scăpătat, încă de mai de mult dușman al lui *Eliade*, fu atras la consulatul rus, unde a fost ațîțat împotriva lui *Eliade* și unde a primit un cadou de 100 ducăți (1200 fr.). În primele zile ale lui februarie 1842, *Billecocq* primi la consulatul său vizita lui *Tavernier*, care îi spuse misterios: „*Eliade* mi-a făcut ieri propunerea de a conduce în Bulgaria, unde am stat mult timp pe lângă pașa de *Vidin*, 1000 de bulgari sau greci, răzvrățiți împotriva drepturilor Porții otomane etc. etc.”. Apoi *Tavernier* făcu în biroul consulului o declarație oficială asupra complotului etc. *Billecocq*, considerînd aceasta ca o cursă împotriva unui francez, alergă la *Ghica* și ceru arestarea lui *Eliade*, confiscarea hîrtilor sale etc. Un decret al domnului numi o înaltă comisie cu însărcinarea de a judeca pe *Eliade*. (Acesta locuia în afară de oraș). Un nou denunțator (mincinos) — *Sorano*. [În fața argumentelor prezentate de *Eliade* în apărarea sa,] judecătorul fu nevoit, firește, să lase pe *Eliade* în libertate. *Tavernier* primi ordinul de a părăsi Țara Românească. *Sorano* fu ridicat în aceeași noapte din București. De la acesta află *Eliade* (la mănăstirea *Cernica*) mai tîrziu, întreaga intrigă. Acest *Sorano* era unul dintre conțopîștii de la *Obșteasca* Adunare și fusese mituit de *Bibescu*.

În zadar s-a bizuit *Ghica* pe Franța, *Billecocq* fu abandonat de bătrînul *Guizot*. O dovadă: *Ghica* previne pe d. *Billecocq* că consulul *Dașcov* intenționează să supună la o taxă specială mărfurile franceze importate în Principatele dunărene; *Billecocq* se grăbește să avertizeze pe *Guizot*; depeșa are soarta

tuturor celorlalte, și taxa rusească este instituită pe mărfurile franceze, fără nici o opunere.

Adunarea votează o adresă către *Ghica*, în care fiecare paragraf era un act de acuzare. Ea fu adusă la cunoștința celor două curți de la Constantinopol și Petersburg. Ca urmare, sînt trimiși la București doi comisari: din partea rușilor, generalul *Duhamel*⁵⁰, din partea turcilor, *Şekib Effendi*⁵¹. *Duhamel* fusese trimis în ajutorul acuzatorilor lui *Ghica*. *Şekib Effendi* ia și el atitudine împotriva acestuia din urmă, pentru că, dacă *Ghica* îi remisese 4000 ducăți, ambițioșii săi rivali îi dăduseră 15 000. Între timp, Poarta șovăia. Ambasadorul francez de la Constantinopol, *Bourqueney*⁵² i-a dat lui *Ghica* un sprijin lipsit de fermitate.

*Principele Miloș*⁵³, silit să renunțe în 1839 la tronul său din Serbia, se retrăsese în Țara Românească. Țarul, prin actul adițional din tratatul de la Akkerman, ridică Serbia la rangul unui principat tributar Turciei, Rusia rezervîndu-și în Serbia drepturi de protectorat. *Miloș* vrea să opună mișcarea slavilor de sud, mișcării slavilor de nord, [atacînd] în același timp Turcia și Rusia. Sîrbi, iliri, croați, bosniaci, bulgari [trebuiau să formeze prima sa armată]. *Miloș* își puse nădejdea în Franța. Într-o noapte făcu propuneri lui *Billecocq* etc. *Billecocq* pune la curent pe bătrînul păstor din Serbia cu mizeria politicii franceze. Deceționat, *Miloș* se aruncă în brațele Rusiei și deveni, în mijlocul slavilor de sud, emisarul cel mai activ al slavilor de nord, agentul acreditat al împăratului *Nicolae*.

Cîtva timp după aceste conferințe misterioase, *Mihai* (fiul lui *Miloș*) cade de asemenea victima manevrelor de la Petersburg. Sîrbii, ca urmare, fură chemați să aleagă un principe, pentru a ocupa tronul. Aceasta se întîmpla în momentul culminant al intrigilor contra lui *Ghica*, cînd, după raportul celor doi comisari, Poarta nu luase încă nici o hotărîre. *Nicolae* voia să-și valorifice dreptul său de protectorat, și anume, să pună pe tronul sîrbesc un principe ales de dînsul; în consecință trimise la Belgrad pe generalul baron *Lieven* (unul din aghiotanții săi), pentru

a îndruma alegerea în sensul rusesc. În ziua de alegeri, 30 000 sârbi înarmați se adunară pe cîmpul din vecinătatea Belgradului ; ei aleseră pe fiul lui Cerni Gheorghii, pe care îl proclamară sub numele de Kara-Gheorghievici ⁵⁴. Insucces pentru Rusia. Abia a adus Lieven lui Nicolae știrea și acesta a ordonat lui Buteniev să plece de îndată la Constantinopol și să ceară de la Poartă, chiar la sosirea sa, depunerea lui Alexandru Ghica. La 7 oct. 1842, Ghica primi știrea oficială a destituirii sale.

X. În 1842, pentru prima oară, domnul este desemnat prin alegere. Potrivit prevederilor Regulamentului organic, pînă la alegerea noului domn, guvernarea țării fu încredințată unei *căimăcămii*, adică unui guvern provizoriu, compus din trei miniștri responsabili purtînd în această situație numele de *caimacami*. Cei trei, binevoitori rușilor, au pregătit împreună cu Dașcov lucrările de candidatură. Știrbei era candidatul oficial al partidului ruso-fanariot. Fratele său, Bibescu, care combătuse pe Ghica, în numele intereselor obștești, se prezenta drept candidat al bătrînilor și al amintirilor de independență. În orice caz victoria rușilor era asigurată, indiferent care din cei doi frați ar fi fost ales. În partida tinerilor ies la iveală rivalități mizerabile ; între ei sînt 30 candidați. Conform cu art. 26 din Regulament, oricare dintre candidații aflați pe liste trebuia exclus, dacă boieria sa nu mergea cel puțin pînă la bunic. Acest paragraf a fost invocat împotriva celor doi frați. Caimacamii n-au ținut deloc seama de asta. Alte manevre în legătură cu art. privitor la sistemul de votare. Villara este folosit pentru a influența atît pe slujbașii în funcție, cît și pe slujbașii *in spe*. În Țara Românească slujbașii erau un fel de ieniceri civili. În timpul acesta sosi de la Constantinopol *Savfet-Effendi* ⁵⁵, comisarul turc. Billecoq îl previne. *Alegerea* are loc la 1 ianuarie 1843. Bibescu este ales. Dașcov lasă să se creadă că Rusia a avut un eșec ; în fapt *Nesselrode* scria lui Dașcov : „Alegerea tînărului Gheorghe Bibescu a corespuns perfect dorințelor noastre”. Bibescu făcu totul ca să *înșele* opinia publică ; comandă pentru instalare un costum la fel cu cel pe care îl purtase Mihai Vi-

teazul. Bibescu folosi bunele dispoziții ale Adunării pentru a-și asigura masive alocării bănești. Ca un veritabil parvenit, el începu prin jaf și agiotaj. Credincios promisiunilor electorale luate de Villara, el repuse în posturi slujbașii destituiți pentru delapidare de fonduri. Îi iertă de amenzi.

Villara deveni ministru de justiție ; hotărîrile judecătorești se vînd public aci, numărul acestora era nesfîrșit din pricina lipsei de siguranță a dreptului de proprietate. Nici judecătorii, nici apărătorii nu-și ascundeau tranzacțiile ; tot orașul cunoștea tariful fiecărui proces cîștigat. Bibescu a încurajat această stare de lucru. El încercă pe țărani cu noi dări și stabili taxe noi la intrarea în orașe.

O lege fu prezentată de către guvern, prin care soțul obținea dreptul de a ipoteca averea soției sale. Soția lui Bibescu, d-ra Mavrocordat ⁵⁶, era fiica adoptivă a ultimului Brîncoveanu ; ea avea 300 000 fr. rentă. La cîtiva ani după căsătorie, a înnebunit ; dobînzile pe care Bibescu le încasa, nu-i mai ajungeau. Acesta era secretul noii legiuri. El trăia în văzul lumii, cu d-na Ghica, soția lui Constantin Ghica, fratele ultimului domn. Pentru dînsa trebuia jefuită [Zoe] Mavrocordat. În ziua dezbatelor legii care au fost furtunoase, răsunară aluzii dezonorante. Bibescu destitui pe toți demnitarii care, deținînd funcții judecătorești și administrative, au votat împotriva lui. El ceru acum formal divorțul.

Bibescu devenea din ce în ce mai slugarnic față de Rusia. Un rus *Trandafirov* ⁵⁷ venise în Țara Românească sub pretextul de a înființa o mare exploatare minieră. Obținu concesiile enorme, fără să se țină seamă de drepturile proprietarilor ; el anunță public că va dispune să vină din Rusia cinci mii de lucrători. Și aceasta fără aprobarea Adunării. Atunci a apărut „Grădinarul și măcieșul” [Măcieșul și florile] (fabulă, al cărei autor era Eliade). Era o satiră împotriva lui Trandafirov. Opinia publică se ridică împotriva contractului Trandafirov. Adunarea printr-o adresă, cere explicații de la domn. În special un tînăr, boier : Constantin Filipescu, rosti cuvîntări violente (a murit de

curînd la Paris). Bibescu a răspuns : „Consider această Adunare incapabilă de orice deliberare serioasă”. Ordonă prorogarea Adunării, deși bugetul nu fusese încă votat. Rusia îi veni în ajutor, constringînd și Poarta în același sens. Aceasta dădu un firman prin care decidea prorogarea Adunării pentru un timp nedeterminat. Astfel Poarta nu-și exercita suzeranitatea decît în beneficiul rivalului ei. Bibescu — un țigan înfumurat — era acum stăpîn absolut. Se remarcă întotdeauna prin lovituri de samsar. Delapida oriunde și în orice ocazie.

În 1846 în Țara Romînească a fost o recoltă foarte bogată. Grîul era foarte ieftin; se făcuseră pentru orașul București enorme aprovizionări. În 1847, municipalitatea vîndu, la ordinul lui Bibescu, grînele pe care le stocase la preț de cost. Cumpărătorul, Paciuri, era un asociat al familiei Bibescu. Neevoile Europei produsera beneficii enorme. După Chainoi⁵⁸ (I. Ghica), sub Bibescu s-a deturnat numai de la departamentul lucrărilor publice suma de 33 000 000 fr. Rudele și creaturile sale vindeau slujbele publice la mezat. Tot atîta ticăloșie ca în epoca cea mai ticăloasă a fanarioților. Dașcov era atotputernic (pe Bibescu îl numea public, el însuși, aghiotantul său). Bibescu închise școlile înființate de Alexandru Ghica. El căuta să se debaraseze de Billecocq. Un grec oarecare Piccolos, fost cenzor imperial rus la București, cîștigase la Paris bună voința lui Guizot; Guizot spuse că Dașcov ar trebui în acest caz să fie și el rechemat ca și Billecocq. D-na Ghica, rămasă însărcinată de Bibescu, este trimisă în 1844 la Paris cu recomandații și scrisori către d-na Lieven, și bine provăzută cu ducați și diamante. La d-na Lieven, ea întîlnește pe Guizot. Acesta se arată cam dificil. Dașcov serie fără încetare la Petersburg: dacă s-ar putea să fie debarasat de Billecocq. D-na Lieven primește de asemeni ordine de la St. Petersburg. Nefericitul Guizot aruncă vina pe comportarea imorală a lui Bibescu. Prin urmare Bibescu trebuie cu orice preț să-și consfințească legătura prin căsătorie. Divorțul devine astfel necesar. Mitropolitul refuză cu fermitate. Se adresează, atunci, patriarhului din Con-

stantinopol, și ambasadorul Rusiei servi ca mediator. Dar și aci scrupule. Cu bani, distribuiți Divanului, se cumpără schimbarea patriarhului și urmașul fu avertizat de primele obligații pe care avea să le îndeplinească. Divorțul pronunțat — Ghica de fapt era corect* — căsătoria avu loc în septembrie 1845. Acum conștiința lui Guizot putea fi liniștită. Billecocq fu rechemat. Printr-o scrisoare a lui Guizot din 19 februarie 1846 (primită de Billecocq în martie 1846), d. de Nyon⁵⁹ a fost numit în locul său. — Doamna de Lieven era ministru de afaceri străine la Paris și Guizot primul ei slujitor —. Guizot scrisese lui Billecocq că putea părăsi postul fără să fi sosit încă Nyon. Billecocq rămase pe loc. La 1 mai 1846 (obiceiul era ca în ziua de 1 mai, de onomastica lui Ludovic-Filip, miniștrii domnului să facă vizită la consul), Bibescu neglija înadins să facă acest lucru. Drept urmare, Billecocq coborî pavilionul consular, încredință protecția supușilor francezi consulului general al Angliei, ceru pașapoartele și părăsi Bucureștii plecînd spre Paris. Guizot fu furios pe Billecocq. El dădu instrucțiuni lui Nyon de a se comporta la București ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Nyon fu lingușit de Bibescu, de partea căruia trecu cu totul, și cu tot entuziasmul.

Sultanul sosi la Rusciuc, unde chemă pe domnitorii Serbiei, Moldovei și Țării Românești. Boierii reinnoiră plîngerile lor adresate lui Reșid-pașa. Bibescu, la prima sa vizită la vizir, primește ordin „de a pune în legalitate guvernarea sa prin convocarea reprezentanților”. La acea dată expira mandatul Adunării prorogate. Trebuiau convocate prin urmare colegiile electorale, ceea ce a fost făcut pentru 15 nov. 1846. Bibescu excluse din liste 9/10 din eligibili etc. Înainte de alegeri modifică circumscripțiile electorale, obligînd pe cea mai mare parte a alegătorilor să voteze în capitală. Astfel în județele din afara Bucureștilor erau cel mult 20 alegători pe care putea să-i cîștige de partea sa etc. Bibescu avu astfel o Adunare

* Divorțul fusese pronunțat în defavoarea lui Ghica, prin mărturii false, deși toată lumea știa că nu era el cel incorect; cf. Regnault, p. 248.

după voința sa. Hoția fu legalizată. Un vot al acestui „tribunal excepțional” acordă lui Bibescu dreptul de a confirma fără apel hotărârile tribunalelor de primă instanță. Fiecare slujitor în localitatea sa, deveni șeful unui despotism jefuitor. Guvernarea nu era decît un dezmaț. Opoziția era alcătuită parte din boieri mari, nemulțumiți, parte din tinerime. Iarna lui 1847 a fost o epocă de frământări generale. Au loc mișcări și printre țărani. Bibescu cu miniștrii săi și boierii se acuzau reciproc de „nenorocirile țării”.

Spre sfîrșitul lui 1847, Dașcov fu transferat într-un alt post; Kotzebue⁶⁰ deveni urmașul său. Consulatul rus împingea pe domn la măsuri severe, pe boieri la revoltă; se amesteca chiar, prin agenții săi, în partidul național, pentru a-l abate din drumul său și a-l compromite. Kotzebue (fiul bătrînei otrepe) fusese șase ani consul la Iași. La București toată lumea conspira. Domnul, pentru a-și consolida puterea, printr-o insurtecție înfrîntă; consulul pentru a putea provoca, sub motivul tulburărilor, intervenția rusă; boierii pentru a recîștiga foloasele pe care le aveau de pe urma jefuirii bunurilor obștești; clasa mijlocie, cîțiva boieri luminați, publiciștii patrioți, masa țăranilor pentru a scăpa de protectoratul rus.

XI. *Ideea politică* fundamentală a revoluției din 1848 de la București a fost o mișcare împotriva protectoratului rus. În toate celelalte privințe, ea a fost o revoluție socială, [observînd totuși] un respect vădit pentru suzeranitatea turcească.

Boierii. Cuvîntul la origine însemna „războinic”; astăzi înseamnă „o persoană scutită de serviciul militar”. Ei nu plătesc nici o dare; sînt cei dinții curtezani al străinului, gazdele zeloase ale invadatorului. Fiecare secol a mărit și mai mult corupția din clasa boierească. Cele cîteva excepții sînt azi în exil. Nu există nici o aristocrație de naștere. Din 30 familii de mari boieri din Țara Românească sînt numai 19 al căror rang de boierie este mai vechi de 20 ani. În Moldova din 10 familii de mari boieri abia una este mai veche de 1828. Familia dom-

nească Cantacuzino (ca și cum s-ar trage din împărații greci), se numea la origine Măgureanu. Cei mai mulți boieri nici nu sînt de origine românească. Mavrocordații și Mavroghenii sînt originari din insula Miconi (Arhipelag), Ghiculeștii vin din Albania, Racoviștii din Asia Mică, Ipsilanții și Moruzeștii din Trebizunda, Suțuleștii sînt bulgari, Caragea raguzani, Roseteștii din Genova etc. O parte din vechii boieri români, Goleștii, Grădiștenii, Brătienii sînt în exil; alți descendenți din astfel de vechi boieri sînt aruncați în slujbe mici, unii au devenit clăcași. O parte a acestor victime se cheamă *neamuri* (oameni de viță boierească). (Clasă creată de fanarioți).

Sub fanarioți, grecii luară ranguri de boierie. Curînd izbucnesc lupte între boierii pămînteni și fanarioți. Domnul sprijinea pe cei din urmă. Însă boierii fanarioți încetau de a mai fi boieri, dacă protectorul lor înceta de a mai fi domn; or, acesta nu domnea mult niciodată. O lege nouă hotărî, de aceea, că prin căsătoria fiicei unui boier pămîntean cu un boier fanariot, acesta se împămîntenea și devenea boier pămîntean. Astfel grecul pătrunse în orice familie. Se produse o invazie prin alianță. Cei cîțiva boieri care rezistară fură persecutați. Urmașii lor căzură în clasa țăranilor *neamuri*. De aceea boierii produsură hibridi. În rîndurile majorității așa-numiților boieri pămînteni din această cauză nu este aproape nici un român. Rușii au desăvîrșit opera de dezagregare a boierimii. Regulamentul organic împarte boierii în trei categorii, boieri mari, boieri de a doua și de a treia clasă. Pînă atunci, din punct de vedere politic, nu exista nici o deosebire de la boier la boier. Plenitudinea drepturilor politice este acum limitată la un mic număr. Acțiunea moscovită se întărea concentrîndu-se. În Țara Românească cei 70 boieri mari erau reprezentați în Adunare prin 20 deputați. Cei 3 000 de boieri de a doua și a treia clasă, numai prin 18. Orice ofițer sau slujitor devotat Rusiei putea fi numit boier. Boieria era un titlu personal. Deoarece cea mai mare parte a slujitorilor erau ruși, sau plasați de către ruși, rezultă că acești mici boieri erau agenți ai protectorului. În afară de

asta există influența femeilor boierilor care își deschid alcovul ofițerului rus sau turec. Prin ușurința cu care se obține divorțul, femeile sînt schimbate ca niște mobile de ocazie.

Țăranii. Rasă puternică, primitivă, în special în munți și în Banatul Craiovei. La fel țăranii din Transilvania. Ironici. Fizionomie meridională. Zeflemiști. Mare putere de asimilare. Traian e un fel de zeu național. Superstiții (strigoi, de ex.). Au prejudecăți împotriva industriei fierului etc., fiindcă toate uneltele de fier și de aramă erau făcute exclusiv de țigani, care sînt de altfel singurii potcovari din țară. Românii din Transilvania sînt mai puțin înapoiți. Boierii, care de drept posedă monopolul tuturor băuturilor alcoolice de pe moștile lor, țin cîrciume și propagă beția. Țăranul își petrece toate numeroasele sărbători ale ritului ortodox la cîrciumă. Unica hrană a familiei e *mămăliga* (mălai fiert cu apă). La zile mari, mămăliga se mănîncă cu lapte, cu brînză proaspătă sau cu pește sărat. Pînă acum cîțiva ani, locuințele lor nu erau decît niște vizuine întunecoase, gropi săpate în pămînt (numite bordee, locuite astăzi mai ales de țigani). Acum, aproape pretutindeni sînt colibe acoperite cu stuf. Acesta e meritul lui Kiselev. Costumul țăranului de la Dunăre e același ca pe timpul lui Traian.

Cînd, după o așteptare de trei secole, refugiații s-au coborît din nou din munți în cîmpia părăsită de barbari, ei au reluat munca în comun și au făcut din cîmpia întregă o proprietate comună (ager publicus). La munte, îndelungata obișnuință de locuire și de exploatare individuală a pămîntului a creat proprietatea privată ereditară. În consecință, clasa proprietarilor moșneni se dezvoltă spre deosebire de proprietarii colectivi [în devălmășie]. Mai tîrziu, prin transformări arbitrare sau consimțite, au apărut moșneni și la cîmpie. Dar în vremea lui Radu Negru și Bogdan, proprietatea pămîntului era individuală la munte, colectivă [devălmășă] la cîmpie. Tocmai fiindcă aci pămîntul aparținea domeniului public, domnii s-au crezut îndreptățiți să rupă fișii din el, la început pentru a răsplăti servi-

ciile unor boieri sau șefi militari. Danii au fost făcute și unor boieri, sate și orașe, legînd de ele condiții de binefacere publică. Multe danii, guvernate de regimul comunal, s-au păstrat intacte pînă în zilele noastre. Au început curînd danii particulare unor favoriți ai domnului. Ulterior se făcură donații bisericilor și mănăstirilor cu condiția să țină școli, să îngrijească de săraci etc. etc. Călugării nu erau decît fideicomisari [mandatari]. Dar pe aceste moșii desprinse trăiau țărani cultivatori, proprietari, nu cu titlu individual, ci cu titlu colectiv. Deci tranzacția a fost ca o consacrare a dreptului anterior al țăranului. Noii proprietari, boieri, mănăstiri sau comune, împărțiră solul în trei părți egale : două din aceste părți fură cedate, subîmpărțite în loturi mici, colonilor posesori. A treia parte era rezervată noii proprietăți și trebuia cultivată de coloni în folosul proprietarului. Acest drept de proprietate al țăranilor era grevat de o ipotecă ereditară în muncă. Această împărțire teritorială domină încă.

Această nouă constituție a proprietății a fost extinsă treptat pe măsură ce s-au făcut noi donații. La început n-a avut altă regulă decît împărțirea în trei; amănunțele au fost lăsate arbitrarului. Numărul zilelor de clacă nu era determinat. Țăranul a fost astfel adeseori silit să-și lase propriile sale ogoare în paragină.

Și la cîmpie s-a format o clasă numeroasă de mici proprietari individuali, numiți *moșneni*, o clasă mijlocie. Boierii și mănăstirile au dus împotriva lor un război iscusit de șicane și de violențe. Boierii și mănăstirile au obținut de la domni scutire de dări, ceea ce a înmulțit sarcinile asupra moșnenilor. Apoi războaiele cu polonii, ungurii, turcii și tătarii au impus moșnenilor neîncetat prestații în bani și oameni. Ei au recurs la împrumuturi oneroase. Singurii creditori erau boierii și clerul, care împrumutau cu dobînză cămătărești. Moșnenii cad astfel cu proprietatea lor în mîinile cămătarilor. În sfîrșit judecățile strîmbe au venit în ajutorul cametei. S-au cerut titluri originare [de proprietate] acolo unde nu exista decît dreptul primului

ocupant. Acolo unde existau titluri, ele au fost falsificate sau sustrase de către agenții domnului sau boierilor. În sfârșit, la judecată, țăranul găsește că tot boierul hotărăște. Preoții și boierii se sprijineau reciproc. Astfel mica proprietate se destramă repede. Cea mai mare parte a moșnenilor au fost prefăcuți în șerbi. Clasa mijlocie dispăru, și cu ea forțele vitale ale națiunii.

Țăranii s-au răzbunat asupra boierilor prin fanarioți. Aceștia au folosit aceleași silnicii și uneltiri pentru a prăda pe boierii pământeni, de care boierii s-au servit împotriva moșnenilor. Mari mase au fost prefăcute de ei deopotrivă în țărani, neamurile de azi. Boierii fanarioți sau fanariotizați continuă azi același sistem de jaf. În ambele principate urmează aceleași târguieli între tribunale și jefuitori. De treizeci de ani averile moderne se bazează pe procese de hotărnicie. De pildă, Știrbei — pe care austriecii l-au adus înapoi — avea lângă Craiova, ca avere patrimonială, moșia Mehedinți, constând dintr-un mic număr de hectare. Acum, aceasta a devenit una din moșiile cele mai întinse din Principate, cu o rentă de 50 000 franci, datorită proceselor intentate tuturor moșnenilor dimprejur.

Țăranul român nu s-a lăsat degradat de mizerie.

Decăderea a fost săvârșită prin constituția lui Șerban ⁶¹, care a transformat țăranul cultivator în șerb. Ei sînt acum vînduți împreună cu pămîntul; proprietarul moștenește pe șerb dacă acesta n-are moștenitori direcți; proprietarul fixează durata muncii; proprietarul e obligat să dea instrumentele de lucru și să hrănească pe țăran în caz de foamete sau de boală. Proprietarul nu poate vinde pe șerb separat de pămînt. Această [ultimă dispoziție] este eludată. În Moldova, mai ales, șerbii erau confundăți cu țiganii robi, vînduți cu bucata. Diferite răscoale au fost încurajate de domnii fanarioți (împotriva boierilor pămînteni). De aceea, Constantin Mavrocordat, prin actul din 5 august 1746 a hotărît desființarea șerbiei și, la 6 aprilie 1749, Adunarea obștească a Moldovei a luat aceeași hotărîre. În schimb, a fost creată ticăloasa instituție a *scutelnicilor*. Proprietarul nu mai e obligat de acum înainte să dea nici instru-

mentele de lucru etc. Astfel țăranul devine și mai dependent de stăpîn. Decretul lui Mavrocordat obliga pe proprietari să pună la dispoziția cultivatorilor cele două treimi din moșie. Munca obligatorie a țăranului a fost fixată la 24 zile, în afară de dijma din produse. Dar aceste limite n-au fost respectate în practică. Prin această pretinsă emancipare cad asupra țăranilor și dările către stat și rechizițiile. Țăranii sînt acum de două ori jefuiți.

În 1768, Țara Românească s-a depopulat atît de repede, încît Poarta, amenințînd pe Scarlat Ghica ⁶², a poruncit să pună frîu stoarcerilor. Însăpămîntat, el a determinat prin făgăduieli pe emigrați să se întoarcă. Deja, un hrisov din 6 februarie 1768 le dădea garanții de ușurare: 1) țăranii întorși, se puteau așeza pe orice domeniu după alegere; 2) zilele de clacă au fost reduse la trei, pentru primul an, la șase, pentru anul al doilea și la nouă pentru anul al treilea și pentru anii următori. Dijma pentru proprietar rămîne în vigoare. Dar aceste angajamente erau încă provizorii. Boierii nu s-au sinchisit de ele; în curînd, țăranii fug din nou în păduri și în munți. În 1775, zece mii și-au părăsit deodată plugul, s-au împrăștiat în țară și s-au răzbunat asupra boierilor prădîndu-i. Alexandru Ipsilanti reînnoi făgăduielile din 1768. Lăcomia nesățioasă a boierilor a provocat noi decepții.

La fel s-au petrecut lucrurile în Moldova. Răscoalele țăranilor provoacă intervenția domnului. Printr-un hrisov din 1 ianuarie 1766, Grigore Ghica a redus claca la 12 zile. Boierii, după cîțiva ani de comploturi tenebroase, răbufnesc. În 1775, șapte boieri mari, în frunte cu mitropolitul, se prezintă în fața domnului, îl somează să revoace hrisovul și-i cer 36 zile de clacă. Grigore Ghica le respinge cererea. Totuși, la 30 septembrie 1777, e silit să acorde un spor de două zile și să adauge la obligațiile țăranului: 1) un transport gratuit în folosul proprietarului; 2) repararea dependențelor proprietății, magazii, arii, mori, circiume, zăgaz de iazuri etc. etc. Ura boierilor împotriva lui Grigore Ghica a rămas; ei au îndemnat pe turci să-l asasineze, după ce a protestat împotriva cedării Bucovinei.

În 1790, o protestare generală a proprietarilor devine prilejul unei noi constituții rurale, numită *urbariu*. Ea suprime zilele de clacă și le convertea în norme determinate prin măsuri de suprafață atât pentru arat cât și pentru prășit și pentru cosit etc. Astfel, țăranul cunoștea limitele obligațiilor sale în muncă. Dar pentru boier legea nu exista decât dacă oferea pretext pentru noi șicane. El a înmulțit mereu zilele de clacă în măsuri de suprafață. Dar a fost menținută împărțirea pământului în trei părți, din care două treimi pentru cultivator.

Un nou urbariu decretat de Caragea în 1816 era o combinație a două moduri de exploatare. El a adăugat două zile de clacă, una toamna, alta primăvara, plus transportul unui car de lemne în preajma crăciunului, din pădure la conacul boieresc, și un alt transport la șase ore depărtare.

Alte modificări ale proprietății funciare: transformarea proprietății colective a țăranilor în embatic sub numele de *clacă*. „Claca, spune articolul întâi, este un fel de embatic, obișnuit în Țara Românească. Ea are loc, când proprietarul primește pe clăcași, adică pe embaticari, să șează pe moșia lui”.

Ceilalți fanarioți încercaseră să restrângă abuzurile proprietarilor pentru a mări proporțional dările asupra țăranului. Caragea înmulțește abuzurile proprietarului și fiscoșului. Delapidator de frunte, el a întrecut pe predecesorii săi. Acest regim a contribuit mult la revoluția lui Tudor Vladimirescu, făcută în numele țăranilor contra boierilor și fiscoșului.

În răscoala lui Vladimirescu armata era compusă aproape numai din țărani. Domnii pământeni au impus mai întâi moderație boierilor. Grigore Ghica a apărat energic pe țărani. Anii 1822—1828 au fost cei mai buni pentru țărani. Dar în 1828 invazia rusă a transformat țăranii în animale de muncă pentru a trage tunurile și carele de război.

Kiselev își dădea aerul de protector al țăranilor; a promis reforme, dar a încredințat elaborarea reformei unei comisii de boieri, printre care figurau Știrbei și Bibescu.

În 1831, a intrat în sfârșit în vigoare Regulamentul organic. Se asigură țăranilor $\frac{2}{3}$ din moșia fiecărui proprietar. Îmbunătățirile pe care le aduce constau în garanții contra isgonirii, îngăduite numai ca pedeapsă individuală, și în acest caz numai cu despăgubire.

Îndatoririle țăranului sînt de două feluri: 1) *Renta (dijma) din produse*. În Țara Românească ea se împarte după cum urmează: $\frac{1}{10}$ din toate produsele, $\frac{1}{5}$ din fin, $\frac{1}{20}$ din vin. În Moldova, $\frac{1}{10}$ din vin. Astfel, dacă produsele fac 1000 franci, țăranul are să dea 100, iar dacă venitul net e egal cu 200, 50%; dacă e egal cu 100 — dijma îl va absorbi în întregime.

Țăranii primesc, în Țara Românească: 1) pentru locul de casă și de grădină 400 stînjeni (stînjenul echivalează cu 2 m.p.) la cîmpie, și 300 la munte; 2) 3 pogoane (1 pogon = $\frac{1}{2}$ ha) de loc de arătură; 3) 3 pogoane de finaț, dacă țăranul are 5 vite cornute; dacă are mai puține, mai puțin; dacă n-are deloc, nici un finaț.

2) *Zile de clacă și de căraușie*. Fiecare țăran datorează proprietății: 1) 12 zile de clacă; 2) o zi de plug; 3) un transport de lemne. În Moldova, ultima condiție e și mai grea. Dar zilele nu se socotesc după măsura timpului, ci după cantitatea de lucru. După Regulamentul organic, cele 12 zile de clacă fac 36 de zile, o zi de plug = 3, transportul 3 zile. *Total 42 zile*. În Moldova, *48 de zile*. Odinioară, când muncile la boier nu se terminau în zilele anumite pe care le acorda legea, el se adresa țăranilor care le făceau de bună voie; dar proprietarul aștepta pînă cînd ei își terminau propriile lor lucrări și pentru ajutorul dat le organiza hore și le dădea de băut. *Regulamentul organic* a prefăcut aceasta în servitute obligatorie. Satele au fost silite să dea proprietarului, pentru munca extraordinară, 4 oameni din 100 de familii, 3 din 63—75 familii, 2 din 38—50, unul din 13—25. La fel în Moldova. Această nouă îndatorire se numește *iobăgie* (cuvînt străin de limba română, însemnînd servitute). Această iobăgie echivalează cu 14 zile pentru fiecare țăran din Țara Românească, 36 în Moldova pentru locuitorii unui sat de

200 familii, 72 pentru alții. Toate acestea fac 56 zile de clacă pentru țaranul muntean; 84 în Moldova pentru prima categorie, 120 pentru a doua.

Or, din cauza asprimii iernilor lungi, anul agricol n-are decît 210 zile. Din acestea trebuie scăzute 30 duminici, 10 zile de sărbătoare, 30 de timp prost. *Total* : 70. Rămîn 140 zile. Țăranului îi rămîn în Țara Românească 84, în Moldova 56 și numai 20 în satele avînd sub 200 familii. Acestea sînt zilele oficiale de muncă. Pe lîngă aceasta, Regulamentul adaugă, determinînd munca fiecărei zile, în așa fel încît pentru a termina norma să mai rămînă de lucru și pentru a doua zi. Munca pentru o zi e așa fel determinată, încît nici un om să n-o poată termina într-o zi.

Ziua de prășit, de exemplu, e astfel hotărîtă de Regulamentul economic, încît începe (cu întreruperi, bineînțeles) în mai, pentru a sfîrși în octombrie. În afară de aceasta, proprietarul își alege întotdeauna timpul cel mai bun. Astfel țaranul e silit să-și neglijeze țarina lui. Darea și foamea îl silesc să se împrumute; creditorul țaranului e proprietarul. *I se dă cu împrumut* nu bani, ci *pîine* la prețul curent, adică prețul pieții pe care vînzătorul l-ar obține la Brăila sau Galați. Pentru aceasta, țaranul își zălogeste munca liberă : acumularea muncii impusă de Regulament și a muncii impuse de nevoie răpește tot timpul populației rurale. Astfel concedarea de pămînt e iluzorie, de vreme ce n-are pentru el nici timp, nici instrumente de lucru.

La boierii din Moldova, exploatarea e fără rușine, fățișă, brutală; la cei din Țara Românească deghizată sub forme legale și sub contracte. Primii sînt ca niște baroni feudali, ultimii, ca evreii din evul mediu.

După un articol al Regulamentului, boierii au dreptul să ceară de la țărani zile de clacă în muncă sau în bani. În Moldova, boierul face ca zilele de clacă să dureze anul întreg. Țara Românească preferă specula financiară. Tarifal pentru evaluarea zilei de lucru în bani e stabilit legal după Regulament la fiecare trei ani de Obștească Adunare (compusă exclusiv din boieri).

Prețul legal nu e niciodată în raport cu valoarea reală. În afară de aceasta, mai sînt și învoielile de bună voie. Mai întîi, obligația țaranilor e fixată în bani, mai sus decît o poate plăti, apoi convertită în zile de clacă înzecite de dobînzii.

Cele 330 000 de familii de țărani în Țara Românească, dacă arenda s-ar plăti la 5% din valoarea pămîntului, ar avea de plătit proprietății pe an 11 550 000 de lei. Or, după evaluarea Regulamentului, ei plătesc 51 810 000 lei. Această sumă multiplicată cu 22 (numărul anilor de cînd se aplică Regulamentul), dă 885 720 000 lei prelevați cămătărește de boieri asupra poporului. În Moldova, pentru același timp, acest surplus produce 668 800 000 lei. Împreună 1 554 520 000 lei, sau circa 540 000 000 franci. În această sumă nu intră dijma, transporturile, nici abuzurile.

După *articolul 146* al Regulamentului, proprietarul singur are dreptul să vîndă pe moșia sa vin, rachiu și alte băuturi, să țină scaun de carne și băcănie, să aibă moară și să pescuiască în iazuri. Proprietarul are deci monopolul tuturor articolelor de consum, pe care-l arendează evreilor și grecilor. Astfel articolele de primă necesitate sînt cu 30% mai scumpe la sate, decît la orașe. În timpul iernii, boierul își desface direct băuturile, pentru muncă vara.

Acum fiscal. Boierii și mănăstirile nu plăteau nici un impozit, toată povara dărilor cădea deci asupra țaranilor. *Capitația* : după Regulament, fiecare țaran plătește anual 30 de lei. În afară de aceasta trebuie adăugat : 1) 6 zile corvadă pentru construcția șoselelor, care, după sistemul obișnuit, fac 24 zile; 2) 2 *parale* pentru fiecare vită de muncă, pentru a putea intra și circula în orașe și 4 *parale* pentru capitală; 3) taxa de trecere pe podurile publice și particulare construite de țărani ei înșiși; 4) serviciul militar prin conscripție : un om din 50 familii. În sfîrșit, în *urma ușurării dărilor*, spune Regulamentul, *prețul sării a trebuit urcat*.

Vin apoi obligațiile către comune. Fiecare țaran plătea în casa comunală sub diferite titluri : pentru drumurile vicinale,

registre, pîrcălabi și instrucțiunea elementară, pentru depunerea în magazii de rezervă a unei cantități de porumb. Toate aceste contribuții către stat și comună fac, în Țara Românească 150 lei. Așa a ajuns țăranul adevărat rob al gliei.

În principiu, țăranul are dreptul să părăsească pămîntul pe care se află, dar numai unul cîte unul (după Regulament). Numai două familii pot părăsi aceeași moșie în cursul anului. Un țăran care vrea să se strămute, e obligat : 1) să înștiințeze cu 6 luni înainte pe ispravnic (prefect) și pe proprietar ; 2) să plătească peșin și în prealabil proprietarului toate prestațiile anului socotite din ziua în care va părăsi proprietatea ; 3) să verse în casa comunală o sumă egală cu capitația comunală anuală ; 4) să se achite de mai înainte de capitație pentru toți anii care mai rămîn pînă la viitoarea catagrafie (art. 249 al Regulamentului). Or, catagrafia se face numai din șapte în șapte ani, încît el are adesea de plătit capitația cu anticipație pe 5—6 ani. În sfîrșit, casa sa pe care a clădit-o, țarina pe care o lucrează rămîn proprietarului fără despăgubire. Astfel orice strămutare e imposibilă.

În Țara Românească, țărăniile au protestat împotriva Regulamentului : soldații ruși, trimiși în sate, au dovedit cu focuri de armă blîndețea Regulamentului.

În Moldova, nemulțumirea a luat un caracter de răscoală țărănească : reprimarea a fost mai cruntă ; sîngele a inundat brazdele de care era înlănțuit țăranul. Fugă necurmată a țărănilor moldoveni în Bucovina, Basarabia, Dobrogea ; cei din Țara Românească s-au îndreptat spre Transilvania, Serbia, Bulgaria. În zadar malurile riurilor erau strașnic păzite și ca în stare de asediu, emigranții treceau prin intervalele unde nu erau trupe, mai ales iarna cînd Dunărea era înghețată. Mai mult de 40 000 familii se stabilesc de-a lungul malului sîrb ; în Bulgaria și pînă în Rumelia sînt astăzi mai mult de 100 000 oameni care au părăsit țara de la începutul domniei Regulamentului organic, și numărul lor crește în fiecare zi.

După războiul din 1828, o colonie de 30 000 bulgari crease în Țara Românească splendide așezări agricole. Asupririle Regulamentului au silit colonia să se dizolve. Bulgarii au trecut din nou Dunărea ; aceia care au rămas au întemeiat două țirgușoare, dar s-au lăsat de agricultură. În 1834, 1835 și 1836, mai mult de 12 000 familii transilvane așezate în Țara Românească de o jumătate de secol s-au întors în țara lor.

Depopularea a fost atît de rapidă încît Al. Ghica s-a înspăimîntat. Din 1837 pînă în 1842 a intervenit pentru țărani împotriva boierilor. Acest fapt a ridicat Obșteasca Adunare împotriva lui. În 1842, un boier a strigat în Adunare : „țăranul e capitalul boierului”. Bibescu, deși a scăzut două zile din iobăgie (în 1843, reducîndu-le de la 14 la 12 zile), a sporit zilele de corvadă pentru sosele, a dublat taxa la barierele orașelor și a legat și mai strîns pe țărani de moșia boierului.

Cler, mănăstiri.

Preotul de sat în Moldo-Valahia împărtășește viața și havalele țărănilor. El nu știe să citească decît cărțile bisericesti tipărite, să facă slujba religioasă și să recite evangheliile în limba națională. În 1848, el a luptat cot la cot cu țăranul. Țăranul nu cunoaște altă lectură decît evanghelia, nu știe decît de vrăji, blesteme, superstiții.

Preoții de la orașe sînt intriganți ; tot atît de ticăloși, ca și boierii. La fel și mitropoliții.

Mănăstirile, la început, erau un fel de fideicomise ale domniilor statului (ager publicus) cu sarcini obligatorii. Deja sub domnii pămînteni, în înțelegere cu boierii, ele au uitat clauzele daniilor. Fanarioții, ispitiți de bogățiile lor, se amestecă curînd în administrația averilor mănăstirești. Ei distrug mai întîi titlurile lor originare de proprietate, le înlocuiesc apoi cu propriile lor *hrisoave*, prin care închină pe cele mai bogate din aceste mănăstiri comunităților grecești de la Sf. Mormînt, de la Muntele Sinai și de la Muntele Athos. De atunci, aceste mănăstiri sînt

obligate să trimită daruri mănăstirilor sus-menționate. Acestea obțin în curînd de la fanarioți autorizația de a avea în mănăstirile închinat *egumeni* (abați) pentru a-i reprezenta și a le administra în numele lor. Omagiul a degenerat în servitute; egumenii greci au pus mîna pe întreg venitul. În curînd ei dispun de proprietate. Moșiile românilor de baștină sînt închinat mănăstirilor bogate de la Sinai și Athos, și aproape o treime din proprietatea funciară din cele două țări încap pe mîini străine. Aceste uzurpări au durat pînă la alungarea fanarioților. Atunci Grigore Ghica și Ioan Sturdza au reclamat Porții, care a silit pe călugării greci să restituie ceea ce luaseră.

În 1828, Rusia aduse înapoi pe călugării greci în Principate, îi repuse în stăpînirea mănăstirilor. Regulamentul consacra acest fapt. Regulamentul a hotărît că o redevență anuală de 2 000 000 lei (700 000 franci) va fi alocată de mănăstiri casei școlilor din Moldova și Țara Românească, dar în același timp 300 000 de lei erau atribuiți patriarhului de la Constantinopol, ca subvenție școlilor grecești din Turcia.

Din 59 mănăstiri în Țara Românească și 43 în Moldova, 28 sînt închinat Muntelui Athos. Venitul total al acestor mănăstiri se ridică la 10 milioane de franci; astfel amîndouă Principatele plătesc în fiecare an mănăstirilor grecești situate în afară de țară. Mănăstirea de la Muntele Athos figurează aproximativ cu un sfert.

În afară de aceasta, la protestul călugărilor greci, ambasadorul rus la Constantinopol hotărî că, timp de zece ani, călugării greci nu vor plăti nici o dare către statul ale cărui moșii le stăpîneau, adică pînă în 1843. În același an, Rusia a propus ca locuitorii de pe moșiile mănăstirilor și călugării greci ei înșiși să fie transformați în supuși ruși, dependenți de consulatele de la București și Iași. Aceasta însemna că 1/5 din teritoriul Principatelor să fie supusă jurisdicției consulare ruse. Călugării au respins propunerea. Atunci țarul i-a lăsat în seama dușmăniei românilor. Bibescu i-a supus la contribuții de tot felul: împrumuturi forțate, daruri considerabile la orice prilej, ca

recunoașterea egumeniei lor etc. În 1847, călugării au fost siliți să facă apel la Rusia. Un firman dictat de ambasadorul rus, fixa contribuția anuală a mănăstirilor la 20 000 ducăți (240 000 franci pentru ambele Principate). O parte din acești bani conferă călugărilor greci preponderență în Palestina. O bună parte e rezervată legației ruse de la Constantinopol care se folosește admirabil de ea în intrigile sale.

Țigani: robie. În ambele principate țigani formează o populație totală de 300 000 de suflete, fiind mai numeroși în Moldova decît în Țara Românească; în Transilvania, Bucovina Banatul Timișoarei, ei se ridică la 140 000. (În englezește sînt numiți *Gypsies*); (ei înșiși se numesc romi). În 1848 guvernul provizoriu proclamă dezrobirea lor.

În 1830, boierii, deja nemulțumiți de a-și fi pierdut scutelnicii, obțin din partea lui Kiselev consacra dreptului lor de proprietate asupra țiganilor.

În 1834, colonelul Cîmpineanu și-a eliberat toți robii. Cei mai mulți, ignorați și goi, n-au știut ce să facă cu o libertate care-i lăsa muritori de foame. Știrbei s-a remarcat ca vînzător de țigani, mai întii cu bucata, apoi tot restul bancherului Opran pentru 120 000 franci. Opoziția națională voia despăgubire pentru răscumpărare. Știrbei, geambașul nerușinat, a vrut să-și atribue meritul unui astfel de proiect de lege. Indignare generală.

În 1837, Al. Ghica a decretat eliberarea tuturor țiganilor aparținînd statului. 4 000 de familii astfel eliberate au fost repartizate pe moșiile boierilor, cu obligația pentru aceștia de a le da pămînt de arătură și de a-i trata deopotrivă cu ceilalți țărani. Țigani au fost impuși la dări către vistierie. (Printre ei erau căldărari, lăcătuși, potcovari etc.). Aceste 4 000 de familii aduc statului astăzi 90 000 franci venit anual.

La 31 ianuarie 1844, Ioan Sturdza a prezentat Obșteștii Adunări moldovene un proiect de dezrobire a robilor mănăstirilor și clerului.

Clasa mijlocie. Evrei și greci. Comerțul este în mîinile evreilor și grecilor. În Țara Românească evreii expulzați au fost

înlocuiți cu greci. Prin aceasta nu s-a schimbat decât numele cămătarului. Comerțul era disprețuit din cauza comerciantului.

Boierii își arendează adeseori proprietățile lor la evrei și la greci. Aceștia subarendează altora, de același neam cu ei... Sînt Middelmen-ii Irlandei. Contractele de arendă se bazează pe numărul țăranilor legați de moșie. În realitate, țăranul e arendat. Evreul comod boierilor pentru toate viciile lor. Evreii împrumută și boierilor; niciodată sub 12%, adesea cu 20%. Cea mai mare parte a moșiilor le este ipotecată.

XII. Rezultatul politicii maghiare a fost că sîrbii și croații au restabilit tronul răsturnat al Austriei, iar românii din Transilvania au deschis armatelor ruse trecerea Carpaților.

În 1848 s-a produs răscoala românilor din Transilvania împotriva ungarilor. Această răscoală a fost precedată de o luptă pașnică.

Ungurii s-au așezat în sec. al X-lea în munții din vecinătatea Moldovei, la izvoarele Oltului*, ocupînd astfel un colț al vechii Dacii. Ei se numesc *secui* (resturi ale oștirilor lui Attila). Ei au devenit aliații maghiarilor veniți mai tîrziu din Asia. Cete maghiare conduse de regele Tuhutum⁶³ au întîlnit armata românilor lîngă Gyula, unde au obținut victoria. Românii au jurat credință ungarilor într-o cîmpie, numită de atunci Eskiello, din *eskiüdni*, a presta jurămint. Ungurii i-au redus în vasalitate și și-au împărțit între dinșii pămîntul și cetățile.

[Către mijlocul] *sec. XII, colonii săsești*, agricole și comerciale, au fost chemate de regele Geza II. Principalele lor centre: Sibiul și Brașovul. Teritoriile lor se numeau *fundus regius*. Organizarea lor nu era feudală. Sașii erau numai supuși regelui. Formau corporații libere, cu instituții municipale, sub administrația căpeteniilor din națiunea lor, alese de ei. Aceste colonii s-au dezvoltat puternic sub stăpînirea austriacă.

* Textul din Regnault este următorul: „Românii din Transilvania s-au menținut liberi pînă în secolul X. Dar cîteva resturi ale soldaților lui Attila s-au așezat în munții din vecinătatea Moldovei, la izvoarele Oltului... (p. 352),

Ungurii fiind învinși de către turci, Soliman separă Transilvania de Ungaria și o dă ca provincie tributară Isabelei⁶⁴, văduva lui Ioan Zapolya. Dar ungurii au rămas stăpîni, iar românii cultivatori și vasali. În fruntea armatei transilvane se văd întotdeauna unguri ca Báthory-eștii, Bethlenii, Rakoczieștii.

În 1526 ungurii din Ungaria, pentru a se elibera de turci, se închină Austriei.

În 1699, ungurii din Transilvania procedează la fel prin tratatul de la Carlowitz. Ungurii consideră pe nedrept Transilvania ca parte integrantă a Ungariei.

După legea ungară — *pînă în 1848* — românii în Transilvania, asimilați cu grecii, evreii, slavii, armenii, țiganii, erau considerați pe propriul lor pămînt, „națiune tolerată”. „Românii sînt oprîți să poarte haine și pantaloni de postav, cisme, pălărie mai scumpă de un florin și cămașă de pînză fină”. Ei erau numiți „plebea vagabondă”, deși formau 2/3 din populație, în timp ce ungurii, sași, secuii, grecii, armenii formează numai cealaltă treime. Principiul fundamental al legii maghiare: *Nobilitas hungarica est*.

În secolele XII, XIII, XIV, lupte sîngeroase între unguri și români. Aceștia au sprijinit invaziile turcești, ceea ce a constituit una din cauzele principale care a permis turcilor să pună stăpînire pe Banatul Timișoarei. Drept răsplată, turcii au restituit românilor drepturile lor. Cu austrieicii, jugul maghiar s-a lăsat din nou greu asupra populației românești. Curtea de la Viena a trebuit uneori să intervină, cum a fost de exemplu în timpul răscoalei lui Horea... Românii din Transilvania, Banat și Bucovina numesc Moldo-Valachia și *țară* (patria)... După răscoala lui Vladimirescu, un jurnal special, organ al românilor, a fost întemeiat la Brașov, cu numele *Gazeta de Transilvania*...

Cîțiva ani înainte de 1848, ungurii ceruseră guvernului austriac înlocuirea limbii latine cu limba maghiară, ca limbă oficială (1846). „*Nolumus magyarisari!*” Deja în 1846 o răs-

coală împotriva maghiarilor, era pe punctul să izbucnească, ca urmare a protestului deputaților croați (singurii admiși printre slavi) la Dietă. Guvernul maghiar n-a acordat decît o amînare... Széchenyi⁶⁵...

1835. *Ludovic Gaj*⁶⁶ acționează în orașul Agram. O mișcare literară slavă se dezvoltă în Austria. Agram devine centrul mișcării ilirice... Același rol este jucat în Transilvania (în literatura română) de profesorul Simion Bărnuțiu...

În *Dieta din 1847* s-a manifestat cel mai injurios dispreț față de slavi și de români : a topi toate naționalitățile în naționalitatea maghiară. Kossuth datora acestei politici parte din influența sa asupra Dietei.

Ședințele furtunoase din lunile noiembrie și decembrie 1847 au continuat și în primele zile ale anului 1848. Kossuth propune deschis ca limba maghiară să fie introdusă în școlile primare ale slavilor și românilor, să se înlăture orice altă limbă și chiar și preoții să fie siliți să slujească în ungurește. Tirania nu mai folosea menajamente.

Cînd a izbucnit *revoluția din februarie 1848*, maghiarii au crezut momentul sosit de a întemeia pe ruinele celorlalte naționalități, *marea patrie ungară, puternica și viguroasa națiune maghiară*.

La 13 martie 1848 a izbucnit *revoluția de la Viena*.

La 14 martie 1848 Kossuth propune să se trimită o deputație la Viena. Trei sute de magnați, îmbrăcați în tunica națională, cu calpacul în cap și cu sabia la șold, au prezentat lui Ferdinand adresa Dietei și s-au întors la Pesta cu semnătura regală. Articolul al XII-lea al acestei noi constituții decreta încorporarea Transilvaniei la Ungaria. Pe bazele adoptate la Viena, Dieta maghiară a elaborat constituția : Transilvania e declarată țară maghiară, limba maghiară era singură admisă în municipalități și în comitetele districtelor însărcinate cu alegerea deputaților. Dreptul electoral era bazat pe cens ; și toți cei ce au avere sînt unguri.

18 martie 1848 ; Kossuth declară în Dietă că Ungaria nu-și datorește existența decît nobilimii. Nobilul este maghiarul. Numai nobilul are să conducă națiunea.

Kossuth era slovac, fiu al unui plugar sărac din Tjkely ; numele său în limba slovacă înseamnă *cerb* ; s-a căsătorit cu Tereza Wesselényi⁶⁷, fiica unui magnat ... Datorită acestei protecții, a ajuns în Dietă. Alegerea acestui parvenit l-a costat pe Batthyány 100 000 florini...

Art. 18 al Constituției, paragraful 6, prevede „patru ani închisoare pentru toți aceia care ar îndrăzni să vorbească împotriva perfecte unități a națiunii maghiare”. Pe lângă aceasta, provocări prin foi volante împotriva celorlalte naționalități.

Mișcări (pregătitoare) în nord, la slovaci și la ruteni ; în sud, la sîrbi, la croați, la sloveni ; în vest, la germani. Dar totul n-a fost decît amenințare ; dimpotrivă *art. 7 din Constituție* decreta încorporarea Transilvaniei. Au avut loc întruniri în toate satele. Mișcare generală la țară. Alarmă în Dieta Transilvaniei, compusă exclusiv din maghiari. Seniorii maghiari fug la Cluj, sediul guvernului. Ei stăruie acolo ca Dieta să decreteze încorporarea, care singură putea împiedica masacrul general al ungarilor, plănuț de români. Ei ademenesc pe Leményi, episcopul de Blaj, să ridice vocea sa pastorală în favoarea unirii. Dar el n-a fost ascultat.

La 25 martie 1848, o proclamație manuscrisă a fost pusă în circulație printre românii din Sibiu. (Autorul anonim era Simion Bărnuțiu). Ea se termina prin cuvintele : „Nu vrem unire cu ungarii, înainte de a avea dreptul să tratăm cu ei de la națiune liberă la națiune liberă”. În aceeași zi a fost lansat un protest energic al croaților, în care ei refuză să recunoască guvernul ungar și noua constituție.

La 26 martie 1848, o a doua proclamație a lui Bărnuțiu invită poporul să se întrunească într-o adunare generală. Ea fu răspîndită de tineri la țară. În seara aceleiași zile, tineretul de la Blaj, se întrunește în casa lui Avram Iancu. Acolo se hotără să se convoace poporul la Blaj pentru 30 aprilie 1848

(într-o duminică). Actul de convocare, redactat de profesorul de la Blaj, Aron Pumnul, a fost respins de tineri.

Guvernul a depus în toate cancelariile oraşelor, pentru a fi semnat, un act de adeziune la unire. S-a recurs la ameninţări, la ademeniri etc., violenţa guvernului ungar n-a folosit la nimic; s-au făcut arestări (printre altele a avocatului Micaş) ⁶⁸.

La 30 aprilie 1848 (Duminica Tomii), poporul se revărsa din toate părţile la Blaj. Guvernul înconjurase cu trupe sala adunării. Iancu şi Buteanu ⁶⁹ sosesc cu oamenii de la munte (Iancu era avocat, fiu al unui ţăran bogat). Ei se îndreaptă spre biserică, unde episcopul oficiază sărbătoarea naţională. Sosirea lui Bărnuţiu. Viitoarea zi de întrunire a fost fixată pentru 15 mai 1848, când trebuia să se ia hotăriri. În raportul comisarului guvernamental maghiar, întrunirea din 30 aprilie a fost numită: „*Intrunirea plebei contribuabile*”.

Saşi erau hotărît contra unirii. Soldaţii maghiari străbăteau satele pentru a împiedica adunările ţăranilor; pe străzile oraşelor cei ce vorbeau de adunarea de la 15 mai erau arestaţi, biciuiţi.

Profesorii Bărnuţiu, Bariţiu, Cipariu şi Laurian pregăteau programul adunării. Gazetele româneşti (*Organul luminării* la Blaj, *Gazeta de Transilvania* la Braşov, sub direcţia lui Bariţiu) luară drept deviză: „*Nu vrem unirea cu Ungaria*”. Pe de altă parte, presa guvernamentală copleşea cu invective partidul naţional (flecăreli despre comunism etc.).

Începînd din 12 mai 1848, locuitorii mai multor sate îşi fac apariţia la Blaj.

La 14 mai, avu loc adunarea în aceeaşi sală, ca la 30 aprilie. Ținură discursuri: Iancu, Bărnuţiu, Laurian, Bariţiu. Se ceru eliberarea lui Micaş.

15 mai 1848. Adunarea fu pregătită în biserică; comisarii maghiari sînt prezenţi în costum maghiar de mare ținută; ei citesc în limba maghiară instrucţiunile pe care episcopul Şaguna le traduce în româneşte.

Adunarea s-a ținut în cîmpia din faţa porţilor oraşului. Drapelele poartă inscripţia: *Virtus romana rediviva* (V.R.R.), culorile erau: roşu, alb, albastru. Deasupra stindardului filfăia o panglică negru-galben (reprezentînd culorile Austriei), (pentru a se pune sub scutul împăratului împotriva maghiarilor). Se aflau 50 000 de oameni. Țăranii erau cu preoţii lor. Doi episcopi au fost aleşi ca preşedinţi; vicepreşedinţi: Bărnuţiu şi Bariţiu.

Bărnuţiu la tribună. Propuneri. Adunarea se declară adunare generală naţională a naţiunii române din Transilvania; ea declară credinţă Austriei; şi proclamă naţiunea română naţiune independentă şi parte integrantă a Transilvaniei, cu drepturile pe care le conferă egalitatea şi libertatea; jurămînt naţional, aclamaţie generală. Țăranii aveau să plătească provizoriu proprietarilor toate redevenţele pînă ce iobăgia avea să fie desfiinţată. Fiecare naţionalitate avea să fie reprezentată proporţional în Dieta Transilvaniei. Abolirea privilegiilor etc. Instituţia juraţilor etc. *Petiţia* (conţinînd 16 articole), *redactată de Laurian*, fu primită cu unanimitate. Două deputaţii au fost alese: una pentru a prezenta petiţia împăratului, iar alta pentru a o comunica Dietei. Un comitet permanent de 12 membri a fost desemnat pentru Sibiu.

La 17 mai, s-a desfăşurat o a treia şi ultima adunare, unde, în prezenţa comisarilor guvernului (care au lăudat ținuta avută în Adunare), au fost adoptate procesele verbale etc.

La 29 mai 1848, Dieta (magnaţilor) Transilvaniei a votat încorporarea la Ungaria. Deputaţia trimisă de la Blaj află la Pesta că cine nu recunoaşte unirea va fi declarat rebel.

XIII. *Mihai Sturdza*, numit domn al Moldovei, în 1834, de Kiselev, s-a remarcat printr-o cruntă exploatare fiscală şi delapidări fără ruşine. Chiar şi Rückmann a trebuit să intervină, la cererea boierilor, la Petersburg şi să-l silească să restituie vistieriei statului 500 000 franci. Averea sa personală atinge astăzi 40 de milioane.

15 martie 1848. Două mii de boieri (de frica țăranilor) se adună la Iași, la Hotel Regensburg. Pruncu ⁷⁰, șeful poliției, și Ștefănică Catargi ⁷¹ asistă. Se semnează o adresă către domn conținând o schiță de constituție și cerind unele schimbări neînsemnate la redevențele țăranilor. Sturdza a răspuns binevoitor. Printre boieri, elemente tinere plănuiau răsturnarea unui domn aservit cu totul Rusiei. Ei s-au pus în legătură cu românii din Bucovina. Aspirau la restaurarea vechii Dacii etc. Agenții ruși în mijlocul lor îi instigau... Ei se întruneau în casa lui Mavrocordat.

La 28 martie 1848, Sturdza trimise acolo pe cei doi fii ai săi, pentru a-i avertiza să evite violențele etc. și să vină să discute cu el. Toți (erau în total 20) se duc la domn, dar în curte sînt legați fedeleș de soldați și țirîți în închisoare. Emoție în oraș. Victimele aparțineau primelor familii. În aceeași noapte Sturdza a înconjurat cu soldați și a ocupat casele principalilor patrioți. Majoritatea au fost imediat închiși, unii împușcați pe loc.

La 29 martie și în zilele următoare, continuă arestările, exilurile, deportările. Teroarea domnea. [Temîndu-se de răzbunare, Sturdza] se retrase la Paris, la intrarea rușilor în Iași, în 1848. Astăzi se găsește la Baden-Baden, unde s-a retras la începutul războiului cu Rusia.

A doua zi după execuții apare la Iași generalul Duhamel, comisar rus; vorbește ca stăpîn împotriva spiritului revoluționar și amenință în același timp cu o anchetă asupra actelor ilegale care provoacă revolta moldovenilor. Deoarece acțiunea rapidă a lui Sturdza premersese intervenției rușilor, Duhamel pleacă la București (din toate privințele mai important).

La București, partidul național era pentru Turcia; el nu cere decît să se unească cu ea împotriva Rusiei. Șefii partidului național erau: cei patru frați Golești (veche familie boierească). Tatăl lor, Constantin Goleșcu, fusese părtaș la răscoala lui Vladimirescu. Vărul lor era Alexandru Goleșcu. Toți au lăsat rolul întii mai vîrstnicului lor Nicolae Goleșcu. Christian Tell

și Gheorghe Magheru erau doi șefi militari; (Tell era maior al miliției; Magheru era din Oltenia, dușman al turcilor, fapt pentru care în 1828 a luptat sub drapelul rus, ca șef al cetei sale de panduri. De la 1830 e judecător de pace, președinte al tribunalului, numit în 1848 de Bibescu ispravnic al județului Romanai). Heliade, (redactor al Curierului românesc). Printre preoții de țară: Ioan * Șapcă, preot la Celei, județul Romanai (în 1848, exilat la Muntele Athos). Prințul Ioan Ghica. Printre tinerii români, crescuți la Paris, martori ai revoluției franceze: Dimitrie și Ioan Brătianu, Rosetti. Toți sînt de acord: suzeranitate otomană în opoziție cu protectoratul rus.

Cînd s-a aflat la București de încercarea neizbutită din Moldova, Bibescu a trimis pe Villara la Duhamel. Eliade și Magheru, proștii, sperau — din spirit de legalitate — să convingă pe Bibescu să se pună în fruntea mișcării. Promisiunile lui Duhamel îi redaseră lui Bibescu toată aroganța. Puțin după aceea, Duhamel sosește la București. [Nemulțumit de duplicitatea lui Bibescu,] Duhamel a însărcinat pe Mavros să pună la cale o conspirație împotriva lui Bibescu. La agenții ruși ai lui Mavros s-au alăturat cîțiva vechi eteriști de la Brăila, care reușesc să atragă pe unii tineri. Duhamel ceru suprimarea Curierul românesc al lui Heliade. Bibescu se execută.

Comisarul turec Talaat Effendi sosește la București. Odobescu, comandantul micii armate române (devotat Rusiei), avea sub ordinele sale, ca șef al garnizoanei din București, pe Solomon, curti-zan al rușilor în 1828. La Izlaz, mic port la Dunăre, compania era sub căpitanul Pleșoianu, Tell comanda la Giurgiu, etc. etc.

6 iunie 1848, Heliade și Ștefan Goleșcu pleacă împreună din București.

La 7 iunie 1848, ei ajung la Izlaz. Un soldat a fost trimis la București, cu știrea că la 9 iunie 1848 mișcarea va izbucni la Izlaz. În adevăr, în ziua aceea avu loc melodrama la Izlaz. Proiectul de constituție cuprindea 22 articole. Partea care nu era „franceză” în această constituție proclama izgonirea egu-

* Corect: Radu

menilor greci, restituirea mănăstirilor în favoarea clerului național, dreptul de proprietate asigurat țăranilor, desființarea tuturilor redevențelor cu despăgubire, abolirea robiei țiganilor, de asemenea cu despăgubire pentru stăpînii lor; recunoașterea suzeranității turcești, *suprimarea Regulamentului organic*. Capul statului avea să se cheme tot domn, ales pe cinci ani, eligibil din toate clasele. Semnatarii proclamației erau: popa Șapcă, Heliade, Tell, Ștefan Golescu, Pleșoianu.

Insurecția s-a întins în Oltenia, Craiova etc.

11 iunie. Scenă în București. Bibescu semnează constituția. I se impune un nou guvern. Din el face parte *Odobescu*, ministru de război! Dar *Magheru* la finanțe. (Aceste numiri provoacă protestele guvernului provizoriu de la Craiova).

14 iunie 1848. Bibescu își dă demisia și se retrage în Transilvania. Duhamel și Kotzebue se retrag de asemenea din București și rămîn la Focșani. În *guvernul provizoriu*, remaniat, *Odobescu* rămîne la ministerul de război. Proștii de la Craiova își concediază trupele și sosesc fără arme la București (nu mai rămîn cu ei decît, sau mai exact, vin încet în urma lor; cele două companii ale lui Pleșoianu și Zalic, corpul de cavalerie al lui Racotă și cîteva sute de voluntari).

La 16 iunie, membrii guvernului provizoriu pleacă singuri la București, în bluze, cu trei trăsuri și ajung seara la București.

Clubul proprietarilor (boieri).

La 18 iunie, clubul proprietarilor trimite o deputăție (contrarevoluționară) la guvernul provizoriu.

La 19 iunie, statul major și ofițerii garnizoanei sînt prezentați guvernului provizoriu de către *Odobescu*. La strigătul „vin proprietarii”, *Odobescu arestează* guvernul provizoriu. *Solomon* apare la începutul tumultului urmat de două companii etc. În aceeași zi, poporul eliberează guvernul; *Odobescu* este arestat; *Solomon* ordonă să se tragă în mulțime etc. etc., se retrage cu trupele sale în cazarmă. Poporul ridică baricade în jurul palatului pentru a împiedica evadarea lui *Odobescu*; pe de altă parte, el asediază cazarma și amenință să-i dea foc.

Solomon, la propunerea mitropolitului, predă artileria sa, poporul fraternizează cu soldații.

15 zile au trecut: guvernul provizoriu nu face nimic, nehotărîre, șovăieli.

28 iunie: *Rosetti* vine în fugă la sediul guvernului, aducînd știrea că rușii ar fi la Focșani. (Vestea era falsă). La aceasta guvernul provizoriu a decis să se retragă la Tîrgoviște.

28—29 iunie, *Heliade* arde să fugă singur și nu împreună cu ceilalți.

La 29 iunie, boierii, din nou aroganți, formează împreună cu mitropolitul *Neofit*, o *caimacamie* (acest mitropolit în ajun fusese președintele guvernului provizoriu!). *Odobescu* și *Solomon*, puși în libertate, reluară, unul comanda armatei, celălalt a garnizoanei. Reacțiune insolentă, de o cruzime lașă.

30 iunie, *Martinescu* cheamă poporul la București, la luptă. *Caimacamia* dispare la suflul poporului. Un guvern provizoriu se formează, compus din mitropolit, *Cîmpineanu*, *Crețulescu*, *Mincu* și *I. Brătianu*.

2 iulie, *Heliade* și *Filipescu* se întorc la București; *Magheru* și colegii săi sosesc la 5 iulie.

XIV. Rușii erau deja la malul Prutului. Ocazie faimoasă pentru Turcia. — Două luni trecuseră într-o serbare generală. Discuții asupra reformelor, dar chestiunea proprietății este tratată atunci cînd contrarevoluția era pe punctul de a triumfa. Șovăielile Porții, indiferența cabinetelor occidentale, încrederea neghioabă în Franța republicană. Boierii iar insolenți, mai ales prin declarațiile lor asupra proprietății etc. Comisia proprietății era compusă din 18 boieri și 18 țărani. Guvernul a îndrăznit să facă primul pas de partea acestora din urmă. Boierii, în loc să facă sacrificii, nu căutau, sub pretexte false, decît să obțină noi avantaje. La 19 aug. comisia mixtă a fost dizolvată.

După încercările neizbutite din 19 și 29 iunie, Rusia a exploatat la Constantinopol credulitatea și ignoranța turcilor, arătînd că mișcarea românească ar fi o răscoală anarhică îndreptată

contra autorității sultanului etc. etc. Turcia era convinsă de contrariu. Ambasadorul rus amenință : dacă Turcia nu intervine, va interveni Rusia. Omer Pașa primește ordinul să înainteze, în fruntea a 20 000 oameni, și cu comisarul Divanului, Suleiman Pașa, spre Țara Românească.

La 31 iulie, guvernul provizor află că armata turcească a trecut de la Rusciuc și și-a așezat tabăra la Giurgiu. În aceeași zi apărea un manifest al țarului Nicolae, care prezenta „revoluția română, opera unei minorități turbulente, ale cărei idei de guvernământ nu erau decît un plagiat împrumutat de la propaganda democratică și socialistă a Europei”. Turcia n-avea niciun drept să intre cu mîna înarmată pe teritoriul Principatelor. Scrisoarea oficială a lui Suleiman Pașa, adusă la București de secretarul său, comunicată boierilor și notabililor convocați în adunare publică, era un manifest contra revoluției, plin de insulte și de amenințări. (Scrisoarea fusese dictată de ambasada rusă la Constantinopol.) Ea poruncea românilor să dizolve guvernul provizoriu și să numească o locotenență sau caimacamie.

La 25 iulie, guvernul provizoriu își depune mandatul și îndeamnă poporul să numească o caimacamie. Au fost aleși Heliade, Nicolae Goleșcu și Tell. Suleiman, printr-o notă oficială, anunță corpul diplomatic din București că, în numele sultanului, recunoaște locotenența și-l invită să intre în relații cu ea. Suleiman Pașa în fond a ghicit gîndul rușilor și se arată dispus să sprijine mișcarea națională. O comisie fu numită pentru a prezenta proiectul de constituție la Constantinopol. În drumul ei spre Turcia, Suleiman o primește și o ospătează în tabăra sa de la Giurgiu. Cel mai perfect acord domnea între guvernul român și trimișii Porții. Suleiman petrecu trei zile la București, unde primi omagiile populației etc. Intrigile și amenințările Rusiei reîncep la Constantinopol. Jurnalul *Pruncul* [Român] redactat de Rosetti insultă Rusia. De aici amenințările Rusiei către Poartă. Turcia fu părăsită de Franța și de Anglia. Deputăția română, care se dusese la Constantinopol pentru a obține confirmarea constituției, n-a fost primită de Divan. Suleiman Pașa fu

înlocuit cu Fuad-Effendi și acesta primi ordinul să nu acționeze decît sub direcția lui Duhamel.

Dezordini în sînul guvernului român, mai ales după numirea lui Rosetti la direcția ministerului de interne și a lui I. Brătianu, la ministerul poliției, în locul lui Moșoiu (văr al lui Heliade).

La 6 septembrie, 20 indivizi se prezintă celor trei locotenenți cerînd originalul Regulamentului organic și *Arhondologia* (cartea de aur în care sînt înscrise numele boierilor) ca să le ardă în public. Strigăte puternice în stradă. I. Brătianu în fruntea celor mai sgomotoase grupuri. Mulțimea pătrunde în interiorul palatului, forțează ușile Secretariatului statului, ridică cele 12 volume in-folio ale Arhondologiei, dar Regulamentul nu era acolo. Fusese depus la un francez, Lagrange ⁷², însărcinat de guvern să facă două copii. Ei ridică Regulamentul de la acesta pentru un auto-da-fé public. Apoi ei dărimă un monument ridicat pe colina mitropoliei, sub auspiciile lui Kiselev, în amintirea Regulamentului organic.

Duhamel primește o scrisoare în tabăra turcească. Fuad ⁷³ ordonă lui Omer să pornească contra Bucureștilor (*Omer Pașa*, altă dată Ioan Lattas, era de origine croată).

Magheru se afla în fruntea unei armate regulate de 1 500 oameni și 2 000 panduri în Oltenia, într-un loc numit Tabăra lui Traian.

Locotenența a trimis un ministru să complimenteze pe Fuad. N-a fost primit. Tabăra turcească fiind la două leghe de capitală, o nouă deputăție (compusă dintr-o mulțime de cetățeni și mitropolitul) s-a prezentat fără a fi mai bine primită ; armata turcă a luat poziție la apus de oraș, pe o colină situată la nord de mănăstirea Cotroceni. În mijlocul taberei se găsea cortul lui Duhamel.

La 24 septembrie, Fuad aduce la cunoștința mitropolitului că va primi în tabăra sa o deputăție de boieri și de notabili ai orașului.

La 25 septembrie, sosește delegația, compusă din peste 200 de persoane. Fuad citește un manifest, în care revoluția e declarată „inspirată de comunism”. Comisarul pronunță apoi dizolvarea locotenenței și numirea unui singur caimacam (*Constantin Cantacuzino*). Acesta, prevenit, era prezent în mijlocul deputăției. Fuad strigă : „Oamenii credincioși Regulamentului să mă urmeze”. Cantacuzino și 40 de ciocoi îl urmează. Ceilalți au fost arestați etc. Noaptea au fost închiși în mănăstirea Cotroceni.

Între timp, noul caimacam și boierii reacționari se întorc la București, escortați de batalioanele turcești. Brutalitate turcească. „Heliade se retrage”.

25 sept. Brutală cruzime a turcilor, infamiile turcilor. (Duhamel se găsea în dosul masacrelor de la cazarmă).

În noaptea de 25—26 sept., jaful s-a întins și în biserici; în ziua următoare excesele continuă etc. După două zile de hoții și de omoruri, consulii străini se prezintă lui Fuad și Omer Pașa, pentru a-i întreba care era rostul acestor saturnale. Omer se arată tot atît de indignat ca și ei. Fuad își recunoaște neputința. Prin excesele lor, turcii au justificat intervenția rușilor. Duhamel scrie generalului Lüders ⁷⁴ care se afla cu tabăra la graniță.

La 29 sept. 48, rușii intrară în Țara Românească, ca „liberatori”. Magheru, retras în Tabăra lui Traian, refuză să recunoască pe noul caimacam și înrola numeroși soldați.

26 sept. Două proclamații publicate de el chemînd gărzile naționale și dorobanții la arme.

O scrisoare din 26 sept., semnată de caimacam și de Omer Pașa, îi ordonă să-și licențieze armata. Magheru află în același timp despre masacrele de la cazarmă. În scrisoarea sa către Fuad Effendi, datată din 30 septembrie, îl îndemna să ia contra Rusiei o atitudine demnă de o mare putere. Precizînd între altele că : „instigatorii acestor masacre sînt rușii etc.”, enumeră resursele pe care le poate oferi alianța românilor. Proiectele lui Ma-

gheru ofereau o ocazie favorabilă pentru turci. Dar Fuad nu era decît un simplu instrument al lui Duhamel.

Pentru 9 oct. 1848, Magheru comandase o revistă ; 30 000 soldați, panduri, dorobanți și țărani. S-au luat toate măsurile pentru a merge împotriva rușilor. Atunci s-a prezentat în tabără secretarul consulului englez la București, aducînd o scrisoare de la agentul britanic Colquhoun ⁷⁵ pentru Magheru ; îl îndemnă să renunțe la luptă și să se mențină pe terenul legal, date fiind garanțiile Turciei și ale celorlalte state europene.

La 10 oct. Magheru cedează, dar protestînd împotriva invaziei ruse ; îi vine greu să-și licențieze armata. Magheru se retrage la Sibiu, cu vreo douăzeci de ofițeri.

În tabăra de la Izlaz, poporul de țărani inaugurează revoluția ; la București o salvează ; în Tabăra lui Traian numai el nu-și pierde nădejdea.

XV. Măgarul de Fuad protestează în numele sultanului de îndată ce rușii au intrat.

La 11 oct. 1848, rușii își așează tabăra la porțile Bucureștilor, în cîmpia de la Colentina. Cu toate acestea, bunele raporturi ale lui Fuad cu Duhamel continuă. În timp ce țăranii erau erunt biciuiți, înalta societate dădea la București baluri liberatorilor. Prostituția boieroaicelor cu rușii și cu turcii.

Dieta Transilvaniei, care votase încorporarea, avea 300 deputați, dintre care 26 sași și 3 români, toți ceilalți maghiari. Îndată guvernul ridică pe întregul teritoriu spînzurători și țepe cu drapele maghiare și cu inscripția : *unire sau moarte*. Ciocniri sîngeroase la sate între populația celor două rase.

O dietă generală convocată la Pesta. Croații și românii din Transilvania refuză să ia parte la ea. Românii din comitatele Banatului Timișoarei iau parte, numărînd 15—16 voturi și avînd ca șef pe deputatul *Murgu*. Aceștia se constituie curînd în opoziție în sinul Dietei maghiare.

Bărnuțiu și Laurian fură închiși ; o nouă adunare fu convocată la Orlat, lângă Sibiu. Primul regiment românesc, care își avea aici garnizoana, făcu cauză comună cu poporul. Adunarea de la Orlat protestă împotriva unirii ; declară că nu recunoaște guvernul Kossuth și că se va adresa direct cabinetului de la Viena.

60 000 de oameni, înarmați cu sulite, securi, coase se adună pe *Cîmpia libertății* lângă Blaj. Se decise să se unească cu Austria și se proclamă înarmarea generală a tuturor românilor. Cauza națională câștigă teren. Al doilea regiment român din Transilvania se alătură și el etc. etc. Acesta avea ca comandant pe colonelul Urban ⁷⁶ . . . Deputații sași și români, care protestaseră la Dieta din Pesta, au trebuit să fugă la Sibiu. Acolo, într-o adunare mixtă, sașii și românii încheiară o alianță împotriva maghiarilor. Ludovic Gaj obține numirea lui Jellačić ⁷⁷ ca ban al Croației.

La 28 mai izbucnise o nouă insurecție la Viena.

La 11 sept. Jellačić pătrunde pe teritoriul Ungariei.

Războiul din Transilvania nu fu în curînd decît un șir de atrocități reciproce. Generalul austriac Puchner ⁷⁸, întărit cu titlul de guvernator general al Transilvaniei, fu curînd stăpîn pe toate regiunile de cîmpie. Iancu se retrăsă în munți. Acest ținut al minelor (centre : Zlatna, Turda, Abrud) deveni centrul adevăratului război național.

La sfîrșitul lui decembrie 1848, Bem ⁷⁹ în Transilvania îl bate pe Puchner pretutindeni. La 21 ianuarie asediază Brașovul. Românii și sașii trimit deputați la Lüdgers pentru a cere intervenția rusă.

La 1 februarie 1849, 10 000 ruși trecură defileurile Carpaților, sub ordinele generalului Engelhardt și ale comandantului Skariatîn. După 15 zile au trebuit să se retragă (și Austria a dezavuat pe Puchner, fiindcă a permis demersul pentru intervenția rusă). Iancu se menține în munții de la Abrud...Îl bate pe Hatvany ⁸⁰, . . . Dragoș (și el român) e trimis cu propuneri de la Pesta să negocieze. În timp ce conferințele sînt folosite

ca o cursă, Iancu, Buteanu, Dobra sînt surprinși de către maiorul Hatvany ; primul reuși să scape ; Dobra fu masacrat pe loc. Buteanu în ziua următoare fu spînzurat. Trădare lașă. În cîteva zile 3 000 oameni se adunară în jurul lui Iancu. Îl atacă din nou pe Hatvany și-l bat zdravăn.

Armata lui Iancu se ridică la 6000 oameni. Cartierul maghiar din Abrud fu supus masacrului și incendiului. În zadar Bem l-a avertizat pe Kossuth. Ungurii, furioși pe Bem. Ei s-au încăpățînat, deși tot atunci primeau propuneri de alianță din partea Țării Românești, prin Nicolae Bălcescu, trimis la Kossuth din partea emigrației române. În zadar a scris și Magheru lui Kossuth (scrisoarea e datată din Baden, 29 martie 1849) ; (îl prevenea cu privire la intervenția rusă ; îi propune o unire între poporul maghiar și român, „care ar constitui o barieră de netrecut pentru slavii de nord” ; el voia să formeze o legiune română care să lupte pentru unguri). Transilvania întreagă ar fi apărat trecerea Carpaților și intervenția rusă ar fi devenit imposibilă pe această graniță. Generalul Lüdgers a mărturisit el însuși mai tîrziu unui diplomat francez la București, că fără românii din Transilvania, comandați de Iancu, rușii n-ar fi fost în stare să se măsoare cu Bem. Kossuth respinse cu dispreț propunerile românilor. Iancu bătutu zdravăn pe unguri. Așa fură paralizate victoriile lui Bem. Austria n-a răsplătit cu nimic pe români.

XVI. La 17 iunie 1849, Paskevici ⁸¹ trecu Carpații dinspre Galiția. În primele zile ale lui iulie : generalul Gortenhjelm pătrunse în Transilvania prin Bucovina, Lüdgers prin Țara Românească. 20 000 de oameni din trupele lui Bem au fost imobilizate de români. Maghiarii au făcut din cauza lor cauza unei caste.

La 1 iunie 1849, fu semnată convenția de la Balta Liman. Principalele articole : anularea drepturilor electorale, numirea domnilor de către cele două curți, suprimarea Obșteștii Adu-

nări, înlocuită în funcțiile deliberative de un Divan ad hoc, numirea arbitrară a unor comisii de boieri pentru revizuirea Regulamentului. Națiunea era lăsată la cheremul domnului și domnul la bunul plac al St. Petersburgului. Poarta a trebuit să numească în Moldova pe *Grigore Ghica*, candidatul lui Reșid; *Știrbei* fu desemnat pentru Țara Românească de către generalul Grabbe ⁸². Același Știrbei fusese redactorul Regulamentului organic, spoliatorul moșnenilor, vânzătorul de țigani... delapidator în interior, servil în afară. Cîrmuirea lui nu fu decît un necurmat trafic de funcțiuni. A ales pentru cele mai bune posturi pe cele mai compromise canalii ale regimului lui Bibescu — oameni din Fanar, agenți ai Rusiei, corifei ai boierimii, judecători venali, ispravnici jăcmănitivi etc. În Moldova, excesele erau aceleași, dar slabul și indolentul domn nu li s-a asociat. Știrbei și-a îmbogățit întîi de toate familia. Ginerele lui, Plagino (prin sentința supremă a Divanului lui Știrbei) a răpit proprietatea a 70 familii de moșneni care se învecinau cu moșiile lui.

Acesta era regimul la care erau supuse Principatele, cînd la 3 iulie 1853, rușii au trecut Prutul. Rusia a poruncit domnilor să-i verse tributul destinat sultanului. Ghica nu s-a supus și s-a retras la Viena. Știrbei n-a așteptat ca rușii să sosească în Țara Românească și a trimis ofițeri în Moldova să asigure pe Gorciakov de devotamentul său. La 25 iulie, consulul general al Angliei i-a remis invitația formală a Porții să părăsească imediat și provizoriu Principatul. El a refuzat să se supună. La 8 august, cum nu s-a supus nici injoncțiunilor lui Pougade ⁸³, consulul general francez la București, acesta a coborît pavilionul și a părăsit Bucureștii. Speriat, Știrbei s-a refugiat la Viena.

În septembrie 1853 — cum toate puterile care se pregăteau de război căutau alianța Austriei — un memoriu secret, semnat de foștii domni Știrbei, Bibescu, Sturdza și Grigore Ghica, a fost prezentat cabinetului de la Viena. Semnatarii, dîndu-se ca reprezentanți ai celor două Principate și promițînd concursul

celor mai de seamă boieri, se angajau să pună Moldo-Valahia sub suzeranitatea Austriei, în caz că Rusia ar fi învinsă. Austria a acceptat această concesiune și a trimis pe maiorul Thom ⁸⁴ la București și Iași pentru a culege adeziunile boierilor și a face propagandă în favoarea guvernului austriac. Misiunea lui Thom se îndeplinea în mijlocul ocupației ruse. Era deci el însuși agent rus.

În martie 1854 a fost încheiată alianța între Turcia, Franța și Anglia.

Poarta, sigură acum de un sprijin, voia să intre în acțiune, precedînd intrarea armatelor sale de un apel către români. Firmanul era gata; autonomia Principatelor, drepturile și privilegiile lor erau consacrate în mod solemn; se încuraja o insurecție națională, cînd pe neașteptate, Austria renunțînd la tăcerea sa, se declară dispusă să intre în alianța puterilor occidentale, cu condiția să i se cedeze Moldo-Valahia drept compensație pentru sacrificiile pe care le va face cauzei comune. Stratford de Redcliffe ⁸⁵ fu imediat de acord. Românii, ale căror drepturi au fost de atîtea ori recunoscute, nu puteau fi așa de simplu sacrificați. Era singura obiecție pe care Stratford a opus-o Austriei. Drept răspuns aceasta a arătat pactul secret al domnilor, și Redcliffe, lămurit, sau prefăcîndu-se a fi, și-a luat sarcina să smulgă consimțămîntul Porții. El a obținut, ca primă garanție, revocarea firmanului relativ la drepturile moldo-românilor. Pentru moment, Austria s-a mulțumit cu aceasta. Cu această condiție ea promitea să adere în curînd la alianța turco-anglo-franceză. Prima ei condiție a fost excluderea absolută a oricărui element popular sau național.

Încă din octombrie 1853, Nicolae și Alexandru Goleșcu s-au dus la Constantinopol. Heliade și Tell veniseră din Chio, Magheru de la Viena, Rosetti și Ștefan Goleșcu de la Paris. Au fost bine primiți de Reșid Pașa ⁸⁶. Dar internunțiul austriac Bruck ⁸⁷ face presiune asupra Divanului, susținut de Redcliffe. După trei luni de așteptare și de făgăduieli deșarte, unii emi-

grați români s-au dus la Belgrad și de acolo la Vidin, pentru a încerca o răscoală în Oltenia. Dar n-au găsit la autoritățile turcești nici sprijin, nici bunăvoință. Puține zile înainte de sosirea lor, 400 de plăieși români (grăniceri) se prezentaseră înarmați la comandantul armatei din Calafat, Ahmet Pașa, oferindu-se să se înroleze în trupele sale. El i-a dezarmat și i-a trimis acasă cu dispreț. 60 dintre ei, la întoarcere au fost prinși de ruși și împușcați pe loc. Și totuși era lucru sigur, și Ahmet Pașa o știa, că de la Calafat pînă la Cerneți, pe o distanță de 30 de leghe de-a lungul Dunării, populațiile riverane n-așteptau decît un semnal pentru a se alătura trupelor otomane. Așa s-au încurajat eforturile patriotismului.

Ștefan Golescu a obținut misiunea din partea tuturor refugiaților de la Vidin de a se prezenta în numele lor lui Omer Pașa la Șumla. Acolo se afla de cîteva zile Tell cu cîțiva ofițeri români, veniți pentru a-și oferi serviciile Porții. *Eliade* era și el în anturajul lui Omer, care îl chemase la el. Ceilalți vorbiră mai înainte în treacăt despre independența României de sub suzeranitatea Porții. Omer Pașa i-a spus lui Golescu că unii dintre ei ar fi publicat în 1850 un manifest în care respingeau suzeranitatea Porții; pentru a accepta serviciile lor era nevoie de dezavuarea publică a acestui act. Omer Pașa a pus aceeași condiție și lui Nicolae Golescu, care de asemenea sosise puțin mai înainte. Amîndoi au refuzat. Chiar dacă ei ar fi consimțit, Omer *ar fi trebuit* să-i refuze. Așa de pildă l-a purtat cu vorba Reșid Pașa pe Magheru. De mai multe ori a fost avertizat să fie gata de plecare pentru a forma o legiune românească, de tot atîtea ori a fost înșelat. Toate șiretlicurile tradiționale ale Divanului au fost puse în joc.

La 14 iunie 1854, Turcia a încheiat cu Austria un tratat, prin care Austria consimțea să ocupe Principatele, somînd Rusia să le evacueze.

La 7 august 1854, nota lui Nicolae anunța că „din considerație pentru Austria” el consimțea să-și retragă trupele din Principate.

Manuscrisul B 86 a.

Regulamentul organic, hărăzit de către ruși (Kiselev cu boierii) fu pus în vigoare în 1831.

În ceea ce privește Țara Românească, el cuprinde următoarele dispoziții :

„Regulamentul organic debutează ... prin principii echitabile”. Dispune anume : „măsura pămîntului care urmează să fie cedată trebuie să se bazeze pe adevăratele nevoi ale cultivatorului și munca acestuia trebuie să corespundă cu valoarea acestui pămînt”. Regulamentul adaugă : „Reciprocitatea între cultivator și proprietar pentru ca să fie echitabilă trebuie să compenseze, pe cît posibil avantajile și obligațiile pe care le are o parte ca și cealaltă” (p. 305).

În Țara Românească cultivatorul primește :

1) pentru casă și grădină, 400 stînjeni ([stînjenul] = aproximativ 2 metri pătrați) la cîmpie și 300 la munte ; 2) 3 pogoane (1 hectar 1/2) de pămînt pentru arătură ; 3) 3 pogoane de finaț. Cele 3 pogoane de finaț sînt afectate pentru hrana a 5 vite cornute. Dacă țăranul nu are atîtea vite întinderea de

3 pogoane scade proporțional; dacă nu are nici o vită nu i se dă finaț.

Să nu uităm că aceste concesi, denumite de către Regulament avantajii, sînt făcute unor proprietari adevărați; că, prin urmare, pe bună dreptate, n-ar trebui să rezulte de aci nici o obligație. Dar, în realitate, Regulamentul transformă pe proprietari în arendași; prin aplicarea acestor dispoziții proprietarul va face din țărani șerbi.

Obligațiile sînt de două feluri: 1) o rentă; 2) zile de clacă și cărașie.

(În Țara Românească dijma se împarte după cum urmează: dijma din toate produsele 1/10; din fin 1/5; din vin 1/20; în Moldova vinul dă 1/10)...

Orice țaran este dator proprietății: 1) 12 zile de muncă; 2) o zi de plug; 3) un transport de lemne. În Moldova, articolul al treilea este mai greu; el pretinde: 1) 2 transporturi, unul toamna, altul primăvara; 2) un alt transport, la crăciun, de la 1 la 16 ceasuri distanță sau 2 transporturi de 1 la 8 ceasuri... Cifre fictive. În realitate zilele nu se socotesc după măsura timpului, ci după cantitatea de lucru. Astfel Regulamentul organic face ca cele 12 zile de muncă să fie egale în lucru cu 36 zile, ziua de arătură cu 3 zile, transportul cu 3 zile.

Total 42 zile. Aceasta-i situația în Țara Românească.

În Moldova, cele 2 transporturi, de toamnă și de primăvară, se urcă la 4 zile; transportul sau transporturile de crăciun la fel 4 zile. Trebuie să mai adăugăm la acestea, 4 zile care sînt hotărîte pentru reparații la acareturile de pe moșie. *Total pentru Moldova 48 zile.*

Dar asta nu-i totul. Înainte de Regulamentul organic, dacă muncile la boier nu se terminau în zilele anumite pe care le acorda legea, boierul se adresa țăranilor chemîndu-i să-l ajute. Totuși, întotdeauna, el aștepta pentru aceasta pînă cînd țăranii își terminau propriile lor lucrări, și întotdeauna drept mulțumită pentru lucrul lor de bună voie le făcea hore, joc și le da de băut. Aceasta era ceea ce se numea să facă *clacă*;

cuvîntul însemna *bunăvoință*. Astăzi încă țăranii au obiceiul, cu toată mizeria în care se află, de a presta în comun acest ajutor văduvelor și săracilor din sat. Or, această *clacă*, acest act de binefacere a țăranului față de proprietar, a fost convertită de către boieri, redactori ai Regulamentului, într-o servitute obligatorie. Satele au fost îndatorate să dea proprietarilor pentru munca extraordinară 4 oameni din 100 de familii, 3 din 63 la 75 familii; 2 pentru 38 la 50, 1 pentru 13 la 25.

În Moldova dijma în oameni a fost hotărîtă la 1 om din 10 familii, în satele de 200 familii și mai mult, și 2 oameni pentru 10 familii, în satele cu mai puțini locuitori. Această nouă îndatorire s-a numit *iobăgie*, cuvînt străin de limba română și însemnînd *servitute*. De această dată, cel puțin, rușii și boierii, partizanii lor, se arătau sinceri. Această *iobăgie* echivala în zile de muncă, cu 14 zile pentru fiecare țaran în Țara Românească, cu 36 în Moldova, pentru locuitorii satelor de 200 familii, la 42 pentru celelalte... În total... țaranul în Țara Românească face 56 zile de muncă (*clacă*) în favoarea proprietarului; în Moldova, 84 zile într-un caz, 120 în celălalt. Or, din cauza asprimii iernilor lungi, anul agricol nu are *decît 210 zile*. Din acestea trebuie scăzute 30 duminici, 10 zile de sărbătoare, 30 de timp prost: total 70. Rămîn 140 zile. Țaranul n-ar avea deci în Țara Românească decît 84 de zile de muncă pentru dînsul; în Moldova numai 56, și doar 20 în satele sub 200 familii. Acesta este numărul oficial al zilelor pretinse țăranului, număr recunoscut de Regulament, garantat proprietarului prin lege.

Regulamentul mai adaugă încă, determinînd norma [munca] pentru fiecare zi, în așa fel încît totdeauna pentru a termina norma [munca] să mai rămînă de lucru pentru a doua zi... De exemplu: ziua de prășit, hotărîtă la 12 prăjini, impunînd o normă raportată la întindere de două ori mai mare decît cea pe care o poate face un om într-o zi, cuprinde o mulțime de munci accesorii care cer din capul locului mai multă muncă. Mai întîi, operația prășitului, lucru foarte important într-o

fară în care bogăția agricolă constă înainte de toate în culturi de porumb, cere o îngrijire dintre cele mai atente. Trebuie să smulgă buruienile care înăbușe porumbul, apoi să-l rărească la o distanță de cel puțin 40 centimetri; apoi, după 20 de zile, trebuie prășit a doua oară și cite o dată a treia oară. Tot în această zi de prașilă, se cuprinde eulesul, dezghiocatul, căratul și punerea în coșare a recoltei; și ca și cum n-ar fi îndestul pentru o zi de lucru, țăranul mai este obligat să facă și coșarele și hambarele; astfel că ceea ce se cheamă *ziua* de prașilă, după Regulament, începe în mai și se termină în octombrie (p. 306—310. Ultima parte privind prașila la pag. 310). „În Moldova — spunea un mare boier lui Regnault — cele 12 zile de muncă ale țăranului prevăzute de Regulament, în fapt echivalează cu 365 zile” (p. 311). (Regnault Elias, *Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes*, Paris, 1855).

Manuscrisul B 91 (20)

...Nistru) sau Basarabia cedată. (Aceasta prin *tratatul de la București*). Turcia nu putea ceda [ceea ce nu-i aparținea], pentru că ea este numai suzerană a țărilor române. Poarta singură a recunoscut acest lucru, când la Carlovitz, presată de polonezi să le cedeze Principatele moldo-valahe, ea a răspuns că nu avea dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulațiile nu-i conferă decît un drept de suzeranitate (p. 107).

(În timpul ultimei lor ocupații, rușii s-au arătat așa cum sînt; liberatorii și-au reluat adevăratul lor caracter etc. p. 109). „Moarte bragagiilor”. La *sfîrșitul lui 1820* apărură la Chișinău, în Basarabia, *Alexandru Ipsilanti*, general maior în armata rusă (născut în Fanar, 1792, fiul domnului care în 1806 s-a refugiat în Rusia). „Țăranul român” nutrește pentru „muscal” (moscovit) numai ură.

La *6 martie 1821*, Ipsilanti trecu Prutul cu vreo sută de *albanezi*; în aceeași zi el este la Iași, în palatul lui Mihai Suțu. Adresează împreună o chemare către greci (pentru eliberarea Greciei). Congresul de la Laibach... era tocmai pe punctul

de a se reuni... Vladimirescu (are alături de el revoluția țărănilor). Cum acesta nu este de acord cu planurile lui Ipsilanti, „și nu admite nimic comun între cauza grecilor și aceea a românilor”, el vrea să izgonească pe Ipsilanti și pe eteriști și să facă mai de grabă cauză comună cu turcii, decît să lase să renască domnia Fanarului și supremația rușilor. Iordachi (agent al lui Ipsilanti), într-o întrevedere îl prinse, îl duse la cartierul general al lui Ipsilanti, care porunci să fie ucis cu lovituri de sabie.

Dl. Ipsilanti, cantonat pe malul Oltului, ([.....] de turci), vede cum era „masacrat”, aproape sub ochii săi, *batalionul sacru*, elita armatei sale, fără să facă un pas pentru a-l apăra, și o ia la fugă, după bătălia care s-a dat fără el, abandonîndu-și chiar și albanezii și cazacii... În Ungaria, Metternich porunci să fie închis în fortăreața de la Munkács. Acesta se opune intențiilor lui Alexandru, care sub pretext de pacificare voia să treacă Prutul (p. 134).

Restabilirea domniilor pămînteni s-a făcut de către sultanul Turciei. Între timp Principatele rămân ocupate de turci, evacuarea cărora a fost în zadar reclamată de Alexandru I († 1825). Actualmente Nicolae face același lucru. Poarta cedează în această privință, în *convenția de la Akkerman* (1826), prin care Rusia își arogă dreptul de control asupra Principatelor. Iată: „Domnii vor trebui să țină seamă de demersurile ministrului M. S. Imp. și de acelea pe care consulii Rusiei le vor adresa pe baza ordinilor acestuia”. De altfel tot acolo mai există dispoziții asemănătoare. *Ultima clauză a tratatului*: „Domnii vor fi obligați să se ocupe, fără cea mai mică întîrziere, împreună cu divanurile respective, de măsurile necesare pentru a îmbunătăți starea Principatelor încredințate grijei lor, și aceste măsuri vor face obiectul unui regulament general pentru fiecare Principat”.

Rezultatul a fost: *Regulamentul organic*.

*Pozzo di Borgo*⁸⁸ transmite din Paris în luna noiembrie 1828: „Împăratul a supus unui examen sistemul turec și maiestatea

sa l-a găsit că a început o organizare materială și morală, pe care nu a avut-o pînă acum. Dacă sultanul a putut să ne opună o rezistență mai vie și mai organizată, atunci cînd abia pregătise elementele noului său plan de reformă și de îmbunătățire, cît de formidabil l-am fi găsit în cazul cînd sultanul ar fi avut timp să-i dea mai multă soliditate”.

(În legătură cu Grecia: „Rusia... mutilează posesiile continentale [ale Turciei], pentru că ea vrea să facă tot ceea ce este posibil pentru a slăbi Turcia, iar nu pentru a întări o națiune regenerată”).

Pretextul rușilor pentru a face război este că: „Turcii oprimă pe sîrbi, pe români, pe moldoveni, iar țarul era apărătorul oprimaților”. La 7 mai 1828, 150 000 ruși se revărsară în Moldo-Valahia. În protestele sale din 1826, împotriva ocupației turcești, Rusia se înduioșă față de nenorocirile țării; acum rușii se dedau la groaznice excесе. „Niciodată — spune Saint Marc Girardin⁸⁹ însuși (în ale sale *Souvenirs de voyages*) — n-a avut loc o mai înspăimîntătoare distrugere de vieți”. Un jaf enorm, hoții de ale ofițerilor, barbaria soldatului rus etc.

În ciuda acestei oribile administrații, divanul (boierilor) a trimis lui Nicolae una dintre cele mai servile adrese: „Sire, divanul *Țării Românești*, interpret al sentimentelor întregului popor, se grăbește a depune la picioarele tronului M. V. I. omagiul adîncii sale recunoștințe și a statorniciei sale fidelități” etc. (p. 162).

Guvernul rus a răspuns la reclamații: „Nu interesează să știm cine face lucrul (transportul) oamenii sau animalele, numai ordinele să fie executate”.

① *Tratatul de la Adrianopol 14 sept. 1829*. Stipulațiile care privesc țările române par o serie de binefaceri. Prin art. 5 Rusia se declară *garantă* a drepturilor acordate prin sprijinul său, consacînd astfel, în favoarea ei, dreptul de intervenție. Ocupația rusă avea să se prelungească (avea să dureze 10 ani), pînă ce turcii vor fi plătit 125 mil. despăgubiri de război.

(Nicolae voia chiar să cumpere Principatele, prețuite la 36 mil. fr.).

De asemenea în tratatul de la Adrianopol figura „recunoașterea de către Poartă a independenței grecești”.

Regulamentul organic (Kiselev).

Întocmai cum erau bătrînul *Alexandru (I)* și Constantin, primul „prieten al artelor și civilizației”, celălalt „tatar”, la fel sînt acum *Alexandru II* și fratele său.

Dintre cele mai însemnate familii boierești nici una nu este de origine românească. „Mavrocordații și Mavroghenii sînt din insula Miconi (Arhipelag); Ghiculeștii din Albania, Racovițeștii din Asia Mică, Ipsilanții și Moruzeștii din Trebizunda; Suțuleștii sînt bulgari, Caragea din Raguză, Roseteștii din Genua etc. (p. 265).

Românii din Țara Românească	2 500 000
Moldova	1 500 000
Transilvania	1 486 000
Banatul Timișoarei	1 085 000
Bucovina	300 000
Basarabia	896 000
	<hr/>
	7 767 000

Convenția de la Balta Liman (1 iunie 1849): anularea drepturilor de alegere, numirea domnilor de cele 2 curți, suprimarea Obșteștei Adunări, înlocuită în atribuțiile ei deliberative printr-un divan *ad-hoc*, numirea arbitrară a comisiilor de boieri pentru revizuirea Regulamentului . . .”.

Manuscrisul B 63

1853 septembrie

RUȘII ÎN MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ

(„Si viene di bassa a gran fortuna più con la fraude che con la forza”). [Mai curînd te ridici de la o condiție inferioară la una superioară prin înșelăciune decît prin forță]. (Machiavelli, *Discorsi*, cap. XIII, 2 ed., London, 1849).

Limba română e un fel de italiană orientală (3). Băștinășii din Moldo-Valahia se numesc ei înșiși români; vecinii lor îi denumesc vlahi sau valahi (l.e.). În 1393, *valahii* au încheiat un tratat cu Baiazid, de la care pornesc pretențiile Porții de suveranitate asupra acestor provincii. Acest tratat, sau această capitulație, termen sub care este îndeobște numit, era precum urmează :

Art. 1. „Noi Baiazid, ca urmare a nemărginitei noastre îndurări față de Țara Românească, care, împreună cu domnul care o stăpînește, s-a închinat invincibilului nostru Imperiu, hotărîm și decidem că țara va continua să se guverneze după

propriile ei legi, și că domnul Țării Românești va avea libertate deplină să declare război vecinilor săi și să încheie pace cu ei, când îi va conveni și cum va crede de cuviință, și că el va avea drept de viață și de moarte asupra supușilor săi.

Art. 2. Toți creștinii care, după ce mai înainte au îmbrățișat religia mohamedană, ar dori acum să părăsească teritoriul Imperiului nostru și să se întoarcă la cultul creștin, vor fi respectați și nu vor fi reclamați de noi.

Art. 3. Toți românii care vor intra pe teritoriul Imperiului nostru, pentru afacerile lor, vor fi scutiți de orice dări și nimeni nu-i va putea supăra pentru modul lor de a se îmbrăca.

Art. 4. Domnii (care vor fi totdeauna creștini) vor fi aleși de către mitropolit și boieri.

Art. 5. fixează cifra tributului de plătit în fiecare an” (p. 5).

Moldova nu s-a închinat puterii turcești decât după aproape un secol de la semnarea tratatului cu Țara Românească ; în 1513, ea recunoaște suveranitatea Porții în condiții nu mai puțin favorabile. Aceste vechi tratate constituie baza relațiilor... dintre Principate și Poartă... și au fost confirmate de sultanii următori și recunoscute ca fiind valide și în vigoare de guvernul rus, de Poartă și de locuitorii Principatelor.

Legăturile diplomatice dintre Rusia și Principate datează din 1710 când Petru cel Mare a încheiat un tratat cu Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei :

„Art. 1. Moldova va dobîndi întreg teritoriul dintre Nistru și Bugeac. Toate cetățile așezate pe malul stîng al Prutului vor aparține de drept Moldovei. Art. 2. Moldova nu va plăti niciun tribut Rusiei. Art. 3. Domnul se obligă să țină 10 000 de oșteni, plata cărora va fi acoperită de Rusia. Art. 4. Rusia nu se va amesteca... în afacerile țării, și nici unui rus nu-i va fi permis să se căsătorească și să dobîndească moșii în Moldova. Art. 5. Titlul domnului va fi Alteța Sa, domn și singur stăpînitor al Moldovei, aliata Rusiei”.

Scurt timp după aceea, Petru a izbutit să convingă pe domnul Țării Românești, să încheie un acord asemănător. Cu

toate acestea, Petru fiind bătut, a fost silit să-și cumpere o retragere sigură în propriile sale domenii, prin mită dată generalilor turci.

De atunci, guvernul otoman a luat, pentru un secol, obiceiul de a alege domnitorii Moldovei și Țării Românești nu printre băștinașii țării, ci printre grecii din *Fanar*. Acești greci, membri ai cîtorva familii favorizate, autorizate să locuiască între zidurile Constantinopolului, în cartierul de la care se trage numele lor de *fanarioți*, au fost educați pentru a se ocupa cu afaceri de stat. Pentru cunoașterea limbilor occidentale și a uzanțelor diplomatice, ei au fost aleși să împlinească sarcinile importante de interpreți ; și, prin influența lor asupra Divanului, pe care o datorau talentelor lor, conducerea afacerilor externe ale Imperiului otoman le-a fost încredințată în mare măsură. Sceptrul tributar al Moldovei și al Țării Românești a fost cel mai înalt *obiect* al ambiției lor. Titlul pe care îl dobîndeau prin posesiunea acestui sceptru era transmis descendenților lor, și aceasta le procura, dacă se mențineau timp de cîțiva ani, înlesniri să strîngă o avere destul de mare pentru a susține rangul unei case princiare. Titlurile pe care le-au purtat familiile *Cantacuzino*, *Mavrocordat*, *Callimachi* și altele, se datoresc acestei origini.

Cîrmuirea *fanariotilor* a fost totdeauna dezastruoasă Principatelor. Darurile prin care domnul dobîndea ridicarea în scaun trebuiau acoperite prin dări stoarse de la supușii săi. Suferințele acestora erau înfățișate Divanului, și Divanul își avea, în vremea aceea de corupție și de decădere, motivele sale să se arate totdeauna dispus a le acorda ușurarea pe care le-o procura o schimbare de domnie.

Sucesiunea rapidă a domnilor a agravat răul și a făcut ca Rusia, *sub pretext de a curma acest abuz*, să intervină în afacerile interne ale Moldovei și Țării Românești și în Imperiul otoman, la sfîrșitul secolului trecut și la începutul secolului prezent.

Prima dispoziție relativă la Principate a constituit-o art. 16 din tratatul de la Kainargi (1774). Prin acest articol, „Poarta consimte ca, potrivit cu împrejurările celor două Principate, miniștrii Curții imperiale a Rusiei să poată vorbi în favoarea lor; și promite să ia în considerație aceste intervenții cu prietenia și respectul care se cuvine unor puteri” *. Prin tratatul de la București (1812), Rusia a obținut pentru ea însăși cedarea a aproape 1/2 din Moldova, provincia Basarabia. Convenția de la Akkerman (în 1826) și tratatul de la Adrianopol n-au conferit Rusiei nici un drept de suveranitate. Art. 5 al tratatului de la Adrianopol: „Principatele Moldovei și Țării Românești, plătindu-se prin capitulație sub suzeranitatea Înaltei Porți, și Rusia garantând prosperitatea lor, este subînțeles că ele își vor păstra toate privilegiile și imunitățile care le-au fost acordate fie prin capitulațiile lor, fie prin tratatele încheiate între cele două imperii sau prin hătișerifurile edictate în diferite timpuri. În consecință, ele se vor bucura de exercițiul liber al cultului lor, de o securitate completă, de o administrație națională independentă și de o deplină libertate a comerțului...”.

...Generalii ruși, în timpul războiului care s-a terminat cu tratatul de la Adrianopol, s-au ocupat să pregătească o constituție pentru fiecare Principat sub numele de *Regulament organic*... Art. 52 din *Regulamentul organic al Țării Românești* prevede: „Orice act sau hotărâre a Obșteștii Adunări și a domnului, care vor fi împotriva privilegiilor Principatului, tratatelor și hătișerifurilor, întărite pentru folosul acestui Principat, precum și împotriva drepturilor curților suzerană și protectoare, trebuie să se socotească nule și neavenite”. Rusia a izbutit deci să obțină recunoașterea într-un document public a titlului asumat de *protectoare a Principatelor*... *Tratatul de la Adrianopol* prevede totuși că *Regulamentul*

* După textul tratatului: „...și promite să-i asculte cu considerația ce se cuvine unor puteri prietene și respectate” (cf. *Acte și documente privitoare la istoria Renașterii României*).

organic (atunci incomplet) nu va putea încălca în nici un fel drepturile Porții...

În 1837, cu prilejul publicării unei noi editii a *Regulamentului organic*, Rusia a cerut inserțiunea cuvintelor: „Aceasta în orice caz (adică, că Adunarea ar putea, cu consimțământul domnului, să facă în Regulament schimbări când acestea ar deveni necesare) nu poate avea loc fără consimțământul curților suzerană și protectoare” (« sans le consentement de la cour suzeraine et protectrice »). Propunerea a fost întâmpinată printr-un refuz hotărât și indignat de către Adunarea Țării Românești. Dar Rusia a sfătuit Poarta să emită un firman, care să pretindă inserarea acestor cuvinte primejdioase, în *Regulamentul organic*... Firmanul contravenea drepturilor fundamentale ale poporului român de a reglementa afacerile interne ale țării după propria lui voință; și prevederile firmanului n-au fost niciodată acceptate de către *Adunarea Țării Românești*...

În palatele nobililor sau boierilor români, luxul oriental se îmbină cu rafinamentul occidental. Dar masa poporului e cufundată într-o mizerie abjectă... Drumuri nu există aproape de loc. Șleaurile bătute, pe care, boierul, gonit de căldura verii, e tras de 6 sau 8 cai destul de repede, iarna sînt impracticabile.

Aceste provincii „s-au veștejit la umbra protecției ruse”... Vechile legi ale Principatelor, în multe privințe sînt foarte imperfecte. O mare parte a populației rămîne într-o stare de șerbie absolută. Boierul, în procesele cu un străin, e mai presus de lege; tribunalele sînt deschise unei corupții pe scară mare... O parte influentă, deși moderată, a nobilimii, dorea de mult să îndrepte aceste rele. Influența predominantă a Rusiei, pe de altă parte, a lucrat intens pentru a zădărnici astfel de planuri. A fi suspectat de a nutri sentimente patriotice era egal cu a fi exclus din funcțiuni publice. Servilitatea față de interesele Rusiei era un titlu de promovare... De la domn și pînă la cel mai modest funcționar, toți știau că slujba lor era la bunul plac al consulului rus...

Rusia ținea o armată de 30 000 de oameni în Basarabia... Unii boieri, în primăvara anului 1848, au prezentat o petiție domnului Moldovei, cerind anumite reforme. Domnul, acționând sub influența consulului rus, nu numai le-a respins cererea, dar i-a aruncat la închisoare. Tulburările produse de aceste evenimente au furnizat pretextul dorit: *Armata rusă a trecut granița (25 iunie 1848)* și s-a apropiat de Iași. Reprezentanții Rusiei pe lângă curțile occidentale afirmau că generalul comandant a acționat pe propria sa responsabilitate, că „trupele ruse au intrat în Moldova fără vreun ordin al Cabinetului de la Petersburg, scopul lor fiind menținerea sau stabilirea ordinei, că ele vor fi retrase când ocazia va înceta, că intrarea lor s-a făcut pe baza *autorizației domnului* și că nu s-a dat nici o dispoziție pentru dobândire de teritorii”... (Declarația lui *Palmerston* la întrebarea lui *Dudley Stuart, H.o.C., 1 sept. 1848*)... Zvonuri frecvente circulau despre retragerea iminentă a trupelor ruse... Cum afacerile Europei occidentale deveneau din zi în zi mai complicate, ocuparea Moldovei de către trupele ruse putea fi considerată ca un *fapt împlinit*.

Între timp, *domnul Țării Românești*, mai puțin expus influenței și mai îndepărtat de ajutorul Rusiei, la 11/23 iunie 1848, a garantat supușilor săi reforme de natură mult mai importantă decât acelea care au fost refuzate moldovenilor. Aceste reforme nu știrbeau de fel dreptul sultanului ca suprem suzeran al Principatelor, dar erau destructive pentru „Regulamentul organic” al Rusiei. Ambasadorul rus la Paris a reușit să intimideze guvernul turc invocând tendința primejdioasă a reformelor Țării Românești. Un manifest către cabinetele Europei arată intenția ei de a interveni prin forța armelor în afacerile Principatului. La 1 august 1848 o puternică armată rusă a trecut Prutul în marșul ei spre București. Guvernul turc a trimis o armată turcă în Țara Românească, sub comanda lui Suleiman Pașa... Locuitorii Țării Românești n-au adresat Rusiei nici o cerere de protecție, la intrarea trupelor turcești... Românii au consimțit ca guvernul provi-

zoriu să fie înlocuit cu o comisie de trei persoane, numite de Pașa, pentru a împlini sarcinile domniei, vacante în urma fugii lui Bibescu; o delegație a fost trimisă la Constantinopol cu propuneri în vederea modificării cererilor inițiale ale românilor pentru a fi puse de acord cu vederile guvernului turc. Rusia amenința Divanul că va pune capăt dacă nu *cu, fără* Turcia, noii ordini a lucrurilor în țară. Divanul a cerut sfatul ambasadurilor Angliei și Franței, care i-au recomandat să adopte linia politicii preconizată de Rusia. Prin urmare, Suleiman Pașa rechemat, Fuad-Effendi e numit. Armata turcă a înaintat spre București și a ocupat capitala la 25 septembrie. Fuad-Effendi a comunicat principalilor boieri firmanul care anula constituția din 11/23 iunie 1848. Drept *pretext* a fost invocată tendința acesteia din urmă spre *socialism* (șerbia era desființată prin Constituție și lotul de pământ stăpinit de țaran îi era cedat în deplină proprietate; dar în același timp, același articol XIII prevedea că proprietarul va fi despăgubit de către stat pentru pământul cedat și pentru pierderea muncii țaranilor săi)... Măsurile Divanului erau dictate de Rusia — comisarul rus, generalul *Duhamel*, însoțea și, de fapt, comanda armata turcă, și firmanul turc fusese emis cu concursul său... După 10 zile, armata rusă a invadat Principatul și la 10 octombrie, generalul Duhamel declara lui Fuad-Effendi că a ocupat provincia militărește în numele stăpînului său împăratul... Toată autoritatea, civilă, militară, legală, a fost ilegal uzurpată sau exercitată de soldătimea rusă. Un ofițer român, un supus al Porții, a fost arestat chiar în casa lui Omer Pașa, comandantul suprem turc. Un supus britanic a fost arestat și dus într-o închisoare depărtată. Toți revoluționarii, ostili rușilor, au fost arestați și ținuți și acum în închisoare...

Ei au pus mâna și pe veniturile Principatului, au revizuit tariful comercial și au interzis exportul produselor românești... Principatele au fost silite să întrețină, pe socoteala lor, imensa putere militară cu care, în ciuda tuturor protestelor lor energice, Rusia persista să împovăreze țara... 50 000 de ruși. *Contri-*

buțiile în bani, percepute la început pentru întreținerea acestora, au rămas în general în buzunarele ofițerilor care le strinseseră. În acest timp, trupa a fost silită să trăiască din jaf. Nenorociții locuitori din mai multe sate au fost siliți, din pricina acestei duble stoarceri, să caute refugiu în mijlocul zăpezilor Carpaților. Când devenise evident că armata imperială era în primejdie de a muri de foame, împăratul a permis generos așa-numitului guvern român să deschidă un credit la St. Petersburg, ca să fie în stare a acoperi cheltuielile trupelor ruse. Și acum Principatele au a garanta o mare datorie națională față de Majestatea sa Împăratul... Acesta avea un nou pretext pentru a menține aceste țări drept garanție pentru propria ei despăgubire pecuniară (6—25) „pînă cînd Rusia va fi închis poarta casei”, așa numea Alexandru stăpînirea Constantinopolului (29).

Prețul bumbacului tors e aproximativ de două ori mai scump decît al materiei prime, care a servit la fabricare; prețul mediu al stambei uni și a celei imprimată din care constă exportul nostru, e de cinci ori mai mare decît a materiei prime (35). Tariful turcesc pentru produsele manufacturate e de 3 pînă la 5% din valoarea actuală (36).

NOTE

1. Grigore III Ghica, domn al Țării Românești (1768—1769) și al Moldovei (1764—1767, 1774—1777), ucis din ordinul Porții pentru că a protestat împotriva cedării Bucovinei în favoarea Austriei.
2. Tratatul de la Kuciuk-Kainargi, încheiat în 1774, în urma războiului ruso-turc din 1768—1774. Articolul XI al acestui tratat prevede, de fapt, că, „în scopul respectării ordinii, întru totul, Sublima Poartă îngăduie de asemeni să ființeze consuli și vice-consuli oriunde curtea Rusiei va găsi de cuviință să stabilească”. Rusia a stabilit consuli la București și Iași în 1782, Austria în 1783.
3. Ecaterina a II-a, împărăteasa Rusiei (1763—1796).
4. Al. V. Suvorov (1730—1800), comandantul armatelor ruse în războiul austro-ruso-turc din 1787—1792, a obținut victoria la Rîmnic (1789) și Izmail (1790).
5. Emile Gaudin s-a aflat la București ca „agent confidențial al Republicii franceze pe lângă domnul Țării Românești” din septembrie 1795 pînă în februarie 1796.
6. Între 1802 și 1811 s-au făcut mai multe demersuri pe lângă Napoleon. Dintre boierii refugiați la Brașov, banul Ghica, Emanuel și Grigore Brîncoveanu și C. Cîmpineanu semnează în 1802 o petiție adresată ambasadorului Franței la Viena, Champagny. Pentru această epocă nu este nimeni cunoscut cu numele de Preda Brîncoveanu. Logofătul D. Sturdza elaborează în 1802 un proiect de constituție republicană. La rîndul său G. Catargi face o călătorie la Paris în 1810—1811 căreia i s-au atribuit scopuri politice. Nu știm ca Beldiman să fi luat parte la aceste demersuri.
7. Diplomă solemnă semnată de sultan.

8. Generalul H. Sébastiani (1772—1851), ambasador al Franței la Constantinopol (1806—1807).

9. Alexandru Suțu, numit domn al Țării Românești și revocat în același timp cu Scarlat Callimachi, a domnit numai între 1818 și 1821.

10. Scarlat Callimachi, numit domn al Moldovei în luna august 1806, revocat în octombrie, a fost reinstalat după pacea de la București și a domnit între 1812 și 1819.

11. J. J. Michelson (1740—1807), comandant al armatelor ruscști, mort la București.

12. M. A. Miloradovici (1771—1825), general rus, a obținut asupra turcilor victoria de la Obilești, lângă București (1806).

13. *scutelnici*, categorie de contribuabili șterși din registrele fiscale și dați boierilor sau mănăstirilor cărora le prestau diferite servicii sau le plăteau o sumă anuală de bani.

14. *lude*, unitate fiscală formată din mai mulți contribuabili, solidar responsabili de achitarea dărilor.

15. Capo d'Istria, conte, diplomat rus, ministru al Afacerilor Străine, unul din organizatorii răscoalei din 1821.

16. Alexandru Ipsilanti (1792—1828), nepotul omonimului său, domn al Țării Românești, aghiotant al împăratului Alexandru I, efor general al Eteriei.

17. Constantin Catacazi era cumnatul, iar nu socrul lui Al. Ipsilanti.

18. De fapt Al. Ipsilanti se intitula „efor sau procuror general acționând din împuternicire superioară”.

19. Constantin Teodor Negri, caimacam al domnului Țării Românești, eterist decapitat la Constantinopol în luna noiembrie 1821.

20. Alexandru Filipescu-Vulpe, mare logofăt și vistier al Țării Românești în timpul răscoalei. A fugit în Transilvania odată cu intrarea turcilor în Țara Românească.

21. Gheorghe Cantacuzino, prinț, colonel în armata rusă, însărcinat de Ipsilanti cu conducerea trupelor eteriste în Moldova; la venirea turcilor a fugit în Basarabia.

22. Veniamin Costache (1768—1846), mitropolit al Moldovei (1803—1808, 1812—1843). Declarându-se pentru Eterie și procurând bani lui Al. Ipsilanti a trebuit să se refugieze în Basarabia, de unde s-a întors în 1823.

23. Iordache Olimpiotul, de fapt, comandantul gărzii de arnăuți a domnului (1817—1821) și unul din șefii militari ai Eteriei. După înfringerea eteriștilor la Drăgășani (iunie 1821) a încercat să treacă în Bucovina, dar a rămas asediat, împreună cu alți eteriști, în mănăstirea Secu, unde și-a găsit și moartea.

24. Gheorghe Cîrjali, șef de bandă, s-a alăturat răscoalei din 1821.

25. Constantin Samurcaș, unul din fruntașii eteriștilor din Țara Românească. După dezavuarea mișcării de către țar, a fugit în Transilvania.

26. E vorba de banatul Craiovei sau Oltenia.

27. Grigore Brincoveanu, prinț al Sf. Imperiu roman, eterist, membru în comitetul provizoriu de ocrotuire (1821).

28. Căminarul sau bimbașa Sava, șeful albanezilor din garda domnească, unul din membrii de seamă ai Eteriei din București; după dezavuarea de către țar s-a unit cu turcii pentru înfringerea eteriștilor. Drept răsplată pentru serviciile aduse, turcii l-au omorât împreună cu oamenii săi (august 1821).

29. Munkács azi Munkacevo, în Ucraina subcarpatică (U.R.S.S.).

30. Akkerman, convenția din 7 oct. 1826 a reglementat dificultățile rezultate din aplicarea tratatului de la București din 1812.

31. M. Minciaki, consilier de Stat și consul general al Rusiei la București (1822—1824), viceprezident al divanului Moldovei (1828—1834), a prezidat comisia de redactare a Regulamentului organic.

32. E vorba de fapt de Samuil Micu Clain (1745—1806).

33. Constantin Cîmpineanu (1782—1832), membru al partidei naționale.

34. L. Wittgenstein, (1769—1843), mareșal, comandantul trupelor rusești care au trecut Prutul în 1828.

35. Th. P. Pahlen, diplomat rus, deplin împuternicit președinte al Divanurilor Moldovei și Țării Românești în 1828—1829.

36. P. Th. Jeltuhin, general rus, președinte al Divanurilor Moldovei și Țării Românești în 1829.

37. P. D. Kiselev (1788—1872), general și diplomat rus, guvernator general al Principatelor Române (1829—1834), a condus elaborarea și aplicarea Regulamentului organic.

38. P. Rückmann, consul general al Rusiei la București (1834—1839).

39. Ion Cîmpineanu (1798—1863), șef al partidei naționale, membru al guvernului provizoriu de la 1848.

40. Ion Rosetti (1800—1866) unul din întemeietorii Societății filarmonice, membru al partidei naționale.

41. Grigore Gheorghe Cantacuzino (1800—1849), membru al partidei naționale.

42. Jean A. Vaillant (1804—1886), profesor și istoric francez. În 1829 s-a stabilit la București, unde a fost numit profesor la Sf. Sava; a luat parte la mișcarea revoluționară din 1840; expulzat și silit să se întoarcă în Franța, unde a publicat „La Romanie” în 3 volume, Paris, 1844.

43. Maria Glogoveanu (1817—1881), fiica lui Constantin Bălăceanu și a Mariei Văcărescu.

44. V. P. Titov, diplomat și arheolog, consul general la București, apoi ambasador al Rusiei la Constantinopol, mort în 1891.

45. Adolphe Billecocq, consul general al Franței la București (1839—1844), autor al mai multor lucrări despre Principate.

46. Dorothée de Benkendorff, prințesa de Lieven (1785—1857), soția diplomatului rus Chr. A. Lieven, ambasador la Londra. S-a stabilit la Paris, unde a și murit.
47. I.A. Dașcov i-a urmat lui Titov la consulatul general al Rusiei la București.
48. S. A. Carneev, viceconsul rus la Galați, rechemat după eșecul răscoalei bulgare de la Brăila.
49. A. Tavernier, medic francez stabilit în Țara Românească, s-a remarcat prin activitatea depusă în timpul campaniei împotriva holerii din 1831.
50. Al. O. Duhamel (1801—1880), general rus, comisar al țarului în Principatele dunărene în 1848 și 1848—1849.
51. Șekib Effendi, comisar al Porții, însărcinat să ancheteze împreună cu Duhamel administrația lui Al. Ghica.
52. François-Adolphe Bourqueney, (1799—1869) conte, ambasador al Franței la Constantinopol (1841—1848).
53. Miloș Obrenovici, principe al Serbiei (1815—1839) și (1858—1860).
54. Caragheorghe Petrovici (1752—1817), conducătorul mișcării de eliberare sârbești și principe al Serbiei (1804—1813). Fiul său, Alexandru Caragheorghevici a domnit între 1842—1858.
55. Islad Savfet Effendi, primul dragoman al divanului Porții.
56. Zoe Mavroordat (1805—1892), fiica lui Alexandru Mavroordat și a Ecaterinei Balș, adoptată de Grigore Brincoveanu. Prima soție a lui Gh. Bibescu.
57. Trandafirov, inginer, a obținut în 1843 o concesiune pe 12 ani pentru exploatarea subsolului Țării Românești, care i-a fost însă retrasă în urma campaniei purtate de opoziție.
58. Chainoi, pseudonimul lui Ion D. Ghica (1816—1897).
59. Nyon, consul general al Franței la București în 1846.
60. Carol de Kotzebue, consul al Rusiei, întâi la Iași, apoi la București (1847—1854).
61. În textul lui N. Bălcescu, preluat de K. Marx prin Regnault, nu se vorbește de „o constituție a lui Șerban”, ci de regimul iobăgiei decurgând din legământul lui Mihai Viteazul, a cărei primă mențiune se află într-un document de la Radu Șerban (Regnault, p. 297; *Question économique*, p. 15—16).
62. Scarlat Ghica; e vorba în realitate de fiul său Alexandru, domn al Țării Românești (1766—1768).
63. Tuhutum, conducător al unui trib maghiar, care la începutul sec. X l-a înfrânt pe voievodul român Gelu.
64. Isabela, văduva lui Ioan Zápolya, regentă a Principatului Transilvaniei în timpul minoratului fiului său, Ioan Sigismund.
65. Ștefan Széchényi (1791—1860), nobil maghiar cu convingeri liberale, a propus desființarea corporațiilor, a șerbiei și a scutirii nobililor de impozite, crearea de instituții moderne de credit și dezvoltarea navigației cu aburi pe Dunăre.

66. Ludovic Gaj, publicist croat (1809—1872).
67. Kossuth s-a născut la Monok (Zemplen); a fost căsătorit cu Tereza Meszlényi.
68. Florian Micaș, avocat român din Cluj. A luat parte la revoluția din 1848 și a fost ținut arestat între 9 mai și 20 septembrie 1848.
69. Ion Buteanu (1821—1849) conducător al unui detașament român în timpul revoluției de la 1848. Luat prizonier a fost spânzurat din ordinul lui Hatvany.
70. Gheorghe Pruncu, prefect al poliției Iașilor în 1848. Contrarevoluționar și antiunionist.
71. Ștefan Catargi (1789—1866) mare boier moldovean. Ministru de Interne în 1848, a contribuit la reprimarea mișcării revoluționare din Moldova. Membru al cămăcămiei în 1858.
72. Emile de Lagrange, francez în slujba guvernului revoluționar al Țării Românești.
73. Fuad Effendi Mehmet (1814—1869) om de Stat turc. Comisar al Porții în Principate în 1848.
74. Al. N. Lüders (1790—1874), general rus, comandantul trupelor țariste în Principate. În 1849 a condus operațiunile armatei rusești în sudul Transilvaniei.
75. Robert Gilmour Colquhoun, consul general al Angliei la București în 1834—1859.
76. Carol Urban, general austriac, comandantul regimentului român de grăniceri în 1848.
77. Iosip Jellačić (1801—1859), general în armata austriacă, ban al Croației (1848—1859).
78. Anton, baron de Puchner (1779—1852), general austriac, comandantul armatei imperiale din Transilvania (sept. 1848—aprilie 1849).
79. Iosef Bem (1795—1850), general polon, a emigrat după revoluția poloneză din 1831 și a intrat în serviciul revoluției din Transilvania. După capitularea din 1849 s-a refugiat în Turcia.
80. Emeric Hatvany (†1850), comandantul trupelor maghiare îndreptate împotriva românilor din Transilvania.
81. Ivan F. Paskevici (1782—1856), general feldmareșal rus, prinț de Varșovia, guvernator general al Poloniei.
82. P. H. Grabbe (1789—1875), general, trimis extraordinar al țarului la Constantinopol (1849).
83. Pierre Eugène Poujade (1813—1854), diplomat, consul general la București (1849—1854).
84. Thom (1785—1861), comandant atașat pe lângă statul major al generalului Mihail Gorceakov.
85. Stratford Canning, lord Redcliffe (1786—1880), ambasador al Angliei la Constantinopol (1825—1828, 1841—1858).

86. Mustafa Reşid Paşa (1802–1858), mare vizir (1846–1852, 1856–1858), ministru al Afacerilor Străine (1853–1856).

87. Karl Ludovic Bruck (1798–1860), internunțiu și ministru al comerțului Austriei.

88. Pozzo di Borgo, conte (1764–1842), diplomat rus de origine corsicană.

89. Saint-Marc Girardin (1801–1873), redactor al periodicului „Journal des Débats”. A făcut o călătorie în Principate pe care a istorisit-o în „Souvenirs de voyages et d'études”, 2 vol., 1852–1853.

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.]

Handwritten text in the left column, starting with 'L' and 'M'.

Handwritten text in the right column, starting with 'L' and 'M'.

Handwritten text in the left column, starting with 'L' and 'M'.

Handwritten text in the right column, starting with 'L' and 'M'.

Le 20 Mars 1921... [Handwritten text in French, top left column]

Le 20 Mars 1921... [Handwritten text in French, middle left column]

Le 20 Mars 1921... [Handwritten text in French, bottom left column]

Le 20 Mars 1921... [Handwritten text in French, bottom left column]

Le 20 Mars 1921... [Handwritten text in French, top right column]

Le 20 Mars 1921... [Handwritten text in French, middle right column]

Le 20 Mars 1921... [Handwritten text in French, bottom right column]

CUPRINS

	<u>Pag.</u>
Prefață	3
Introducere	9
Însemnările lui K. Marx	25
Traducerea însemnărilor lui K. Marx	101
Note	179
Facsimile	187

Dat la cules 22.01.1964. Bun de tipar 24.10.1964. Apărut 1964. Tiraj 20.500 ex. legate. Hirtie velină de 100g/m² 16/61 × 86. Coli editoriale 10.15. Coli de tipar 11.75. 4 plășițe tipo. A 986/1964. C. Z. pentru bibliotecile mari 3.C.131: 9(498). C. Z. pentru bibliotecile mici 3.C.131

Întreprinderea poligrafică „Informația”, Str. Brezoianu nr. 23-25, București, R.P.R., comanda 5223